

EURÓPSKA ÚNIA
Európsky fond regionálneho rozvoja
OP Integrovaná infraštruktúra 2014 – 2020

MINISTERSTVO
DOPRAVY A VÝSTAVBY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

MINISTERSTVO
HOSPODÁRSTVA
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

ROZVOJ SOCIÁLNEHO PODNIKANIA NA SLOVENSKU: KREHKÝ ROZVOJ V KONTEXTE PANDÉMIE COVID-19

Bratislava 2021

Vydavateľ: Slovak Business Agency

© SBA, Bratislava, 2021

Všetky práca vyhradené.

Údaje, ktoré sú obsahom tejto publikácie, je možné použiť len s uvedením zdroja.

Neprešlo jazykovou úpravou.

Obsah

Úvod.....	7
1. Stav rozvoja sociálnej ekonomiky	9
1.1 Sociálne podnikanie v číslach	14
2. Právna úprava SE a sociálnych podnikov	21
2.1 Zmeny v legislatíve	26
2.2 Ostatné sledované zmeny v sociálnom podnikaní.....	28
3. Podporná infraštruktúra.....	31
3.1 Zákonná podpora sociálnych podnikov.....	31
3.2 Národné projekty podporujúce sektor SE	36
3.3 Vzdelávanie	41
4. Príklady dobrej praxe.....	43
5. Závery z okrúhlych stolov	49
6. SWOT analýza: Súčasné predpoklady rozvoja SE (aj s ohľadom na COVID-19)..	53
Záver.....	58
Zoznam použitej literatúry.....	62
Príloha	65

Zoznam grafov

Graf 1 Vývoj evidovanej miery nezamestnanosti a počtu UoZ na území SR v r. 2016 - 2020.....	10
Graf 2 Vývoj evidovanej miery nezamestnanosti a počtu UoZ na území SR v období od januára 2021 do augusta 2021.....	11
Graf 3 Porovnanie vývoja miery nezamestnanosti v SR a v EÚ 27 v r. 2016 – 2020.....	12
Graf 4 Vývoj celkového počtu UoZ a podielu disponibilných UoZ (v SR) v rokoch 2016-2020.....	12
Graf 5 Vývoj celkového počtu znevýhodnených UoZ v rokoch 2016 až 2020.....	13
Graf 6 Vývoj celkového počtu znevýhodnených UoZ a v období od januára do augusta 2021.....	13
Graf 7 Vývoj prítoku znevýhodnených UoZ v r. 2020 a 2021 (k 31.08.2021)	13
Graf 8 Odvetvová štruktúra RSP k 31.8.2021.....	18
Graf 9 Štruktúra RSP podľa roku vzniku	19

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Evidovaný počet znevýhodnených UoZ podľa jednotlivých typov znevýhodnenia k 31.12.2020	14
Tabuľka 2 Veľkostná štruktúra RSP podľa počtu zamestnancov.....	17
Tabuľka 3 RSP podľa právnej formy k 31.8.2021	18
Tabuľka 4 Spôsob merania pozitívneho vplyvu v registrovanom sociálnom podniku (podľa druhu RSP v zmysle zamerania činnosti)	24
Tabuľka 5 Porovnanie (významných) rozdielných charakteristických znakov sociálneho a bežného podniku....	25
Tabuľka 6 Formy podpory subjektov SE	35

Zoznam infografík

Infografika 1 Osoby znevýhodnené na trhu práce.....	23
Infografika 2 Dimenzie sociálneho podnikania.....	54

Zoznam máp

Mapa 1 Regionálne zastúpenie registrovaných sociálnych podnikov na Slovensku k 31.08.2021	16
---	----

Zoznam skratiek

AOTP	Aktívne opatrenia trhu práce
ASES	Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku
ASSE	Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky
BA kraj	Bratislavský kraj
BB kraj	Banskobystrický kraj
BOZP	Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci
ČR	Česká republika
DM	De minimis (schéma pomoci)
DPH	Daň z pridanej hodnoty
EK	Európska komisia
ENSIE	Európska sieť podnikov sociálnej integrácie (z angl. European Network of Social Integration Enterprises)
ESF	Európsky sociálny fond
EŠIF	Európske štrukturálne a investičné fondy
EÚ	Európska únia
FO	Fyzická osoba
HV	Hospodársky výsledok
IA MPSVR	Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny
KE kraj	Košický kraj
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky
MPSVR SR	Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
MSP	malé a stredné podniky
NFP	nenávratný finančný príspevok
NP	Národný projekt
NP ISE	Národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky
NP NPC	Národný projekt Národné podnikateľské centrum
NP PIP	Národná projekt Podpora integračných podnikov
NR kraj	Nitriansky kraj

OP	Operačný program
p. b.	percentuálny bod
PO	Právnická osoba
PO kraj	Prešovský kraj
PVV	Programové vyhlásenie vlády SR
RC SE	Regionálne centrum sociálnej ekonomiky
RSP („r.s.p.“)	registrovaný sociálny podnik
SBA	Slovak Business Agency
SDGs	Ciele udržateľného rozvoja (z angl. Sustainable Development Goals)
SE	sociálna ekonomika
SP	sociálny podnik
SR	Slovenská republika
s.r.o.	Spoločnosť s ručením obmedzeným
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
TN kraj	Trenčiansky kraj
TT kraj	Trnavský kraj
UoZ	Uchádzač o zamestnanie
ÚPSVaR	Úrad práce sociálnych vecí a rodiny
ÚPSVaR SR	Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky
V4	Vyšehradská štvorka (Spoločenstvo štyroch stredoeurópskych štátov: Slovenska, Česka, Maďarska a Poľska)
VÚC	Vyšší územný celok
ZA kraj	Žilinský kraj
ŽP	životné prostredie
ZŤP	Zdravotne ťažko postihnutý
Z.z.	Zbierka zákonov

ÚVOD

V súčasnosti je venovaná zvýšená pozornosť sociálnym podnikom, najmä pracovnej integrácie. Zameranie na zamestnávanie znevýhodnených alebo zraniteľných osôb spolu so sociálnou integráciou ich činí významnými prispievateľmi k celkovej sociálnej súdržnosti a inklúzií.

Sociálna ekonomika patrí medzi tie sektory národného hospodárstva, ktoré sú významné aj z hľadiska perspektívy regionálneho rozvoja. Prostredníctvom sociálnych podnikov a ostatných subjektov sociálnej ekonomiky sa podporuje zamestnanosť znevýhodnených a zraniteľných osôb, čím sa posilňuje sociálna, hospodárska, ako aj územná súdržnosť.

Subjekty sociálnej ekonomiky riešia zlyhania trhu a svojim konceptom predstavujú udržateľnejšie modely budovania inkluzívnej ekonomiky. Z tohto hľadiska sú kľúčovými aktérmi podpory zamestnávania najzraniteľnejších skupín v spoločnosti (v súlade s cieľmi udržateľného rozvoja SDGs do roku 2030).

Úroveň sociálneho, ako i ľudského kapitálu sa v podnikoch buduje postupne a vyžaduje si osobitný prístup. Na rozdiel od ostatných podnikov, v prípade tých sociálnych, vzniká potreba dosahovania rovnováhy medzi finančnou udržateľnosťou a maximalizáciou pozitívneho sociálneho vplyvu. Preto je nevyhnutné budovať a v konečnom dôsledku aj rozvíjať podpornú infraštruktúru pre celý sektor SE.

Registrácia sociálnych podnikov umožňuje podnikom využívať plné výhody sociálneho podnikania a zároveň napomáha k dosiahnutiu finančnej udržateľnosti. Registrácia taktiež umožňuje tvorbu verejnej politiky a zároveň aj vytvára základ pre tvorbu podporných nástrojov. Najmä z pohľadu adresnosti pre potreby registrovaných sociálnych podnikov. V predloženom dokumente je preto pozornosť prioritne venovaná registrovaným sociálnym podnikom.

Od prijatia zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch došlo k viacerým podstatným zmenám. Tieto zmeny sa týkajú nielen legislatívy ako takej, ale došlo aj k rozvoju podporného prostredia, ktoré je rozhodujúce pre ďalší rozvoj celého sektora do budúcnosti. V poslednom období bol zaznamenaný aj dynamický nárast v počte registrovaných sociálnych podnikov, ako aj pokrok v podpornom ekosystéme sociálnych podnikov. Niektoré z nich sa posunuli do viac rozvinutej fázy. Napriek tomu pretrvávajú určité bariéry a potreby sociálnych podnikov pre úspešné fungovanie a udržanie na trhu.

V súvislosti so šírením pandémie COVID-19 boli sociálne podniky podrobné značnej skúške. Rovnako ako iné podnikateľské subjekty, taktiež čelili zatvoreniu alebo obmedzeniu prevádzok či zníženiu tržieb. Sociálne podniky, ktorých model podnikania neumožnil zmenu v poskytovaní služieb (resp. poskytovať digitálnu alternatívu), alebo ktorých model podnikania neumožnil poskytovať alternatívnu službu/produkt, takéto podniky boli zasiahnuté koronakrízou výraznejšie. Pandémia tak v mnohých prípadoch narušila dosahovanie cieľa sociálneho podniku, ako dôsledku jej dopadov. Preto niektoré sociálne podniky boli rovnako závislé (alebo ešte väčšmi) od štátnej pomoci, resp. podpory, ako tradičné podniky orientované na zisk. Mnohé zo zavedených programov na zmiernenie dopadov pandémie COVID-19 však nemohli sociálne podniky využiť, resp. neboli zlučiteľné vzhľadom na charakter a podmienky ich financovania. Skutočnosť, že len nedávno sa začali pre celý sektor sociálnej ekonomiky kreovať podporné opatrenia, ktoré majú napomôcť dosiahnuť rovnováhu medzi finančnou stabilitou a dosahovaním pozitívneho sociálneho vplyvu, môže potenciálne zabrzdiť takpovediac „krehký“ rozvoj sektora.

Aj napriek kritickej situácii vo viacerých sociálnych podnikoch, sektor sociálnej ekonomiky ako celok sa javil ako pružný a prispôsobivý, a to najmä s ohľadom na „bezpodmienečnú vôľu pomôcť“¹ znevýhodneným a zraniteľným osobám. Pandémia koronavírusu ešte výraznejšie poukázala na úlohu sociálnych podnikov v spoločnosti.

Cieľom dokumentu je, v zmysle monitorovania rozvoja sektora sociálnej ekonomiky so špecifickým zameraním na registrované sociálne podniky na Slovensku, poskytnúť aktuálne informácie o stave a vývoji prebiehajúcich zmien. Súčasťou monitorovania je legislatívna oblasť spolu s rozvojom podporného prostredia. Analytický dokument sa vo svojej podstate venuje aj prezentovaniu príkladov praxe registrovaných sociálnych podnikov integračného charakteru, ktoré môžu byť inšpiratívne pre ďalšie subjekty, ktoré by sa chceli stať súčasťou sektora sociálnej ekonomiky. Prezentované príklady sa zároveň zameriavajú na ďalší aspekt, resp. na nové príležitosti sociálnych podnikov v oblasti životného prostredia.

Prvá kapitola je venovaná kvantitatívnemu hodnoteniu stavu a rozvoja sociálneho podnikania v kontexte registrovaných sociálnych podnikov. Obsahovo je zameraná aj na sledovanie vývoja viacerých ukazovateľov v oblasti nezamestnanosti (aj z pohľadu vybraných znevýhodnených skupín obyvateľstva), ktoré umocňujú význam integračných sociálnych podnikov. Druhá kapitola poskytuje v prehľadnej forme základné informácie o právnej úprave sociálneho podnikania na Slovensku. Podstatná časť tejto kapitoly je užšie špecifikovaná na registrované sociálne podniky. Významom podpornej infraštruktúry (tzv. „ekosystému“) vo vzťahu k ďalšiemu rozvoju sociálneho podnikania na Slovensku sa bližšie zaoberá tretia kapitola. Vo vzťahu k rozvoju sociálneho podnikania sú významné aj príklady dobrej praxe, prostredníctvom ktorých je možné identifikovať základné predpoklady úspešných konceptov, ktoré vedú k udržateľnosti. Vybrané príklady dobrej praxe, ktoré sú uvedené v štvrtej kapitole, sú cielené na princípy sociálneho podniku (prioritne integračného charakteru), ktoré vedú k udržateľnosti sociálnych podnikov. V rámci predposlednej, piatej kapitoly sú formulované závery z uskutočnených okrúhlych stolov, ktoré boli zamerané na identifikovanie súčasných príležitostí, bariér, ale aj výziev z pohľadu aplikačnej praxe. Posledná, šiesta kapitola sa koncentruje prostredníctvom SWOT analýzy na identifikovanie základných predpokladov ďalšieho rozvoja sociálneho podnikania. Posledná kapitola tak kompletizuje silné a slabé stránky sociálneho podnikania v kontexte registrovaných sociálnych podnikov a identifikuje základné príležitosti a riziká, ktorým môžu byť sociálne podniky v najbližšom období vystavené aj s ohľadom na COVID-19.

Tvorcovia dokumentu ďakujú všetkým osloveným sociálnym podnikom, ako aj osloveným aktérom a expertom v oblasti sektora sociálnej ekonomiky za súčinnosť v rámci realizovaných rozhovorov, ako aj za ich účasť na okrúhlych stoloch, vďaka ktorým je predložený analytický dokument rozšírený o cenné poznatky z aplikačnej praxe.

¹Euclid NETWORK. 2021. *European Social Enterprise Monitor. The State of Social Enterprise in Europe 2020-2021*. Dostupné online: <https://knowledgecentre.euclidnetwork.eu/2021/05/25/european-social-enterprise-monitor-report-2020-2021/>.

1. Stav rozvoja sociálnej ekonomiky

Registrácia sociálnych podnikov prispieva k jasnej a presnej integrite sociálnych podnikov. Zároveň umožňuje tvorcom podporných politík navrhovať a implementovať adresnejšie nástroje na ich podporu. Registrované sociálne podniky (ďalej len „RSP“) sú významným a účinným nástrojom nielen zvyšovania zamestnanosti, ale aj integrácie znevýhodnených skupín obyvateľstva na trhu práce. Svojim konceptom, resp. modelom budovania inkluzívnej ekonomiky, predstavujú kľúčových aktérov podpory zamestnávania najzraniteľnejších skupín v spoločnosti.

Poznanie stavu a vývoja základných ukazovateľov, ktoré sa spájajú so skupinou znevýhodnených skupín obyvateľstva, umocňuje ich kľúčovú úlohu v zmysle naplňania cieľov v oblasti inkluzívnej ekonomiky. V nasledujúcej časti je prezentovaný komplexný pohľad na stav a vývoj vybraných ukazovateľov v oblasti nezamestnanosti a štruktúry uchádzačov o zamestnanie vybraných skupín obyvateľstva počas sledovaného obdobia (od roku 2016 až do augusta 2021). Analýza vývoja zvolených ukazovateľov tiež čiastočne zachytáva bezprostredné dopady pandémie COVID-19 na oblasť zamestnanosti (resp. nezamestnanosti znevýhodnených skupín obyvateľstva).

Miera nezamestnanosti²

Miera evidovanej nezamestnanosti mala od roku 2016 (9,7%) do roku 2019 klesajúci trend (5,8 %). Kontinuálny pokles miery nezamestnanosti bol následne prerušený v roku 2020, v ktorom výkonnosť ekonomiky poznačila pandémie COVID – 19 (Graf 1). Z tohto dôvodu, nepriaznivý ekonomický vývoj, ktorý bol do značnej miery zapríčinený vývojom exogénnych faktorov, resp. vývojom externého prostredia, mal vplyv aj na mieru evidovanej nezamestnanosti.

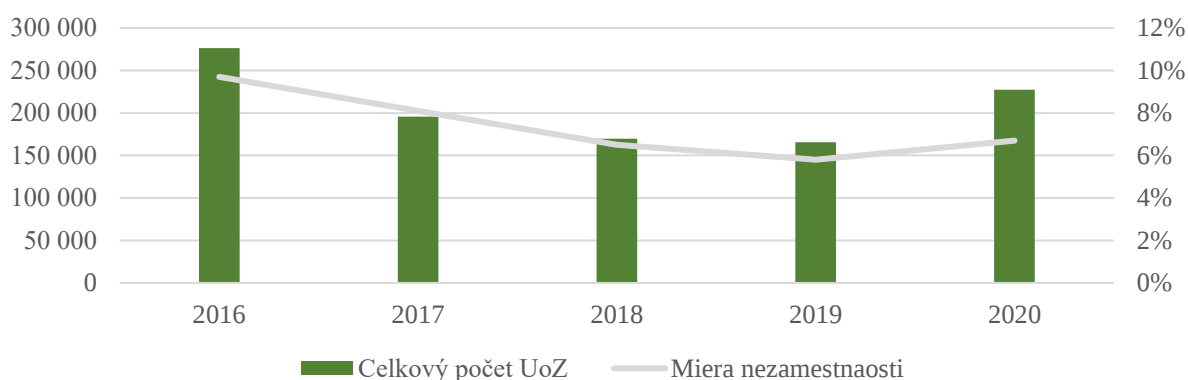
Už začiatkom marca 2020 dochádzalo na Slovensku k zvýšeniu miery nezamestnanosti, najmä ako dôsledok bezprostredného efektu pandémie. Išlo o relatívne mierny nárast (vzhľadom na nástup pandémie, resp. v tom čase išlo o prvotné efekty koronavírusu na oblasť vývoja miery nezamestnanosti). V tomto čase bol obmedzený najmä nábor na nové pracovné miesta. Prepúšťanie sa výraznejšie prejavilo na miere nezamestnanosti až v apríli 2020, kedy došlo k výraznému prepúšťaniu vo viacerých sektoroch.

Evidovaný medziročný nárast miery nezamestnanosti bol v apríli 2020 dovedy najprudším medziročným nárastom (po očistení od sezónnosti) aj v porovnaní s najvýraznejším nárastom nezamestnanosti počas krízy z roku 2009.³

Vplyvom mierneho oživenia v máji 2020 došlo k spomaleniu tempa rastu miery nezamestnanosti. Na druhej strane bolo evidované aj ďalšie prepúšťanie v niektorých odvetviach (najmä v priemysle a v odvetví ubytovania a stravovania). Hlavnou príčinou bolo najmä oslabenie globálneho dopytu. V priebehu nasledujúcich mesiacov nezamestnanosť rástla, ale pomalším tempom, za ktorým nasledovala mierna stagnácia. Koncom roka 2020 začala miera evidovanej nezamestnanosti opäť rásť. Hlavnou príčinou bol najmä zhoršujúci sa vývoj pandémie a na to nadväzujúce znovuzavedenie viacerých obmedzení.

² Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. 2021. *Nezamestnanosť – mesačné štatistiky*. Online. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

³ Analytici ÚMS. Národná banka Slovenska. 21.máj 2020. *Rýchly komentár - Miera evidovanej nezamestnanosti: V apríli nezamestnanosť vzrástla historicky najvyšším tempom*. Online. Dostupné na: www.nbs.sk/img/Documents/komentare/2020/1194_rk_nez_20200521.pdf

Graf 1 Vývoj evidovanej miery nezamestnanosti a počtu UoZ na území SR v r. 2016 - 2020

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík nezamestnanosti ÚPSVaR SR.

Vplyvom druhej vlny pandémie dosiahla k 31. júlu 2021 miera evidovanej nezamestnanosti úroveň 7,7 %⁴. Z hľadiska medzoročného porovnania miery evidovanej nezamestnanosti z obdobia pred vypuknutím pandémie, teda v porovnaní s rokom 2019⁵, bol zaznamenaný nárast evidovanej miery nezamestnanosti o 2,7 p. b..⁶ Podľa dostupných údajov z ÚPSVaR SR bolo na Slovensku k 31. decembru 2020 celkovo 227 341 UoZ, resp. nezamestnaných osôb, z toho až 81 % tvorili znevýhodnení UoZ.⁷

Z regionálneho hľadiska rástla v roku 2020 miera evidovanej nezamestnanosti vo všetkých krajoch SR (Príloha 1). Najnižšia miera nezamestnanosti bola zaznamenaná ku koncu roka 2020 v Bratislavskom kraji (4,7 %). Zamestnanosť v sledovanom kraji vzrástla od začiatku roka o 1,9 p. b.. Druhá najnižšia miera nezamestnanosti bola zaznamenaná v Trnavskom kraji (5,2 %) a tretia najnižšia miera nezamestnanosti v Trenčianskom kraji (5,4 %). Pod hranicou 6 % bola evidovaná miera nezamestnanosti tiež v Nitrianskom kraji, v rámci ktorého dosiahla ku koncu roka 2020 úroveň 5,5 %. V ostatných krajoch dosahovala úroveň miery evidovanej nezamestnanosti viac ako 6,0 %.

Najvyššia miera evidovanej nezamestnanosti bola v roku 2020 zaznamenaná v Prešovskom kraji (11,4 %). Za Prešovským krajom nasledoval Košický kraj (10,6 %), Banskobystrický kraj (9,9 %) a Žilinský kraj (6,5 %). Najvyšší nárast evidovanej miery nezamestnanosti bol z regionálneho hľadiska zaznamenaný v roku 2020 v Košickom kraji (zo 5 % v januári 2020 na 10,6 %, resp. približne o 5,6 p. b.). Relatívne vysoký nárast evidovanej miery nezamestnanosti bol zaznamenaný aj v Banskobystrickom (o 3,2 p. b.) a v Prešovskom kraji (o 3,1 p. b.). Hlavným dôvodom negatívneho vývoja rastu nezamestnanosti bola už vyššie zmienená nepriaznivá ekonomická situácia spôsobená pandemiou vírusu COVID – 19, v rámci ktorej bolo vykonávanie niektorých ekonomických aktivít obmedzené. Vzniknuté prekážky, ktoré vyplývajú z charakteru koronakrízy mali vplyv aj na vývoj na trhu práce, aj keď prostredníctvom viacerých opatrení boli dopady COVID-19 tlmené.

Rozdiel medzi najnižšou mierou evidovanej nezamestnanosti (v Bratislavskom kraji) a najvyššou mierou evidovanej nezamestnanosti (v Prešovskom kraji) na Slovensku v roku 2020 (k 31. decembru) predstavoval 6,7 p. b..

⁴ K 31. augustu 2021 miera nezamestnanosti mierne klesla na úroveň 7,4 %.

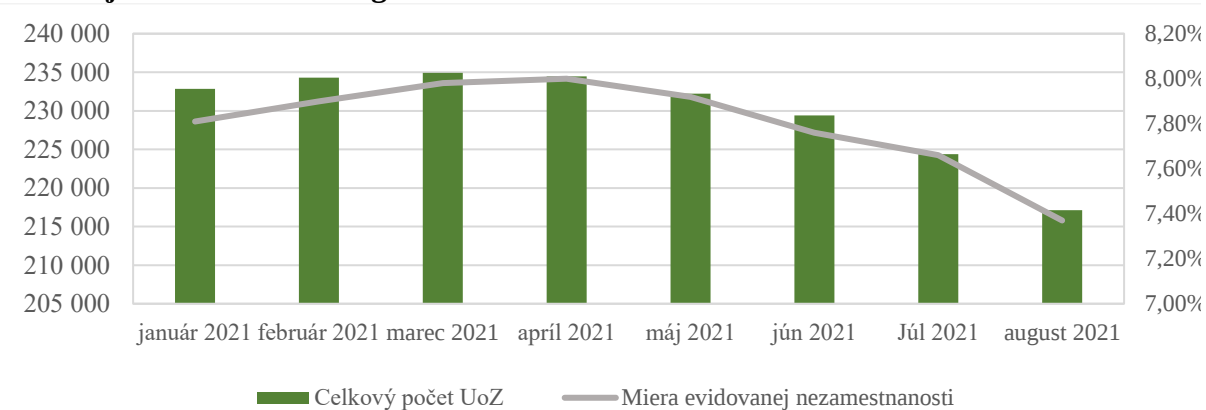
⁵ T. j. k 31. júlu 2019.

⁶ V júli 2019 bola miera evidovanej nezamestnanosti na úrovni 4,97 %. Zdroj: ÚPSVaR SR, mesačné štatistiky.

⁷ Pozitívne je, že miera evidovanej nezamestnanosti na území SR klesla aj v auguste 2021, t. j. klesá už niekoľko mesiacov za sebou.

K 31. augustu 2021 sa počet UoZ, vplyvom uvoľnenia prísnych protipandemických opatrení z druhej vlny pandémie, znížil od začiatku roka o 10 194. Celkovo bolo ku koncu augusta 2021 nezamestnaných 217 147 osôb, z čoho 84 % tvorili znevýhodnení UoZ. Kým ku koncu roka 2020 medziročne stúpol počet UoZ o 61 886, v prvom polroku 2021 počet UoZ v SR rástol už oveľa miernejšie.

Graf 2 Vývoj evidovanej miery nezamestnanosti a počtu UoZ na území SR v období od januára 2021 do augusta 2021

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík nezamestnanosti ÚPSVaR SR.

Od začiatku roka do júla 2021 zaznamenala evidovaná miera nezamestnanosti z pohľadu regiónov kontinuálne rastúci trend. Bratislavský kraj si napriek nepriaznivej situácii udržal najnižšiu mieru nezamestnanosti. K 31. augustu 2021 bola nezamestnanosť v Bratislavskom kraji na úrovni 5,1 % (totožná úroveň ako v júli 2021). V Trnavskom kraji bola v rovnakom období evidovaná miera nezamestnanosti na úrovni 4,8 %, v Trenčianskom kraji na úrovni 4,9 % a v Nitrianskom kraji na úrovni 5,5 %. V ostatných krajoch bola miera evidovanej nezamestnanosti vyššia ako 5 %. Napriek jej miernemu poklesu od začiatku roka 2021 do 31. augusta 2021 najvyššia miera evidovanej nezamestnanosti bola v Prešovskom kraji (11,3 %) a Košickom kraji (11,8 %).

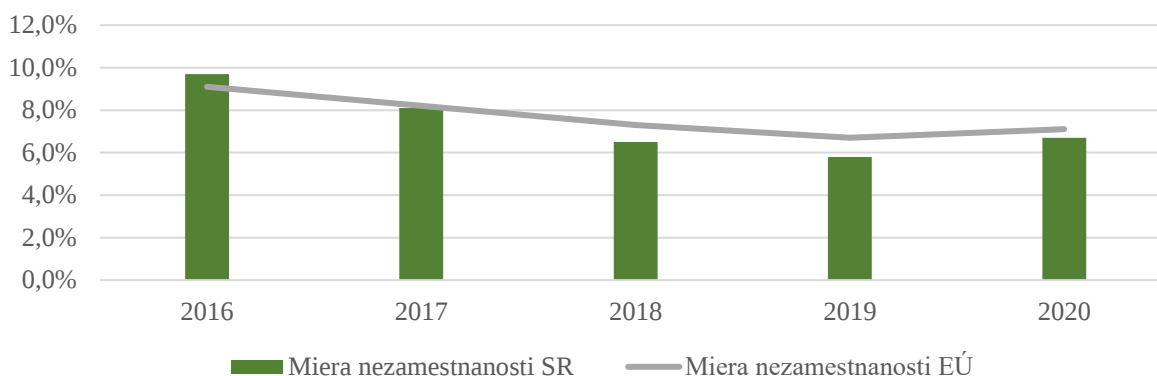
Z pohľadu porovnania medziročného vývoja bola nezamestnanosť v marci 2021 výrazne vyššia vo všetkých sledovaných krajoch, najvýraznejšie v Košickom kraji (o 3,5 p. b.). Z posledných dostupných údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR vyplýva, že evidovaná miera nezamestnanosti rástla prevažne vo všetkých krajoch SR, najviac v období od februára do apríla 2021 (počas druhej vlny pandémie). Po uvoľnení protipandemických opatrení v máji 2021 začala evidovaná miera nezamestnanosti, prevažne vo všetkých krajoch SR (okrem Bratislavského kraja), mierne klesať, resp. stagnovať.⁸

Nepriaznivý vývoj v kontexte pandémie COVID-19 prerušil v roku 2020 taktiež kontinuálny pokles nezamestnanosti v EÚ. Pri porovnaní vývoja miery evidovanej nezamestnanosti členských krajín EÚ ako celku je na Slovensku evidovaná nižšia úroveň nezamestnanosti.

Uvoľnenie protipandemických opatrení malo aj v členských krajinách EÚ pozitívny vplyv na vývoj miery nezamestnanosti v prvom polroku 2021, resp. začiatkom druhého polroka. Kým ku koncu roka 2021 bola jej úroveň v rámci členských krajín EÚ 27 na úrovni 7,4 %, k 31. augustu 2021 mierne klesla na 6,8 %⁹.

⁸ Príloha 2.

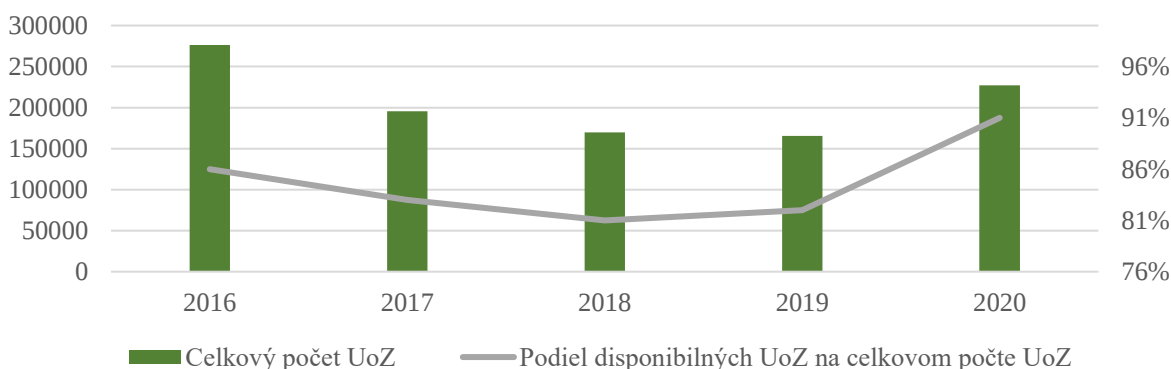
⁹Eurostat. 2021. *Štatistiky nezamestnanosti*. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics

Graf 3 Porovnanie vývoja miery nezamestnanosti v SR a v EÚ 27 v r. 2016 – 2020

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov z Eurostatu.

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie (ďalej len „UoZ“)

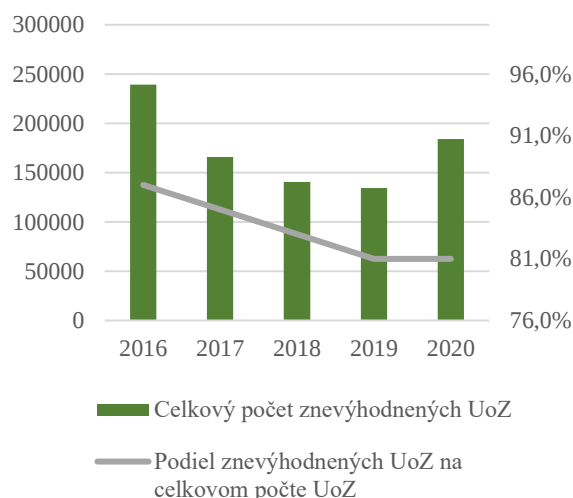
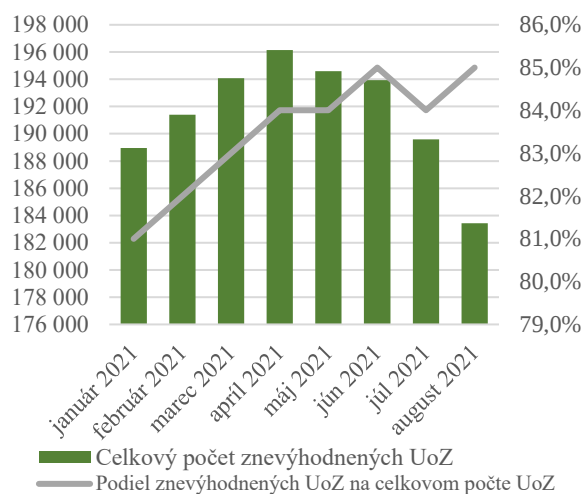
V sledovanom období rokov 2016 až 2020 bol evidovaný priemerný počet uchádzačov o zamestnanie na úrovni 206 862. Do roku 2019 bol zaznamenaný v súlade s klesajúcou mierou nezamestnanosti aj klesajúci počet UoZ. Celkový počet UoZ, ktorý bol evidovaný ku koncu decembra 2020 zaznamenal medziročný nárast o 37,4 %, pričom dosiahol úroveň 227 341 nezamestnaných osôb. Ide o najvyšší počet UoZ od roku 2016, v ktorom úrady práce evidovali 276 313 uchádzačov o zamestnanie. V medziročnom porovnaní narástol počet uchádzačov o zamestnanie v roku 2020 o 61 886 osôb. K 31. augustu 2021 bolo na Slovensku evidovaných 217 147 nezamestnaných osôb, z toho bolo 199 528 disponibilných UoZ¹⁰.

Graf 4 Vývoj celkového počtu UoZ a podielu disponibilných UoZ (v SR) v rokoch 2016-2020

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík nezamestnanosti ÚPSVaR SR

Počas celého sledovaného obdobia tvorili z hľadiska štruktúry UoZ najväčšiu skupinu znevýhodnení UoZ. Ku koncu roka 2020 dosiahol ich podiel na celkovom počte UoZ približne 81 %. Od začiatku roka 2021 ich podiel nepatrne klesol po prvýkrát až v júli 2021, pričom v auguste 2021 sa dostal opätovne na júnovú úroveň (85 %).

¹⁰ Kým v roku 2019 bol podiel disponibilných UoZ na úrovni 82 %, medziročne vzrástol ich podiel o 9 p.b.. V absolútnom vyjadrení bol počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie ku koncu roka 2020 na úrovni 207 184.

Graf 5 Vývoj celkového počtu znevýhodnených UoZ v rokoch 2016 až 2020**Graf 6 Vývoj celkového počtu znevýhodnených UoZ a v období od januára do augusta 2021**

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík nezamestnanosti ÚPSVaR SR

Z grafu 7 vyplýva, že najvýraznejší prílev znevýhodnených UoZ bol v roku 2020 zaznamenaný v apríli a v septembri 2020, čo do značnej miery súviselo s vývojom pandémie na území SR a z nich vyplývajúcich reštriktívnych opatrení. Ďalší z najvýraznejších prílevov znevýhodnených UoZ bol v januári 2021, t. j. v období zhoršovania pandemickej situácie. V prvom štvrtroku boli ohlásené aj ďalšie hromadné prepúšťania.¹¹ Podrobnejšia analýza prílevu znevýhodnených UoZ vo vzťahu k pandémie COVID-19 poukazuje na to, že znevýhodnené skupiny obyvateľstva boli v čase pandémie najviac ohrozenou skupinou na trhu práce. Z tohto pohľadu práve podpora sociálneho podnikania je kľúčovou viac ako kedykoľvek predtým.

Graf 7 Vývoj prítoku znevýhodnených UoZ v r. 2020 a 2021 (k 31.08.2021)

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík nezamestnanosti ÚPSVaR SR

V tabuľke 1 je uvedený počet evidovaných znevýhodnených UoZ za rok 2020 podľa jednotlivých typov znevýhodnenia v súlade s § 8 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti. Súčet počtu znevýhodnených uchádzačov o zamestnanie v jednotlivých stĺpcoch uvedených v tabuľke je vyšší ako reálny (celkový), pretože niektoré osoby evidované

¹¹ Analytici ÚMS. Národná banka Slovenska. 21. január 2021. *Rýchly komentár - Miera evidovanej nezamestnanosti: Druhá vlna pandémie zvyšuje počty ľudí bez práce*. Online. Dostupné na: www.nbs.sk/img/Documents/komentare/2021/1222_rk_nez_20210121.pdf

v evidencii UoZ sú viacnásobne znevýhodnené. Z hľadiska druhu znevýhodnenia tvorili ku koncu roka 2020 najväčší podiel, t. j. 71 % na celkovom počte znevýhodnených UoZ, tí, ktorí boli nezamestnaní najmenej 12 kalendárnych mesiacov. Druhý najväčší podiel na celkovom počte znevýhodnených UoZ, t. j. 43 %, dosiahli dlhodobo nezamestnaní. Významný, približne 36 % podiel na celkovom počte uchádzačov o zamestnanie, bol zaznamenaný zhodne v dvoch typoch znevýhodnenia, UoZ s nižším vzdelaním ako stredné odborné a UoZ starších ako 50 rokov. Podiel absolventov škôl predstavoval 6 % a podiel osôb ZŤP 5 %. Skupina osamelých občanov tvorila 1 % z celkového počtu znevýhodnených UoZ, Takmer žiadny, resp. zanedbateľný podiel na celkovom počte znevýhodnených UoZ, tvorili v roku 2020 štátni príslušníci tretích krajín. Najvyšší podiel znevýhodnených UoZ v roku 2020 bol z pohľadu regiónov evidovaný v Prešovskom kraji (24 %), Košickom kraji (21 %) a následne v Banskobystrickom kraji (17 %). Najmenší podiel znevýhodnených UoZ bol evidovaný zhodne v Bratislavskom (6 %) a v Trnavskom kraji (6 %).

Tabuľka 1 Evidovaný počet znevýhodnených UoZ podľa jednotlivých typov znevýhodnenia k 31.12.2020

	Typ znevýhodnenia								
	Celkový počet znevýhodnených UoZ za kraj	Absolvent školy	Starší ako 50 rokov	Dlhodobo nezamestnaní	Nižšie vzdelanie ako stredné odborné	12 kal. mesiacov nezamestnaný	Štátny príslušník tretej krajiny	Osamelý občan	ZŤP
Bratislavský	12051	774	4266	3623	1879	7833	0	169	377
Trnavský	11360	914	4260	2839	2945	7183	0	55	691
Trenčiansky	12886	927	5453	3798	2058	8004	1	183	979
Nitriansky	15826	1103	6714	4822	3954	10518	0	183	700
Žilinský	18841	1610	7314	6470	3364	12802	0	66	1172
Banskobystrický	31069	1388	11041	15561	13394	22357	0	301	1293
Prešovský	43466	2364	12897	22276	20931	32945	0	173	1919
Košický	38536	1850	12922	20276	17910	28711	1	228	1287
Spolu	184035	10930	64867	79665	66435	130353	2	1358	8418

Zdroj: ÚPSVaR SR, Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie december 2020

1.1 Sociálne podnikanie v číslach

V nadväznosti na právnu úpravu sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikoch v podobe zákona č. 112/2018 Z. z., ktorý je účinný od 1.5.2018, je kapitola ďalej zameraná na analyzovanie stavu a vývoja výlučne registrovaných sociálnych podnikov. Pri analyzovaní boli zohľadnené viaceré hľadiská.

Výsledky v oblasti dynamiky vývoja počtu registrovaných sociálnych podnikov poukazujú na napĺňanie jedného zo základných predpokladov ďalšieho rozvoja sociálnej ekonomiky, t. j. záujmu o založenie registrovaného sociálneho podniku. Štatút registrovaného sociálneho podniku podľa zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch získa žiadateľ, ktorý spĺňa podmienky priznania štatútu. Konkrétne podmienky sú stanovené v § 6 predmetného zákona.

Konanie o priznanie štatútu sa začína podaním žiadosti, ktorá sa podáva v elektronickej podobe (formou elektronického formulára) a priložením potrebných príloh k žiadosti, ktoré sú ustanovené v § 7 zákona č. 122/2018 Z. z.. O priznaní, resp. nepriznaní štatútu registrovaného sociálneho podniku rozhoduje MPSVR SR, a to na základe:

- a) overenia splnenia podmienok v zmysle § 6 ods. 1 zákona o SE a sociálnych podnikoch,
- b) posúdenia predložených dokumentov,
- c) prihladenia na osvedčenie podľa § 6 ods. 2 zákona o SE a sociálnych podnikoch.

MPSVR SR je oprávnené aj zrušiť štatút registrovaného sociálneho podniku za nasledovných okolností, v prípade ak:

- a) podnik porušil povinnosť spĺňať podmienky počas trvania platnosti štatútu registrovaného sociálneho podniku,
- b) podnik nepreukázal splnenie podmienok v stanovenej lehote podľa § 7 ods. 5 zákona 112/2018 Z. z.,
- c) porušil zákaz nelegálneho zamestnávania.

Dynamika vývoja počtu registrovaných sociálnych podnikov

Záujem podnikateľov o založenie registrovaného sociálneho podniku alebo transformáciu už existujúceho subjektu na RSP dynamicky narastá. Početnosť registrovaných sociálnych podnikov v jednotlivých krajoch do istej miery odzrkadľuje aj stav a vývoj počtu evidovaných znevýhodnených UoZ.

V nadväznosti na účinnosť zákona č. 112/2018 Z. z. o SE a sociálnych podnikoch sa začal postupne naplňovať register sociálnych podnikov, ktorý vedie Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Prvé sociálne podniky boli zaregistrované ešte v priebehu roka 2018, v ktorom bolo registrovaných 7 sociálnych podnikov¹². Všetkých sedem RSP bolo integračných (podľa druhu RSP)¹³.

Jednou z podmienok sociálneho podniku je použiť viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie svojho hlavného cieľa (t. j. na dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu). Zo siedmich RSP, ktoré boli registrované ku koncu roka 2018, dva z nich použili na tento účel viac ako 50 % z dosiahnutého zisku. Ostatné (5 RSP) použili na socializáciu zisku 100 %.

S ohľadom na postupné kreovanie podporného prostredia, počet registrovaných sociálnych podnikov dynamicky rástol. Aj postupné spustenie Regionálnych centier sociálnej ekonomiky (ďalej len „RC SE“), ktoré v súčasnosti pôsobia v každom krajskom meste, a ktoré okrem iného podporujú záujem verejnosti o založenie RSP (a ich udržateľné fungovanie), majú pozitívny vplyv na registráciu sociálnych podnikov.¹⁴

Priaznivý vývoj v zmysle rastu početnosti registrovaných sociálnych podnikov tak pokračoval aj v roku 2019, v ktorom bolo registrovaných až 41 SP (z toho takmer polovica bola registrovaná v Košickom kraji¹⁵). Z pohľadu zamerania činnosti registrovaných sociálnych podnikov boli všetky z nich (v roku 2019) integračné podniky. Výnimku tvoril jeden registrovaný sociálny podnik, ktorý bol svojím zameraním integračný/všeobecný registrovaný sociálny podnik.

Tzv. boom v registrácii sa naplno prejavil v roku 2020, v ktorom vzniklo až 199 RSP.¹⁶ Ku koncu roka 2020 bolo na Slovensku registrovaných celkovo 247 sociálnych podnikov, pričom ide od prijatia zákona č. 112/2018 Z. z. o najvyšší medziročný nárast. Z regionálneho hľadiska bol v roku 2020 zaznamenaný najvýznamnejší nárast registrovaných sociálnych

¹² K 31.12.2018 bol jeden sociálny podnik registrovaný v BA kraji, 3 v Prešovskom a 3 v Košickom kraji.

¹³ Viac o integračných podnikoch v kapitole 2.

¹⁴ Regionálne centrá sociálnej ekonomiky. Bližšie informácie dostupné na: <https://npise.gov.sk/>.

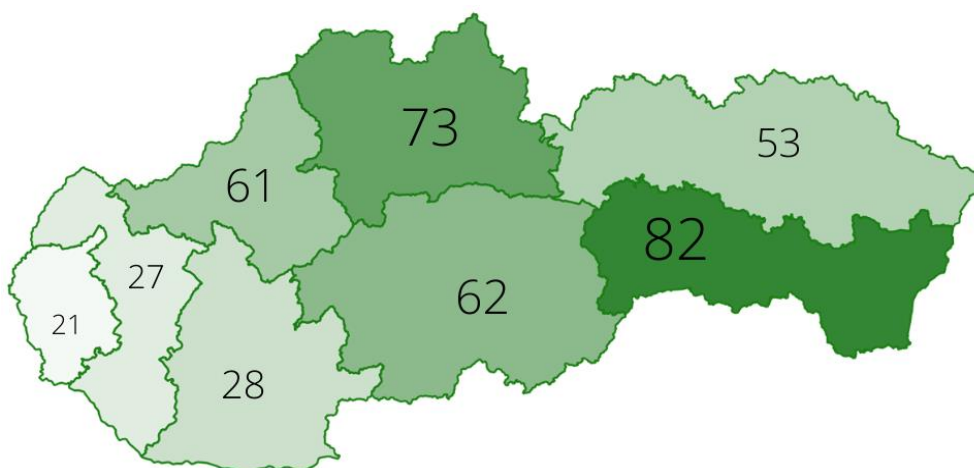
¹⁵ Táto skutočnosť je determinovaná viacerými faktormi vrátane pracovných príležitostí v kraji.

¹⁶ V BA kraji 10, TT kraji 17, TN kraji 38, NR kraji 13, ZA kraji 31, BB kraji 32, PO kraji 22, a KE 36.

podnikov v Trenčianskom kraji (38 RSP), v Košickom kraji (36 RSP) a Banskobystrickom kraji (32 RSP). V Žilinskom kraji bolo v roku 2020 registrovaných 31 sociálnych podnikov. V Prešovskom kraji, v ktorom bola v roku 2020 zaznamenaná najvyššia miera evidovanej nezamestnanosti (11,4 % k 31.12.2020) a najvyšší počet znevýhodnených UoZ na Slovensku, vzniklo v tom istom roku 22 registrovaných sociálnych podnikov. Najmenej registrovaných sociálnych podnikov vzniklo v sledovanom období v Bratislavskom kraji (10 RSP), Nitrianskom kraji (13 RSP) a Trnavskom kraji (17 RSP). V marci 2020 síce došlo k spomaleniu dynamiky nárastu počtu registrovaných sociálnych podnikov, ale vzhľadom na úpravu podmienok registrácie pandémie COVID-19 nemala výraznejší vplyv na proces registrácie.

K 31. augustu 2021, ku ktorému je nižšie v texte aj podrobnejšie analyzovaná štruktúra RSP z hľadiska vývoja ďalších ukazovateľov, **bolo registrovaných celkovo 407 sociálnych podnikov**. Zohľadňujúc regionálne hľadisko najviac registrovaných sociálnych podnikov je naďalej zastúpených v Košickom kraji (82 RSP). Registrované sociálne podniky sú významne zastúpené aj v Žilinskom (73 RSP), Banskobystrickom (62), Trenčianskom (61 RSP) a v Prešovskom kraji (53 RSP). Najmenej registrovaných sociálnych podnikov je v Bratislavskom (21 RSP), Trnavskom (27 RSP) a v Nitrianskom kraji (28 RSP).

Mapa 1 **Regionálne zastúpenie registrovaných sociálnych podnikov na Slovensku k 31.08.2021**

Zdroj: Mapový podklad © Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Spracované na základe údajov z Registra sociálnych podnikov.

Z hľadiska druhu registrovaných sociálnych podnikov dominujú podľa zamerania činnosti integračné RSP, ktoré sú orientované na podporu zamestnanosti prostredníctvom zamestnávania znevýhodnených a/alebo zraniteľných osôb. Zámer právnej úpravy však teoreticky poskytuje oveľa širšie chápanie sociálneho podnikania. Z tohto hľadiska sa súčasné poňatie sociálneho podnikania, vzhľadom na štruktúru RSP z hľadiska jeho druhu, zúžilo. Do budúca to vytvára priestor, resp. výzvu v rozšírení jeho súčasného poňatia.

Ako bolo už vyššie uvedené, jedným z princípov sociálneho podnikania je aj socializácia zisku (zákonná povinnosť). Sociálny podnik je povinný ak zo svojej činnosti dosiahne zisk, použiť z neho viac ako 50 % po zdanení na dosiahnutie hlavného cieľa sociálneho podniku. Z celkového počtu RSP, ktoré boli registrované k 31. augustu 2021 (t. j. 407 RSP), 364 registrovaných subjektov použilo zo svojho zisku 100 % na dosiahnutie hlavného cieľa, ktorým je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu. MPSVR SR, okrem zoznamu registrovaných sociálnych podnikov, vedie po novom aj zoznam zánikov,

resp. zoznam zrušených štatútov RSP. **K 31. augustu 2021 zaniklo celkovo 13 RSP¹⁷.** Vo všetkých prípadoch došlo k zániku **vrátením štatútu**.

Charakteristika registrovaných sociálnych podnikov registrovaných k 31.8.2021

V nasledujúcej časti kapitoly sú interpretované ukazovatele o registrovaných sociálnych podnikoch, ktoré vypovedajú o ich bližšej špecifikácii, stave a vývoji RSP z pohľadu veľkostnej kategórie podnikov, odvetvovej štruktúry, ale aj z hľadiska právnej formy. Podrobnejšia charakteristika RSP zachytáva aj základné finančné ukazovatele.

Z pohľadu veľkostnej kategórie podnikov¹⁸, spadajú z celkového počtu registrovaných sociálnych podnikov k 31. augustu 2021 (407 RSP) všetky registrované sociálne podniky do veľkostnej kategórie malých a stredných podnikov¹⁹.

Pre podnikateľské prostredie na Slovensku je vo všeobecnosti charakteristické vysoké zastúpenie mikropodnikov.²⁰ Aj z pohľadu registrovaných sociálnych podnikov je najviac zastúpených mikropodnikateľov. K 31. augustu 2021 bolo na Slovensku celkovo 313 registrovaných sociálnych podnikov z kategórie mikropodnikov, resp. dosiahli 76,9 % podiel na celkovom počte RSP. Z kategórie malých podnikov bolo 88 RSP (21,6 % zastúpenie na všetkých RSP). Najmenej zastúpenou veľkostnou kategóriou z pohľadu MSP boli stredné podniky (6 RSP, resp. dosiahli 1,5 % zastúpenie zo všetkých RSP). Žiaden registrovaný sociálny podnik nespadal z hľadiska počtu zamestnancov do veľkostnej kategórie veľkých podnikov.

Tabuľka 2 Veľkostná štruktúra RSP podľa počtu zamestnancov

Veľkosť	Počet	Podiel (v %)
Mikropodniky	313	76,9 %
Malé podniky	88	21,6 %
Stredné podniky	6	1,5 %
Spolu	407	100,0 %

Zdroj: SBA, spracované na základe Registra sociálnych podnikov, Registra organizácií ŠU SR, k 31.8.2021.

Sociálne podniky sú priamo zapojené do výroby a poskytovania služieb. Poskytovanie služieb reprezentuje hlavné zameranie sociálnych podnikov. Na Slovensku pôsobí najviac registrovaných sociálnych podnikov (MSP) v oblasti obchodných služieb. Z hľadiska odvetvového zamerania MSP je pôsobenie registrovaných sociálnych podnikov totožné s tzv. bežnými podnikmi na Slovensku.²¹ Druhým najpočetnejšie zastúpeným odvetvím z pohľadu RSP je priemysel (24,1 %, resp. 98 RSP pôsobilo v odvetví priemyslu). S nižším zastúpením nasledujú odvetvia: ostatné služby (13,5 %; 55 RSP), stavebníctvo (12,5 %; 51 RSP), obchod (8,4 %; 34 RSP), pôdohospodárstvo (4,7 %; 19 RSP) a doprava a informácie (2,9 %; 12 RSP).

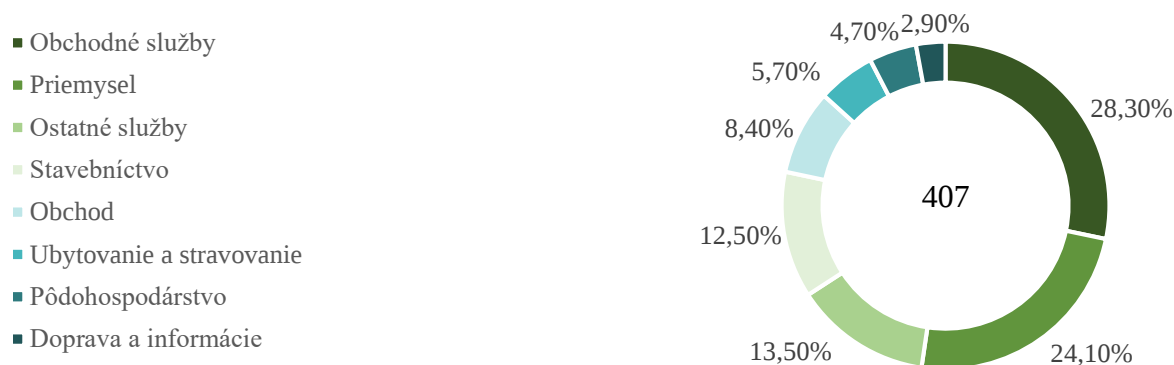
¹⁷ Z hľadiska druhu RSP išlo o zánik 7 integračných podnikov; 3 zmiešané integračné/všeobecné registrované sociálne podniky, 1 všeobecný RSP a 1 sociálny podnik bývania.

¹⁸ V zmysle ukazovateľa je uplatňované kritérium členenia podnikateľských subjektov do kategórie MSP podľa počtu zamestnancov. V zmysle finančných ukazovateľov je okrem kritéria počtu zamestnancov zohľadňovaná aj výška ročného obrátu.

¹⁹ Z celkového počtu RSP je takmer 100 z nich obecnými podnikmi (vrátane mestských a krajských).

²⁰ Z celkového počtu aktívnych podnikateľských subjektov v roku 2020 tvorili mikropodniky až 97,2 %. SBA: Malé a stredné podnikanie v číslach. Dostupné online: <http://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Male-a-stredne-podnikanie-v-cislach-2020.pdf>.

²¹ V roku 2020 pôsobilo najviac MSP – právnických osôb v oblasti služieb (t. j. 85 965 podnikov, resp. podiel odvetvia obchodných služieb dosiahol 35,0 %).

Graf 8 Odvetvová štruktúra RSP k 31.8.2021

Zdroj: SBA, spracované na základe Registra sociálnych podnikov, Registra organizácií ŠÚ SR, k 31.8.2021

Z hľadiska právnej formy najviac registrovaných sociálnych podnikov vykonáva podnikateľskú činnosť ako spoločnosť s ručením obmedzeným (až 91,4 % zo všetkých RSP, registrovaných k 31.8.2021). Táto právna forma podnikania dominuje z pohľadu registrovaných sociálnych podnikov na území SR. Z hľadiska hodnotenia trendu zastúpenie RSP s právnou formou s. r. o. v čase narastá. Taktiež je možné predpokladať aj do budúcnosti, že tento trend bude naďalej pokračovať.

Tabuľka 3 RSP podľa právnej formy k 31.8.2021

Právna forma	Počet	Podiel (v %)
Spoločnosť s ručením obmedzeným	372	91,4 %
Združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.)	15	3,7 %
Nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby	9	2,2 %
Družstvo	7	1,7 %
Podnikateľ-fyzická osoba-nezapísaný v obchodnom registri	4	1,0 %
Spolu	407	100,0 %

Zdroj: SBA, spracované na základe Registra sociálnych podnikov, Registra organizácií ŠÚ SR, k 31.8.2021

Z hľadiska registrácie sociálnych podnikov dochádza na jednej strane k vzniku nových subjektov, ale aj k transformácií už existujúcich podnikov na druhej strane (v zmysle platnej právnej úpravy, ktorá vytvára tento priestor).

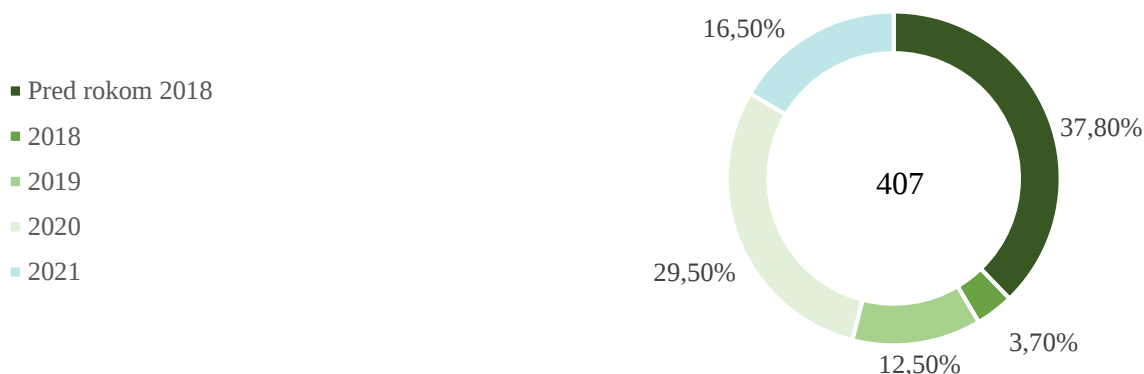
Bez ohľadu na to, záujem o vstup do sociálneho podnikania sa významne prejavil v roku 2020 (už vyššie uvedený tzv. boom v záujme o registráciu sociálnych podnikov). Podľa registra sociálnych podnikov, ktorý zverejňuje Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, za obdobie od 1.1.2020 do 31.8.2021, bolo spolu registrovaných 361 sociálnych podnikov, z toho takmer 200 RSP bolo registrovaných v roku 2020.

Registráciu významného počtu sociálnych podnikov ovplyvnili viaceré faktory sledované v roku 2020. Ide najmä o vývoj pandémie COVID-19 a viaceré pozastavené aktívne opatrenia trhu práce, čo môže čiastočne vysvetľovať zvýšený záujem o registráciu obecných podnikov.

Pozitívnu skutočnosťou je, že prijatá novela zákona²² prispela k tomu, že pandémie nemala významnejší vplyv na samotnú registráciu sociálnych podnikov.²³

Detailnejšie informácie o štruktúre registrovaných sociálnych podnikov (ako aj o tzv. boome v registrácii) poskytuje charakteristika RSP z hľadiska dátumu vzniku subjektov²⁴. Podľa nej zo 407 registrovaných sociálnych podnikov zaregistrovaných k 31.8.2021 viac ako 154 z nich vzniklo pred právnou úpravou sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov (zákona č.112/2018 Z. z.) čo predstavuje takmer 38 % zo všetkých zaregistrovaných sociálnych podnikov.

Graf 9 Štruktúra RSP podľa roku vzniku

Zdroj: SBA, spracované na základe Registra sociálnych podnikov, Registra organizácií ŠÚ SR, k 31.8.2021

Zaujímavou skutočnosťou z hľadiska vývoja štruktúry RSP podľa dátumu vzniku je už vyššie spomínaný tzv. boom v registrácii v poslednom zaznamenanom období (t. j. v období od 1.1. 2020 do 31.8.2021). Z 361 RSP, ktoré boli vo vyššie uvedenom období registrované, viac ako polovica (takmer 52 %) vznikla podľa údajov z Registra Organizácií ŠÚ SR v rovnakom období, resp. v období od 1.1.2020 do 31.8.2021.

Ďalšou zaujímavou skutočnosťou zaznamenanou v hodnotenom období je, že z 361 registrovaných sociálnych podnikov bolo až 330 RSP registrovaných ako spoločnosť s ručením obmedzeným. Z toho 176 subjektov z nich vzniklo v tom istom období.

Pri podrobnejšej analýze vzniknutých skutočností je čiastočným vysvetlením tzv. **boom v registrácii obecných podnikov**. To znamená, že v období 1.1.2020 do 31.8.2021 vzniklo podľa Registra organizácií a zároveň sa podľa registra sociálnych podnikov aj registrovalo ako spoločnosť s ručením obmedzeným **58 RSP** z celkového počtu 176 RSP ako s. r. o.. obecné podniky tak v tomto období tvorili až **1/3 zo všetkých registrovaných s. r. o..**

V rámci ukazovateľa tržieb za rok 2020, ktorý bolo možné vyhodnotiť na celkovom počte 292 RSP (z celkového počtu 379), dosahovalo nenulové tržby až 86,64 % subjektov. Kumulatívne tržby RSP boli v roku 2020 na úrovni 63,3 mil. Eur. **Podiel registrovaných sociálnych podnikov s kladným hospodárskym výsledkom** v roku 2020 bol na úrovni **61,3 %**, čo je **mierne pod celkovou úrovňou** vykazovanou za **MSP** v roku 2020. Podiel

²² Zákon č. 94/2020 Z. z., ktorým sa dopĺňa zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch, a ktorý sa dotýka úpravy najmä Konania a priznania štatútu RSP (umožnenie elektronického podávania žiadosti o štatút RSP bez kvalifikovaného elektronického podpisu alebo bez kvalifikovanej elektronickej pečate).

²³ Okrem uvedených faktorov je potrebné brať do úvahy aj čas, ktorý uplynie, v zmysle procesu registrácie, pokiaľ žiadateľ o štatút registrovaného sociálneho podniku po splnení zákonom stanovených podmienok, ktoré upravuje zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. To znamená, že boom v počte RSP v období od 1.1.2020 do 31.8.2021 čiastočne odráža aj záujem o registráciu žiadateľov z predchádzajúceho obdobia.

²⁴ Na základe údajov z Registra organizácií ŠÚ SR.

všetkých MSP s kladným hospodárskym výsledkom sa v roku 2020 pohyboval na Slovensku na úrovni 63 %²⁵. Pridaná hodnota RSP bola v roku 2020 na úrovni 19,6 mil. Eur, čo z hľadiska podielu na vytvorenej pridanej hodnote MSP na Slovensku nie je významné. Na druhej strane je pozitívnou skutočnosťou, že s rastom počtu registrovaných sociálnych podnikov dochádza v čase k rastu vytvorenej pridanej hodnoty RSP. Podľa finančných výkazov predstavoval podiel registrovaných sociálnych podnikov s nenulovými osobnými nákladmi 83,9 %, čo znamená, že v čase rástol počet registrovaných sociálnych podnikov, ktoré zamestnávali znevýhodnené a zraniteľné osoby.

Zdroj: SBA, spracované na základe Registra sociálnych podnikov, Registra organizácií ŠÚ SR, k 31.8.2021.

²⁵ Ide o predbežný údaj. Finálne hodnoty budú známe až v novembri 2021.

2. Právna úprava SE a sociálnych podnikov

Sociálne podniky patria medzi kľúčových aktérov v sociálnej ekonomike, ktoré vyvíjajú pozitívny sociálny vplyv (pre komunitu alebo spoločnosť ako celok), pričom môžu riešiť viacero spoločenských problémov. Svojim konceptom predstavujú modely budovania inkluzívnej ekonomiky. Z tohto hľadiska sú aj kľúčovými aktérmi podpory zamestnávania najzraniteľnejších skupín v spoločnosti.

Na území SR upravuje sektor sociálnej ekonomiky, ako aj pôsobenie jej aktérov zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „zákon č. 112/2018 Z. z.“ alebo „zákon o SE a sociálnych podnikoch“). Týmto zákonom, ktorý je účinný od 1. mája 2018, sa vytvorila nielen právna úprava sektora sociálnej ekonomiky, ale aj sociálnych podnikov. Zákon vytvára a podporuje priaznivé podnikateľské prostredie pre sociálne podniky a zároveň vnáša sa do sociálneho podnikania aj poriadok v pojmoch. Navyše formuje systém podpory pre subjekty SE, a taktiež sú v ňom obsiahnuté pravidlá na zamedzenie zneužívania štatútu sociálneho podnikania.

V zmysle základných ustanovení zákon rozlišuje medzi sociálnymi podnikmi, ktoré vyvíjajú pozitívny vplyv pre určitú konkrétnu komunitu a tie, ktoré ho vyvíjajú ako celok (tzv. **komunitný a verejný záujem**²⁶).

Legislatíva upravuje aj subjekty sociálnej ekonomiky²⁷, pričom zo všetkých subjektov sociálnej ekonomiky len registrovaný sociálny podnik môže získať od štátu uznanie (vo forme priznania štatútu RSP), že je naozaj sociálnym podnikom.²⁸

V nadväznosti na vyššie uvedené skutočnosti je kapitola ďalej bližšie zameraná na legislatívnu úpravu registrovaných sociálnych podnikov, ako aj na definovanie základných pojmov, ktoré sú späté so sociálnym podnikaním.

Sociálne podnikanie predstavuje osobitný model podnikania, resp. hybridný, ktorý spája princípy klasického podnikania, pričom hlavným motívom je dosahovanie sociálnych, resp. spoločenských cieľov a zvyšovanie verejného alebo komunitného prospechu. Na európskej úrovni, resp. v rôznych členských štátoch existujú viaceré definície sociálneho podnikania a sociálneho podniku. Oblasť sociálneho podnikania, teda ich sektorová orientácia nie je podľa súčasnej právnej úpravy na území SR limitovaná. Mnohé koncepty sociálnych podnikov reagujú na globálne výzvy ako napr. klimatické zmeny. Prostredníctvom svojich aktivít tak prispievajú k ich riešeniu.

Podľa ustanovenia § 5 ods. 1 zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch, **sociálnym podnikom** je subjekt sociálnej ekonomiky, ktorý:

- a) vykonáva sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť,

²⁶ Komunitný a verejný záujem je v zákone č. 112/2018 Z. z. upravený v § 2 ods. 1 až 3.

²⁷ § 4 (Subjekt sociálnej ekonomiky) a 5 (Sociálny podnik a podnik so sociálnym dosahom) zákona o SE a sociálnych podnikoch. Podnikom so sociálnym dosahom je podľa predmetnej právnej úpravy občianske združenie, nadácia, nezisková organizácia, účelové zariadenie cirkvi, obchodná spoločnosť, družstvo alebo fyzická osoba – podnikateľ, ktorí vykonávajú sústavne, samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť, hlavným cieľom aspoň jednej ich hospodárskej činnosti je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu a spĺňajú najmenej dve z troch podmienok uvedených v § 5 zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

²⁸ MPSVR SR. 2021. *Sociálna ekonomika*. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/>

- b) hlavným cieľom sociálneho podniku je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
- c) k dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu prispievajú tovary alebo služby, ktoré vyrába, dodáva, poskytuje alebo distribuuje, alebo k nemu prispieva spôsob ich výroby alebo poskytovania,
- d) ak:
 - 1. zo svojej činnosti dosiahne zisk, **použije viac ako 50 % zo zisku po zdanení na dosiahnutie hlavného cieľa**, ktorým je dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu,
 - 2. časť zisku rozdeľuje podľa Obchodného zákonníka, rozdeľuje ho podľa postupov a pravidiel, ktoré nenarúšajú hlavný cieľ,
- e) do spravovania svojej hospodárskej činnosti zapája zainteresované osoby.

Zákon č. 112/2018 Z. z. rozlišuje aj pojem **spoločensky prospešná služba**. Pre účely predmetného zákona sa pod týmto pojmom rozumie:

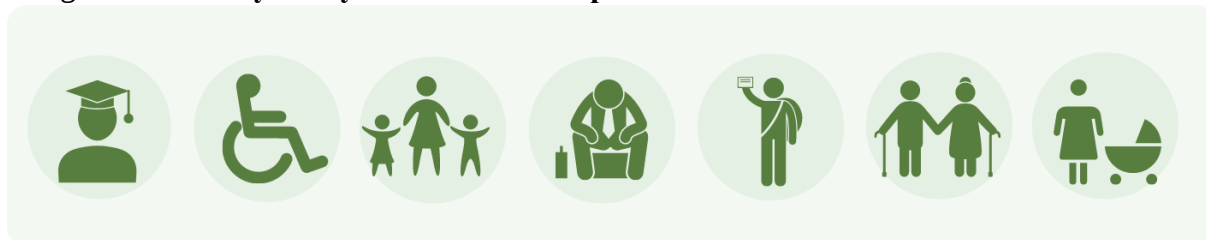
- a) poskytovanie zdravotnej starostlivosti,
- b) poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť,
- c) tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt,
- d) ochrana ľudských práv a základných slobôd,
- e) vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry,
- f) výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby,
- g) tvorba a ochrana ŽP a ochrana zdravia obyvateľstva,
- h) služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti,
- i) zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu,
- j) poskytovanie finančných prostriedkov subjektom sociálnej ekonomiky na vykonávanie spoločensky prospešnej služby podľa uvedeného bodu a) až i).

Medzi ďalšie základné pojmy, ktoré sú definované v zmysle predmetného zákona sú **znevýhodnené a zraniteľné osoby**²⁹. Znevýhodnenou osobou sa rozumie každá FO, ktorá v predchádzajúcich šiestich mesiacoch nebola zamestnaná, okrem zamestnania v pracovnoprávnom vzťahu, ktorého trvanie nepresiahlo v úhrne 40 dní v kalendárnom rok. Súbežne jej zdaniteľné mesačné príjmy a príjmy zo starobného, predčasného starobného, vdovského/vdoveckého dôchodku, výsluhové príspevku, výsluhového dôchodku,

²⁹ Zraniteľnou osobou je: a) prijímateľ sociálnej služby podľa osobitného predpisu; b) FO v nepriaznivej sociálnej situácii; c) dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami podľa osobitného predpisu; d) dieťa alebo plnoletá FO, pre ktorých sú vykonávané opatrenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately; e) plnoletá FO po skončení ústavnej starostlivosti dosiahnutím plnoletosti, plnoletá FO, ktorej bola poskytovaná na základe dohody starostlivosť v zariadení sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately po skončení výkonu súdneho rozhodnutia dovŕšením plnoletosti, alebo plnoletá fyzická osoba, ktorá bola zverená do osobnej starostlivosti inej FO ako rodičia, do pestúnskej starostlivosti alebo ktorej bol súdom ustanovený poručník; f) FO odkázaná na pomoc inej FO; g) FO navracajúca sa na trh práce po skončení poberania materského alebo po skončení poberania rodičovského príspevku a to 18 mesiacov od skončenia poberania materského alebo od skončenia poberania rodičovského príspevku; h) FO navracajúca sa na trh práce po skončení vykonávania osobnej asistencie; i) FO, ktorá je poberateľom starobného dôchodku; j) FO – nepodnikateľ, ktorej mesačný príjem nepresahuje trojnásobok sumy životného minima pre jednu plnoletú FO podľa osobitného predpisu; k) FO po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu ochrannej výchovy, a to 36 mesiacov od prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody alebo z výkonu ochrannej výchovy; l) FO bez štátnej príslušnosti; m) azylant alebo cudzinec, ktorému sa poskytuje doplnková ochrana.

vdovského/vdoveckého výsluhového dôchodku nepresiahli v celkovom úhrne sumu životného minima pre jednu plnoletú FO. V prehľadnej infografike sú uvedené osoby, ktoré sú považované za znevýhodnené v súlade s vyššie uvedeným.

Infografika 1 Osoby znevýhodnené na trhu práce

Zdroj: SBA, spracované na základe ustanovení zákona č. 112/2018 Z. z.

Súčasná právna úprava registrovaných sociálnych podnikov

Registrovaný sociálny podnik

Zákon č. 112/2018 Z. z. rozlišuje v zmysle § 11 druhy registrovaných sociálnych podnikov v závislosti dvoch hľadísk:

Z hľadiska dosahovania pozitívneho sociálneho vplyvu, ktorým napĺňa:

- a) verejný záujem (je verejnoprospešný podnik),
- b) komunitný záujem (je komunitnoprospešný podnik).

Z hľadiska zamerania činnosti môže byť registrovaný sociálny podnik:

- a) Integrovaný
- b) Sociálny podnik bývania
- c) Všeobecný registrovaný sociálny podnik

Integrovaný podnik

Ide o verejnoprospešný podnik, ktorého pozitívnym sociálnym vplyvom je podpora zamestnanosti, a to prostredníctvom zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb. Pozitívny sociálny vplyv sa v integrovaných podnikoch meria percentom zamestnaných znevýhodnených a zraniteľných osôb. Podľa súčasnej právnej úpravy zákona č. 112/2018 Z. z., sa považuje pozitívny sociálny vplyv za splnený, resp. dosiahnutý, ak integrovaný podnik zamestnáva **30 % znevýhodnených a zraniteľných osôb**³⁰.

Sociálny podnik bývania

Ide o verejnoprospešný podnik, ktorého pozitívnym sociálnym vplyvom je zabezpečovanie spoločensky prospešného nájomného bývania. Podľa zákona o SE a sociálnych podnikoch sa spoločensky prospešné nájomné bývanie ako poskytovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu prostredníctvom výstavby, prestavby alebo obstarania bytov na účely ich nájmu oprávneným osobám alebo prostredníctvom nájmu bytov týmto fyzickým osobám.

³⁰ Pred zmenou sa v predmetnom zákone považoval za dosiahnutý, ak podnik zamestnával: a) najmenej 30 % znevýhodnených osôb z celkového počtu zamestnancov; b) najmenej 30 % zraniteľných osôb z celkového počtu zamestnancov alebo c) najmenej 40 % znevýhodnených a zraniteľných osôb z celkového počtu zamestnancov.

V zmysle súčasnej podoby právnej podoby **pozitívny sociálny vplyv sa v sociálnom podniku bývania meria prostredníctvom počtu bytov vo výstavbe, prestavbe alebo obstaraných bytov³¹ alebo percentom prenajímaných bytov³².**

Zostáva podmienka, že sociálny podnik bývania nesmie byty alebo bytové budovy, ktoré vlastní a na ktorých výstavbu, prestavbu alebo obstaranie boli použité prostriedky získané z podpory podľa zákona o sociálnych podnikoch, počas 30 rokov odo dňa určenia súpisného čísla, vydania kolaudačného rozhodnutia alebo obstarania previesť na inú osobu ako sociálny podnik bývania. Takto uzatvorené zmluvy o prevode vlastníckeho práva sa v zmysle právnej úpravy považujú za neplatné.

Všeobecný registrovaný sociálny podnik (iný registrovaný sociálny podnik)

Okrem všeobecných podmienok, ktoré sú rovnaké pre všetky druhy registrovaných sociálnych podnikov, sa stanovuje aj minimálna podmienka dosahovania merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu. Všeobecný registrovaný sociálny podnik musí dosahovať väčší sociálny vplyv ako podnikateľ, ktorý obdobnú činnosť vykonáva za účelom dosiahnutia zisku.

Všeobecný sociálny podnik dosahuje pozitívny sociálny vplyv prostredníctvom napĺňania verejného alebo komunitného záujmu poskytovaním akejkoľvek zo spoločensky prospešných služieb³³.

Tabuľka 4 Spôsob merania pozitívneho vplyvu v registrovanom sociálnom podniku (podľa druhu RSP v zmysle zamerania činnosti)

Registrovaný sociálny podnik	Spôsob merania pozitívneho sociálneho vplyvu
Integračný podnik	Percento zamestnaných znevýhodnených a zraniteľných osôb
Sociálny podnik bývania	Počet bytov vo výstavbe, prestavbe alebo obstaraných bytov alebo percento prenajímaných bytov
Všeobecný sociálny podnik	Poskytovanie spoločensky prospešnej činnosti (minimálna podmienka)

Zdroj: SBA, spracované na základe ustanovení zákona č. 112/2018 Z. z.

Podmienky priznania štatútu registrovaného sociálneho podniku sú upravené v § 6 zákona o SE a sociálnych podnikoch. Priebeh konania o priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku sa začína žiadosťou o priznanie štatútu. Tá musí byť písomná. Po splnení zákonom stanovených podmienok je registrovaný sociálny podnik povinný uviesť pri svojom obchodnom mene alebo v názve označenie „registrovaný sociálny podnik“ alebo skratku „r. s. p.“.

³¹ Pozitívny sociálny vplyv sa pri výstavbe alebo prestavbe bytov považuje za splnený, ak sociálny podnik bývania realizuje výstavbu alebo prestavbu v súlade so stavebným povolením, najviac však počas troch rokov odo dňa vydania stavebného povolenia. Ale považuje sa za splnený aj keď počas šiestich mesiacov odo dňa vydania kolaudačného rozhodnutia sa povoľuje užívanie bytu.

³² V tomto prípade je pozitívny sociálny vplyv splnený, ak subjekt prenajíma najmenej 70 % bytov, na ktoré bolo vydané kolaudačné rozhodnutie, ktorým sa povoľuje užívanie bytu, a ktoré vlastní alebo má v nájme, za nájomné zodpovedajúce nákladom na byt. V prípade, že sociálny podnik bývania je družstvom alebo obchodnou spoločnosťou, a ktorý prenajíma byty svojim členom alebo spoločníkom, mesačný príjem sa týchto členov alebo spoločníkov posudzuje ku dňu vloženia členského vkladu alebo vkladu.

³³ Za spoločensky prospešnú službu sa v zmysle § 2 ods. 4 zákona č. 112/2018 Z. z. považuje: a) poskytovanie zdravotnej starostlivosti; b) poskytovanie sociálnej pomoci a humanitárna starostlivosť; c) tvorba, rozvoj, ochrana, obnova a prezentácia duchovných a kultúrnych hodnôt; d) ochrana ľudských práv a základných slobôd; e) vzdelávanie, výchova a rozvoj telesnej kultúry; f) výskum, vývoj, vedecko-technické služby a informačné služby; g) tvorba a ochrana životného prostredia a ochrana zdravia obyvateľstva; h) služby na podporu regionálneho rozvoja a zamestnanosti; i) zabezpečovanie bývania, správy, údržby a obnovy bytového fondu; j) poskytovanie finančných prostriedkov subjektom sociálnej ekonomiky na vykonávanie spoločensky prospešnej služby podľa písmen a) až i).

Súčasne podnik, ktorý sa chce stať RSP, nemôže mať nedoplatky poistného na povinné verejné zdravotné poistenie, na sociálne poistenie a povinných príspevkov na starobné dôchodkové sporenie v SR, v štáte sídla, ak ide o právnickú osobu, alebo v štáte miesta podnikania, ak ide o fyzickú osobu. Ďalšou z podmienok je, že nesmie porušiť zákaz nelegálneho zamestnávania v období troch rokov pred podaním žiadosti o priznanie štatútu registrovaného sociálneho podniku.

Významné rozdielne charakteristické znaky sociálnych a bežných podnikov

Medzi základné rozdiely patrí najmä **účel založenia podniku**. V bežnom podniku ide primárne o maximalizáciu zisku. V prípade sociálneho podniku ide o napĺňanie tzv. „vyššieho zámeru“, t. j. poskytovanie spoločensky prospešnej služby prostredníctvom napĺňania pozitívneho sociálneho vplyvu. Na dosiahnutie vyššieho zámeru vyčleňuje sociálny podnik viac ako 50 % zo zisku po zdanení. To znamená, že zisk je opätovne reinvestovaný do rozvoja podniku (tzv. **socializácia zisku**). Podnikateľská činnosť je v tomto prípade skôr prostriedkom (okrem dosahovania zisku) ako dosiahnuť a naplňovať tento zámer.

Medzi ďalšie patrí aj **oblasť manažmentu a zamestnávania**. V zmysle sociálneho podniku ide spravidla o podporu znevýhodnených a zraniteľných osôb, pričom v bežnom podniku sa výber zamestnancov realizuje spravidla na základe kvalifikačnej spôsobilosti. Ďalším rozdielom je aj **právny základ**, ktorým sa upravuje fungovanie sociálnych a bežných podnikov. Okrem toho, v prípade sociálneho podniku sú **zamestnanci zapojení do rozhodovacieho procesu** alebo definovaniu cieľov podniku.

Tabuľka 5 Porovnanie (významných) rozdielných charakteristických znakov sociálneho a bežného podniku

Znak/oblasť	Sociálny podnik	Bežný podnik
Právny základ v zákone	Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch	Zákon č. 531/1991 Zb. obchodný zákonník
Cieľ podniku	Naplňovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu; maximalizácia verejného alebo komunitného úžitku	Dosahovanie zisku; maximalizácia zisku
Použitie dosiahnutého zisku po zdanení	Reinvestovanie do rozvoja podniku tzv. socializácia zisku Spoločný úžitok	Určený pre vlastníka (akcionára) Individuálny úžitok
Zamestnávanie	Znevýhodnených a zraniteľných osôb	
Spôsob vnútorného fungovania podniku	Zamestnanci sú zapojení do rozhodovacieho procesu alebo definovania cieľov podniku	Autonómne rozhodovanie vlastníkov (akcionárov)

Zdroj: SBA, spracované na základe znenia právnych predpisov publikovaných v právnom a informačnom portály Slov-lex

V zmysle odstraňovania aplikačných bariér, ktoré môžu byť prekážkou v rámci rozvoja sociálnej ekonomiky, boli, resp. budú prijaté viaceré podstatné zmeny v oblasti sociálneho podnikania.

Niektoré podstatné zmeny, ktoré reagovali na aplikačné problémy, sú účinné od roku 2020. Ďalšie podstatné zmeny, ktoré vystali v priebehu času z aplikačnej praxe, by mali byť účinné v roku 2022³⁴.

2.1 Zmeny v legislatíve

Podstatné zmeny v oblasti sociálneho podnikania, účinné od r. 2020

Rozsiahla novela (č. 374/2019 Z. z.) **zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch** a o zmene a doplnení niektorých zákonov bola schválená dňa 16.10.2019. V zmysle znenia dôvodovej správy k návrhu zákona, primárnym cieľom novelizácie zákona bolo doplniť legislatívnu úpravu sektora sociálnej ekonomiky a vytvoriť vhodné podmienky na to, aby sa sociálna ekonomika rozvíjala a bola prínosom nielen pre zvyšovanie zamestnanosti, ako aj upraviť systém podpory, ktorý bude spoločensky prijateľný a bude plne dodržiavať pravidlá štátnej pomoci.

Novelizácia viedla k **odstráneniu konkrétnych aplikačných problémov** pri uplatňovaní zákona ako napríklad **spresnenie definície**, akým spôsobom sa znevýhodnenie osoby so zdravotným postihnutím, ktorá nie je uznaná za invalidnú, ale má dlhodobé zdravotné postihnutie znižujúce jej telesné, duševné a zmyslové schopnosti, ktoré bránia jej plnohodnotnému zapojeniu sa do pracovného prostredia (napr. osoba s poruchou autistického spektra), má preukazovať. Podľa spresnenej definície sa znevýhodnenie takejto osoby preukazuje podľa lekárskeho posudku o zdravotnej spôsobilosti na prácu, nie staršieho ako jeden rok alebo podľa rozhodnutia o nepriznaní invalidného dôchodku, z ktorého vyplýva pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 20 % v porovnaní so zdravou fyzickou osobou, nie staršieho ako dva roky. V § 2 ods. 5 zákona č. 112/2018 Z. z. sa doplnila definícia k dlhodobému zdravotnému postihnutiu. Podľa predmetnej právnej úpravy ide o také zdravotné postihnutie, ktoré má podľa poznatkov lekárskej vedy trvať najmenej dva roky.

V ustanovení § 2 ods. 4 zákona č. 112/2018 Z. z. **došlo k rozšíreniu vymedzenia spoločensky prospešnej služby** o písm. j), ktorou je aj poskytovanie finančných prostriedkov subjektom sociálnej ekonomiky na vykonávanie spoločensky prospešnej služby podľa písmen a) až i).

Taktiež došlo k podstatnému **predefinovaniu pojmu podnik so sociálnym dosahom** tak, aby viac subjektov dokázalo naplniť podmienky ustanovené pre podnik so sociálnym dosahom ako „medzikrok“ k splneniu podmienok ustanovených pre sociálny podnik. Podľa tejto novely pod **podnikom so sociálnym dosahom sa rozumie** občianske združenie, nadácia, nezisková organizácia, účelové zariadenie cirkvi, obchodná spoločnosť, družstvo alebo fyzická osoba – podnikateľ, ktorí vykonávajú sústavne a samostatne, vo vlastnom mene a na vlastnú zodpovednosť hospodársku činnosť, ktorej hlavným cieľom aspoň jednej z ich hospodárskej činnosti je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu. Zároveň musia podniky so sociálnym dosahom najmenej dve z nasledovných podmienok:

³⁴ Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny predložilo do legislatívneho procesu novelu zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch. Z dôvodovej správy vyplynulo, že hlavným dôvodom jej predloženia bolo odstránenie bariér, ktoré vyplynuli z aplikačnej praxe. Medzi ďalšie uvedené dôvody patrí aj posilnenie prostredia priaznivého pre rozvoj sociálnej ekonomiky. Zmeny by sa mali dotknúť okrem iného aj oblasti zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb, spresnenia viacerých definícií, ale mali by sa týkať aj oblasti priznania štatútu RSP, ako aj poskytovanej pomoci a rozšírenia okruhu prijímateľov pomoci. Novela zákona by mala reagovať aj na problémy s plnením zákonných povinností počas pandémie. Vzhľadom na neukončené rozporové konania konkrétne návrhy v zmysle pripravovanej novely zákona neuvádzame.

- a) k dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu prispievajú tovary alebo služby, ktoré vyrábajú, dodávajú, poskytujú alebo distribuujú, alebo k nemu prispieva spôsob ich výroby alebo poskytovania,
- b) použijú viac ako 50 % zisku po zdanení z hospodárskej činnosti, ktorej hlavným cieľom je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu, na dosiahnutie tohto hlavného cieľa,
- c) do spravovania hospodárskej činnosti, ktorej cieľom je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu, zapájajú zainteresované osoby.

Novelizáciou došlo k zníženiu percentuálnej hranice zamestnávania mixu znevýhodnených osôb a zraniteľných osôb zo 40 % na 30 % v integračnom podniku. Došlo k spresneniu definície pozitívneho sociálneho vplyvu pre sociálny podnik bývania.

Pravidlá štátnej schémy pomoci vychádzajú z novej schémy štátnej pomoci č. SA.62540 – na podporu podnikov v širšom priestore sociálnej ekonomiky (Schéma bola schválená dňa a publikovaná v Obchodnom vestníku dňa 4.3.2021).

Novela zákona č. 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov (účinná od 3.7.2021)

Na základe predmetnej novely došlo k rozšíreniu subjektov, ktoré spadajú do územnej spolupráce. Po novom sa k už definovaným subjektom zaraďujú aj registrované sociálne podniky. Zaradenie RSP do subjektov územnej spolupráce pre tieto subjekty v aplikačnej praxi znamená, že môžu byť oprávnenými žiadateľmi o dotácie³⁵ zo štátneho rozpočtu, ktoré poskytuje MIRRI SR na základe písomnej žiadosti o poskytnutie dotácie na projekt, ktorú spolu s príslušnými prílohami musí oprávnený subjekt doručiť ministerstvu.³⁶ Súčasne je nevyhnutné dodržať v prípade oprávnených subjektov – registrované sociálne podniky, aby prijímaná dotácia nebola použitá na rovnaké oprávnené náklady alebo účely, na aké sú poskytované prostriedky RSP v zmysle zákona 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

MIRRI SR je ústredným orgánom štátnej správy pre regionálny rozvoj vrátane koordinácie prípravy politík regionálneho rozvoja. Neoddeliteľnou súčasťou prípravy integrovaných územných stratégií na Slovensku sú aj sociálne inovácie³⁷.

³⁵ Podľa § 13 ods. 3 zákona o podpore regionálneho rozvoja môže MIRRI SR v príslušnom rozpočtovom roku poskytnúť zo štátneho rozpočtu subjektu územnej spolupráce, okrem prvého roku jej činnosti, dotáciu na projekt, ktorý je zameraný na realizáciu aktivít podľa odseku 2 a podľa 3 ods. 2 predmetného zákona.

³⁶ V lehote určenej vo výzve na podanie žiadosti zverejnenej Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie.

³⁷ Sociálne inovácie môžu zahŕňať vytváranie nových produktov, služieb, zavádzanie technológií, ale aj kreovanie nových spoločenských procesov alebo organizačných štruktúr. Ich účelom je kvalitatívna zmena života spoločnosti (lokálna, sieťová, systémová alebo rámcová). Medzi hlavné oblasti sociálnych inovácií patrí: zdravie populácie; vzdelávanie a ľudský rozvoj; sociálna mobilita a inklúzia; služby v nezamestnanosti; podpora podnikania; životné prostredie a rozvoj regiónov; kultúra, kreativita, rozvoj komunít; efektívna verejná správa; rozvoj technológií; kvalita života a finančná gramotnosť.

2.2 Ostatné sledované zmeny v sociálnom podnikaní

Organizácie sektora sociálnej ekonomiky

Zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch upravuje aj organizácie sektora sociálnej ekonomiky. Podľa § 26 ods. 1 ide o strešnú organizáciu SE a najvyššiu strešnú organizáciu sektora SE.

Postavenie strešnej alebo najvyššej strešnej organizácie sektora SE priznáva MPSVR SR, a to na základe písomnej žiadosti právnickej osobe, ktorá združuje subjekty SE. Medzi podmienky patrí:

- najmenej 30 % z registrovaných sociálnych podnikov má podľa právnej úpravy dosahovať merateľný pozitívny sociálny vplyv poskytovaním rovnakej spoločensky prospešnej služby alebo celkový počet zamestnancov jej členov má predstavovať,
- najmenej 50 % jej členov tvoria registrované sociálne podniky,
- jej nebolo v období piatich rokov pred podaním žiadosti zrušené postavenie strešnej organizácie sektora SE.

Členstvo v strešných organizáciách sektora SE je dobrovoľné a registrované sociálne podniky nemajú podľa predmetnej právnej úpravy zákonnú povinnosť do nej vstúpiť. MPSVR SR priznalo postavenie strešnej organizácie sektora SE dvom subjektom. **V súčasnosti sú strešnými organizáciami:**

- Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky³⁸,
- Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku³⁹.

Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR ako prvej z nich priznalo štatút strešnej organizácie sektora SE Asociácii subjektov sociálnej ekonomiky dňa 9. apríla 2020. Aliancii pre sociálnu ekonomiku na Slovensku bol priznaný tento štatút dňa 23. júla 2020.

Priznaním štatútov strešných organizácií sektora SE dochádza k rozšíreniu podporného prostredia pre rozvoj sociálneho podnikania na území SR. Zámerom, resp. účelom ich vzniku je presadzovanie potrieb a záujmov registrovaných sociálnych podnikov. Zároveň šíria povedomie o sektore sociálnej ekonomiky, ako o činnosti jednotlivých sociálnych podnikov. Strešné organizácie ich vo svojej činnosti podporujú a propagujú. V nasledujúcej časti sú podľa dátumu priznania štatútu poskytnuté základné informácie o strešných organizáciách sektora SE.

Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky (ASSE)

ASSE získala ako prvá osvedčenie o strešnej organizácii sektora SE. Predmetom ASSE je:

- združovanie subjektov SE dosahujúce merateľný pozitívny sociálny vplyv poskytovaním rovnakej spoločensky prospešnej služby,
- reprezentovať registrované sociálne podniky,
- reprezentovať subjekty SE,
- podpora, vzájomná pomoc a spolupráca pri zabezpečovaní činnosti subjektov SE,
- zabezpečovať činnosti a vykonávanie prác a služieb podľa záujmov a potrieb svojich členov v oblasti organizácie, riadenia a ekonomiky subjektov SE.

³⁸ <https://www.asseslovakia.sk/>

³⁹ <http://www.ases-slovensko.sk/>

Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky sa v apríli 2020 zaregistrovala do Európskej siete podnikov sociálnej integrácie ENSIE (European Network of Social Integration Enterprises)⁴⁰. Zároveň má podľa dostupných informácií uzatvorené Memorandum o spolupráci s VÚC Banská Bystrica a Košice.

Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku (ASES)

Zámerom ASES je „byť platformou pre spoluprácu všetkých, kto svojimi aktivitami prispieva k rozvoju sociálnej ekonomiky na Slovensku“. Je podobne ako ASSE reprezentantom záujmov združených subjektov. Zároveň má ambíciu byť stálym reprezentatívnym partnerom verejného sektora najmä v oblasti:

- tvorby politik s previazaním na sociálnu ekonomiku,
- plánovania čerpania európskych štrukturálnych a investičných fondov v kontexte čerpania pre oblasť SE a osobitne aj sociálneho podnikania,
- pri vytváraní legislatívneho prostredia.

Podľa stanov⁴¹ môže byť členom každá právnická osoba, ktorá pôsobí v oblasti SE na území SR, a ktorá prejaví súhlas so stanovami a programovými dokumentmi ASES. Môže ísť aj o fyzickú osobu, ktorá sa významnou mierou zaslúžila o rozvoj SE, alebo svojím pôsobením môže významne prispieť k jej rozvoju.

Dobudovanie nenávratnej zložky (Národný projekt „Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka“)

Dôležitou súčasťou podpornej infraštruktúry je **prístup k investičnej pomoci**, ktorá je jednou zo zákonne definovanej formy podpory. Národný projekt *Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka* vytvára podmienky na poskytovanie nenávratnej zložky pomoci pre sociálne podniky, a to v povinnej kombinácii s podporou z návratných finančných zdrojov.⁴²

Aktivity NP *Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka* sú zamerané na podporu subjektov sociálnej ekonomiky s cieľom posilniť štrukturálne stabilnú zamestnanosť prostredníctvom podpory podnikania, vytvárania a podpory podnikov v širšom priestore SE a podnikov vo väzbe na potreby trhu práce a regionálnych trhov práce.

Predmetný NP sa realizuje prostredníctvom nasledovných štyroch opatrení:

- Opatrenie č. 1: Investičná pomoc pre MSP⁴³

⁴⁰ Európska sieť podnikov sociálnej integrácie zastupuje záujmy a rastúcu celospoločenskú sieť sociálnych podnikov pracovnej integrácie. Združuje 29 národných a regionálnych sietí, zastupujúcich krajiny: Rakúsko, Belgicko, Chorvátsko, Česká republika, Dánsko, Francúzsko, Nemecko, Grécko, Maďarsko, Írsko, Taliansko, Lotyšsko, Luxembursko, Poľsko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Španielsko, Holandsko a taktiež Moldavsko a Srbsko.

⁴¹ Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku. 2021. *Stanovy občianskeho združenia Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku*. Online. Dostupné na: http://www.ases-slovensko.sk/wp-content/uploads/2020/05/stanovy_ASES.pdf

⁴² Podľa zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikov (§ 17 ods. 3 písm. b) je podmienkou získania investičnej pomoci schválenie investičnej pomoci vo forme finančného nástroja podľa § 17 ods. 3 písm. a) alebo b) predmetného zákona vo výške 20 % z celkovej výšky nákladov schváleného investičného zámeru alebo inej formy financovania, ktorá je spojená s povinnosťou vrátiť poskytnuté finančné prostriedky vo výške najmenej 10 % z celkovej výšky nákladov investičného zámeru na ten istý účel použitia investičnej pomoci. Investičný zámer registrovaných sociálnych podnikov posudzuje finančný inštitúcia. Táto podmienka má zabezpečiť, aby sa nenávratný finančný príspevok poskytoval pre tie registrované sociálne podniky, ktoré majú predpoklad, že investičná pomoc povedie k udržateľnosti podniku.

⁴³ v zmysle článku 17 Nariadenia o skupinových výnimkách (EK) č. 651/2014

- Opatrenie č. 2: Pomoc pre začínajúce podniky⁴⁴
- Opatrenie č. 3: Regionálna investičná pomoc⁴⁵
- Opatrenie č. 4: Pomoc pre RSP podľa pravidiel minimálnej pomoci⁴⁶

Hlavným cieľom projektu je podpora registrovaných sociálnych podnikov formou poskytovania nenávratného finančného príspevku (NFP) v súčinnosti s návratnou pomocou formou finančného nástroja alebo inej formy návratného financovania (v zmysle podmienok na získanie investičnej pomoci podľa § 17 ods. 3 zákona č. 112/2018 Z. z.). Cieľom je zlepšiť prístup k zamestnaniu a posilniť zamestnanosť prostredníctvom podpory subjektov sociálnej ekonomiky vo väzbe na potreby trhu. Je zameraný na podporu registrovaných sociálnych podnikov. Národný projekt má prispieť k podpore podnikania a zakladania podnikov vrátane inovatívnych mikropodnikov, malých a stredných podnikov. Projekt sa zrealizuje v rámci celého územia SR mimo Bratislavského samosprávneho kraja. Schválená výška pomoci na realizáciu hlavnej aktivity⁴⁷ je na úrovni 43 920 000 Eur. Podpora pozostáva z finančného príspevku zo zdrojov ESF (85%) a štátneho rozpočtu (15%). Povinnosťou podporeného subjektu je vytvorenie minimálne jedného pracovného miesta (novovytvorené pracovné miesto⁴⁸) pre UoZ alebo neaktívne osoby a zamestnávať jednu ďalšiu osobu (na plný pracovný úväzok).

Dňa 31.7.2021 bolo ukončené prijímanie žiadostí o poskytnutie investičnej pomoci v rámci opatrenia č. 1 a 3. Od 1.8.2021 sa uplatňuje Opatrenie č. 2 a 4.

Spolu so žiadosťou o poskytnutie investičnej pomoci je potrebné predložiť:

- kópiu investičného zámeru RSP, ktorý je schválený zo strany finančného sprostredkovateľa alebo komerčnej inštitúcie, ktorá nie je finančným sprostredkovateľom, ale ktorá spĺňa aspoň jednu zo zákona stanovených podmienok, bližšie špecifikovaných v § 17 ods. 3 zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikov;
- kópiu úverovej zmluvy o návratnom financovaní investičného zámeru;
- vyhlásenie na kvalifikovanie sa ako MSP (ak je relevantné);
- vyhlásenie na kvalifikovanie sa ako MSP – elektronický formulár (ak je relevantné);
- vyhlásenie – veľký podnik (ak je relevantné);
- test podniku v ťažkostiach (vzťahuje sa len na žiadateľa, ktorý žiada o poskytnutie pomoci v zmysle schémy štátnej pomoci na podporu podnikov v širšom priestore SE);
- špecifikáciu nákladov.

⁴⁴ v zmysle článku 22 Nariadenia o skupinových výnimkách (EK) č. 651/2014

⁴⁵ v zmysle článku 14 Nariadenia o skupinových výnimkách (EK) č. 651/2014

⁴⁶ MPSVR SR. 2014. *SCHÉMA POMOCI DE MINIMIS na podporu zamestnanosti (schéma DM č. 16/2014)*. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/statna-pomoc/dm16-2014/schema-dm16-2014-d6.pdf>

⁴⁷ T. j. „podpora subjektov SE s cieľom posilniť zamestnanosť prostredníctvom investičnej pomoci pre registrované sociálne podniky“.

⁴⁸ môže mať charakter plného alebo čiastkového pracovného úväzku.

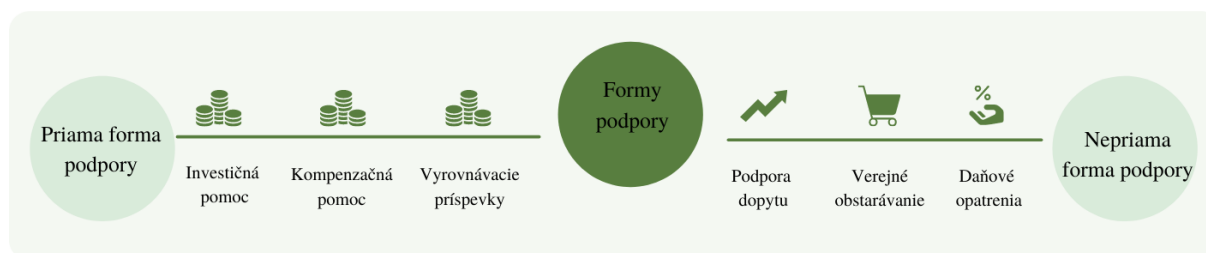
3. Podporná infraštruktúra

Vytváranie celistvého ekosystému zahŕňajúceho rozmanité oblasti vrátane právneho rámca, ktorý zachytáva osobitosti a potreby sociálnych podnikov, spolu s prístupom na trh, podpornou infraštruktúrou v oblasti vzdelávania a zručností sa javia byť obzvlášť dôležitými prvkami, ktoré napomáhajú rozvoju sociálnych podnikov. Zároveň sa ukazuje, že sociálny kapitál v podobe sietí a dynamických sociálnych vzťahov na rôznych úrovniach je rovnako dôležitým prvkom zakladania podnikov a môže smerovať aj k ich rozvoju.

V nasledujúcej kapitole je preto pozornosť venovaná vybraným oblastiam podpornej infraštruktúry.

3.1 Zákonná podpora sociálnych podnikov

Sociálne podniky ako riešitelia sociálnych a spoločenských výziev na jednej strane a nositelia sociálnych inovácií na strane druhej prispievajú k posilneniu regionálneho a miestneho rozvoja v krajine. Prijatím zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch vznikla komplexná úprava sektora sociálnej ekonomiky, na základe ktorej bol zavedený dlhodobý absentujúci systém finančnej pomoci na podporu aktivít sociálnej ekonomiky.

Zákon č. 112/2018 Z. z. stanovuje **priamu a nepriamu formu podpory** pre sociálne podniky a tiež podniky v širšom priestore sociálnej ekonomiky. **Priama forma** podpory zahŕňa **investičnú pomoc** a **kompenzačnú pomoc**⁴⁹. Súčasťou priamej formy podpory v zmysle zákona č.5/2004 Z. z. je umiestňovací príspevok a vyrovnávacie príspevky, ktorých podmienky poskytovania upravuje príslušný zákon č.5/2004 Z. z..

Priama forma podpory v podobe investičnej a kompenzačnej pomoci môže byť poskytnutá **registrovaným sociálnym podnikom, neregistrovaným sociálnym podnikom a podnikom v širšom priestore sociálnej ekonomiky**.

Účelom poskytnutia investičnej pomoci je podpora investície alebo prípravy projektu investície a poradenských služieb súvisiacich s touto prípravou. Kompenzačnú pomoc podniku v širšom priestore sociálnej ekonomiky je možné poskytnúť, ak v dôsledku dosahovania pozitívneho sociálneho vplyvu má znevýhodnené postavenie oproti podnikateľskému subjektu, ktorý obdobnú činnosť vykonáva za účelom dosiahnutia zisku.

Investičná a kompenzačná pomoc môže byť poskytnutá v podobe **návratnej pomoci** (pôžička, úver), **kombinácie návratnej a nenávratnej pomoci** (nenávratný finančný príspevok alebo dotácia pre registrovaný sociálny podnik) a **podmienečne návratnej**

⁴⁹ V súčasnosti nie je dostupná v aplikačnej praxi.

a nenávratnej pomoci. V oboch prípadoch poskytovania priamej formy podpory je získanie nenávratnej pomoci podmienené návratnou pomocou.

V rámci **investičnej pomoci** je možné sociálnemu podniku poskytnúť nenávratný finančný príspevok alebo dotáciu pre registrovaný sociálny podnik v prípade, ak získal alebo má prísluš ziskania:

- *investičnej pomoci vo forme finančného nástroja* (úver alebo investícia poskytnuté finančným sprostredkovateľom z Európskych štrukturálnych a investičných fondov),
- *inej formy financovania* (úver alebo investícia poskytnutá právnickou osobou spojená s povinnosťou vrátenia poskytnutých finančných prostriedkov, t. j. komerčný úver alebo investícia),⁵⁰
- *podmienečne vratného finančného príspevku* (podmienečný grant).⁵¹

Integračný sociálny podnik na rozdiel od registrovaného sociálneho podniku bývania a všeobecného sociálneho podniku má vyčíslenú výšku nenávratnej zložky investičnej pomoci v absolútnom vyjadrení.

Napriek tomu, že návratná pomoc v rámci investičnej pomoci bola v podmienkach SR po schválení zákona spustená dlhší čas, poskytovanie nenávratnej pomoci bolo možné až ku koncu roka 2020. Následne na internetovej stránke Ústredia práce sociálnych vecí a rodiny SR bolo zverejnené Oznámenia o možnosti predkladania žiadosti o poskytnutie investičnej pomoci v rámci národného projektu „Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka“. Z dôvodu niekoľkých aktualizácií oznámenia, posledné aktuálne Oznámenie o možnosti predkladania žiadostí o poskytnutie investičnej pomoci formou nenávratného finančného príspevku na podporu registrovaných sociálnych podnikov v širšom priestore sociálnej ekonomiky bolo uverejnené dňa 2.8.2021. Podmienené získanie nenávratnej finančnej pomoci vytvára priestor na nezávislé posúdenie⁵² finančnej udržateľnosti investičného zámeru sociálneho podniku, čo je zároveň predpoklad efektívnejšieho poskytovania nenávratnej finančnej pomoci.

Prijatím zákona č. 112/2018 Z. z., ktorý novelizoval zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov, boli zadefinované nové, aktívne opatrenia trhu práce s možnosťou ich čerpania v podobe **umiestňovacieho príspevku a vyrovnávacích príspevkov**. Prijímateľom obidvoch príspevkov môže byť len **integračný sociálny podnik**, ktorému vzniká na ich poskytnutie **právny nárok**⁵³.

Účelom poskytnutia **umiestňovacieho príspevku** je zvýšenie motivácie integračných sociálnych podnikov umiestniť **znevýhodnenú osobu**, ktorú zamestnáva v období, kedy sa považuje za znevýhodnenú, na **otvorený trh práce**⁵⁴. **Vyrovnávacie príspevky** sú

⁵⁰ Investičná pomoc vo forme finančného nástroja (Eurofondový úver alebo investícia) vo výške najmenej 20 % z celkovej výšky nákladov investičného zámeru alebo iná forma financovania poskytnutá PO (komerčný úver alebo investícia), ktorá je spojená s povinnosťou vrátenia poskytnutých finančných prostriedkov vo výške najmenej 10 % z celkovej výšky nákladov investičného zámeru.

⁵¹ Platí pre registrované sociálne podniky.

⁵² Finančným sprostredkovateľom pre finančné nástroje poskytnuté z Európskych štrukturálnych a investičných fondov alebo právnickou osobou poskytujúcou inú formu financovania, ktorá je spojená s povinnosťou vrátenia poskytnutých finančných prostriedkov.

⁵³ V prípade, že žiadateľ (integračný sociálny podnik) prejaví o čerpanie príspevkov záujem a následne splní všetky zákonom stanovené podmienky súčasne, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny SR je povinný žiadateľovi príspevok poskytnúť.

⁵⁴ U zamestnávateľa ktorý nie je integračným podnikom, závislou osobou tohto integračného podniku, chránenou dielňou ani chráneným pracoviskom.

poskytované integračným sociálnym podnikom na **podporu zamestnávania znevýhodnených osôb, značne znevýhodnených osôb⁵⁵ a zraniteľných osôb.**

Na získanie **umiestňovacieho** príspevku je povinný integračný sociálny podnik splniť zákonom stanovené podmienky, ktoré sú bližšie popísané v kapitole 3 v časti „NP PIP“.

Vyrovňavacie príspevky⁵⁶ je možné poskytnúť na **mzdové náklady** (náklady na celkovú cenu práce), pričom **maximálna výška⁵⁷** a **maximálna dĺžka⁵⁸** poskytovania príspevkov sa odvíja v závislosti od **druhu znevýhodnenia**.

V prípade zamestnávania **zdravotne znevýhodneného zamestnanca** **maximálna výška** vyrovnávacieho príspevku integračnému sociálnemu podnikovi je **75 %** oprávnených nákladov skutočne vynaložených na tohto zamestnanca (avšak maximálne do výšky 75 % celkovej ceny práce), v prípade zamestnávania **znevýhodnenej osoby** (inej ako zdravotne znevýhodnenej) alebo **značne znevýhodnenej osoby** vo výške **40 % - 50 %** a v prípade zamestnávania **zraniteľnej osoby** vo výške **25 %** (avšak maximálne do výšky 25 % celkovej ceny práce).

Zatiaľ čo **maximálna dĺžka vyplácania** vyrovnávacieho príspevku integračnému sociálnemu podnikovi je v prípade zamestnávania **zdravotne znevýhodnenej osoby** bez obmedzenia, t. j. počas **celej dĺžky trvania jej pracovného pomeru**, v prípade zamestnávania **znevýhodnenej osoby** alebo **značne znevýhodnenej osoby** je **12 až 24** po sebe nasledujúcich mesiacov a v prípade **zraniteľnej osoby** **12** po sebe nasledujúcich mesiacov.

Vyrovňavacie príspevky je možné poskytnúť integračnému sociálnemu podnikovi aj na **dodatočné náklady** spojené so zamestnávaním **zdravotne znevýhodnených osôb** (napr. náklady na úpravu priestorov, náklady spojené s dopravou zdravotne znevýhodneného zamestnanca do zamestnania atď.) a **znevýhodnených osôb** (napr. náklady pri sprevádzaní znevýhodneného zamestnanca za účelom splnenia sociálnych a administratívnych povinností atď.).

Nepriama forma podpory podľa zákona č.112/2018 Z. z. má podobu **podpory dopytu prostredníctvom odkúpenia servisných poukázok**. Medzi ďalšie formy nepriamej podpory v zmysle uvedeného zákona č.112/2018 Z. z., ktorých podmienky poskytovania upravujú iné, príslušné zákony patrí:

- investičná pomoc (úľava na dani z príjmov alebo predaj nehnuteľnosti za nižšiu cenu, ako je všeobecná hodnota majetku alebo nájmu nehnuteľnosti za nižšiu cenu, ako je hodnota nájmu nehnuteľnosti stanovená znaleckým posudkom),
- znížená sadzba DPH vo výške 10 % základu dane,
- uplatnenie výnimiek z ustanovení zákona o verejnom obstarávaní a sociálneho hľadiska v rámci verejných obstarávaní,
- realizácia vyhradených zákaziek pre registrované sociálne podniky,

⁵⁵ MPSVR SR – Odbor sociálnej ekonomiky. Máj 2020. *Výklad zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch s vybranými metodickými usmerneniami vrátane konkrétnych príkladov. Verzia I.* Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/praca-zamestnanost/soc-ekonomika/vyklad-zakona-112-2018-vybranymi-metodickymi-usmerneniami.pdf>

⁵⁶ Vyrovnávacie príspevku sú poskytované v zmysle „NP PIP“ Opatrenie 2 – Poskytovanie vyrovnávacieho príspevku integračnému podnikovi.

⁵⁷ Percentuálny podiel na oprávnených nákladoch skutočne vynaložených integračným podnikom na daného zamestnanca. Základom pre výpočet výšky vyrovnávacieho príspevku je výška priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky zverejnenej Štatistickým úradom Slovenskej republiky za prvý až tretí štvrtrok kalendárneho roka, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa príspevok poskytuje.

⁵⁸ Poskytovanie príspevku začína kalendárnym mesiacom v ktorom pracovný pomer vznikol.

- náhradné plnenie prostredníctvom vyhradenej zákazky v integračných podnikoch,
- podpora na štátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni.

Podľa zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch sa pomoc na podporu dopytu uskutočňuje odkúpením servisných poukážok od **registrovaného sociálneho podniku**. Predstavujú odplatu⁵⁹ registrovanému sociálnemu podniku za vykonanú **službu starostlivosti o domácnosť a záhradu**.⁶⁰

Servisné poukážky majú povahu **ceniny s uvedenou nominálnou hodnotou** desať eur. Vydáva ich Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR, ktoré zároveň zabezpečuje tlač, distribúciu, predaj, odkúpenie, spätný výkup, likvidáciu a správu zásob servisných poukážok. Okrem toho dozerá na ich ochranu a bezpečnosť a kontroluje nakladanie so servisnými poukážkami pri ich distribúcii, predaji, odkúpení, spätnom výkupe a likvidácii. Úrady práce, sociálnych vecí a rodiny, obce a VÚC predstavujú subjekty spôsobilé na predaj, odkúpenie a spätný výkup servisných poukážok, pričom na vykonávanie týchto činností sú oprávnené, nie zákonom povinné.

Prijatím Vyhlášky č. 115/2019 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov upravujúce servisné poukážky, boli zadefinované technické parametre servisnej poukážky a podrobnejšie podmienky použitia a nakladania so servisnými poukážkami.

Realizáciou uvedenej podpory tak dochádza k tvorbe a stimulácii dopytu po službách registrovaných sociálnych podnikov prostredníctvom dotovaných poukážok. Zároveň umožňuje fyzickým osobám s právoplatným rozhodnutím o odkázanosti na sociálnu službu zakúpiť servisnú poukážku v hodnote zníženej oproti jej nominálnej hodnote, pričom takáto servisná poukážka bude odkúpená od registrovaného sociálneho podniku v sume rovnajúcej sa nominálnej hodnote prípadne zvýšenej sume oproti nominálnej hodnote.

Uvedenú formu podpory je v roku 2021 možné realizovať prostredníctvom Schémy pomoci de minimis (DM-4/2021)⁶¹ na podporu registrovaných sociálnych podnikov poskytujúcich služby starostlivosti o domácnosť a záhradu pre fyzické osoby prostredníctvom servisných poukážok. Platnosť a účinnosť schémy končí 31.12.2023.

Jednou z ďalších foriem nepriamej podpory je uplatnenie **zníženej sadzby DPH** vo výške **10 % základu dane**. Nárok na jej uplatnenie majú **registrované sociálne podniky, ktoré 100% svojho zisku** po zdanení použijú na dosiahnutie hlavného cieľa, t. j. na dosiahnutie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu. Zníženú sadzbu DPH je možné uplatniť na **tovary a služby**, ktoré registrovaný sociálny podnik v rámci aktivít sociálnej ekonomiky dodáva **oprávnenému zákazníkovi** (osobe inej ako zdaniteľná osoba, ak je fyzickou osobou, subjektom sociálnej ekonomiky alebo subjektom verejnej správy), pričom dodaním oprávnenému zákazníkovi **nedochádza k narušeniu hospodárskej súťaže**.

⁵⁹ Fyzickej osoby, právnickej osoby alebo fyzickej osoby s právoplatným rozhodnutím o odkázanosti na sociálnu službu.

⁶⁰ Servisnú poukážku je možné uplatniť v registrovaných sociálnych podnikoch, ktorých predmet činnosti zodpovedá službe starostlivosti o domácnosť a záhradu.

⁶¹ Nahradila pôvodnú Schému pomoci de minimis na podporu registrovaných sociálnych podnikov podporujúcich služby starostlivosti o domácnosť a záhradu pre fyzické osoby prostredníctvom servisných poukážok evidovaných pod číslom Schéma DM – 12/2019. Vzhľadom na to, že metodika spôsobu uplatňovania uvedenej formy podpory dopytu v praxi nebola po schválení zákona č. 112/2018 Z. z. dostatočne vypracovaná, registrované sociálne podniky ju mohli začať využívať až v roku 2019.

Ďalšie formy nepriamej pomoci v zmysle zákona č.112/2018 Z. z. umožňujú **registrovaným sociálnym podnikom vyhradené právo účasti vo verejnom obstarávaní** prostredníctvom uplatňovania **sociálneho hľadiska**⁶² zo strany verejných obstarávateľov a obstarávateľov pri realizácii verejného obstarávania alebo prostredníctvom zadávania **vyhradenej zákazky**⁶³ na účely plnenia povinného podielu zamestnávania osôb so zdravotným postihnutím.

Rovnako **štát, VÚC alebo obec** môžu podporovať **registrované sociálne podniky** prostredníctvom predaja alebo prenájmu nehnuteľného majetku⁶⁴ za cenu nižšiu ako trhovú cenu alebo trhovú cenu prenájmu. Okrem toho môže obec na základe všeobecného záväzného nariadenia znížiť dane alebo oslobodiť od dane z pozemkov, zo stavieb, bytov a nebytových priestorov, ktoré sú vo vlastníctve registrovaného sociálneho podniku.

Zákon o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch obsahuje aj viaceré opatrenia, ktoré sa týkajú zamedzenia možného zneužitia podpory, ktoré zahŕňajú mzdové stropy v rámci uplatňovania celkových mzdových nákladov v registrovaných sociálnych podnikoch, obmedzenie obchodovania so spriaznenými firmami, obmedzenia na nakladanie a prevod majetku získaného z verejných prostriedkov, stropy na úroky, ktoré presiahli základnú úrokovú sadzbu, atď.

Tabuľka 6: **Formy podpory subjektov SE**

Forma podpory		Registrované sociálne podniky			Neregistrované sociálne podniky
		Integračný	Soc. podnik bývania	Všeobecný registrovaný soc. podnik	
Priama forma podpory	Investičná pomoc	*	*	*	*
	Kompenzačná pomoc	*	*	*	*
	Vyrovňovací a umiestňovací príspevok	*			
Nepriama forma podpory	Servisné poukážky	*		*	
	Úľava na daní z príjmov	*	*	*	
	Znížená sadzba DPH vo výške 10 % základu dane	*	*	*	
	Uplatnenie výnimiek z ustanovení zákona o verejnom obstarávaní a sociálneho hľadiska v rámci verejných obstarávaní	*	*	*	
	Realizácia vyhradených zákaziek ⁶⁵	*	*	*	

⁶² Od 1.1.2020 povinnosť pre verejných obstarávateľov a obstarávateľov, ktorí v kalendárnom roku realizovali alebo začali realizovať najmenej desať verejných obstarávaní okrem zákaziek s nízkou hodnotou, aby v najmenej 6% týchto verejných obstarávaní použili sociálne hľadisko t. j. účel a zmysel predmetu zákazky zodpovedá dosahovaniu pozitívneho sociálneho vplyvu v prospech verejnosti alebo komunity.

⁶³ Platí pre integračné sociálne podniky.

⁶⁴ Nehnuteľný majetok vo vlastníctve štátu, VÚC, obce.

⁶⁵ V rámci nadlimitných zákaziek a koncesii (nadlimitných, podlimitných a koncesii s nízkou hodnotou) len pre registrované integračné podniky. V rámci podlimitných zákaziek alebo zákaziek s nízkou hodnotou pre všetky typy registrovaných sociálnych podnikov.

	Náhradné plnenie prostredníctvom vyhradenej zákazky v integračných sociálnych podnikoch	*			
	Podpora na štátnej, regionálnej alebo miestnej úrovni	*	*	*	

Zdroj: SBA, spracované na základe znenia právnych predpisov publikovaných v právnom a informačnom portáli Slov-lex

Subjekty sociálnej ekonomiky na Slovensku majú možnosť okrem zákonmi stanovenej podpory získať podporu prostredníctvom **Slovenskej sporiteľne, a. s.**, ktorá ako jediná komerčná banka na Slovensku podporuje nielen začínajúcich podnikateľov, ale aj subjekty sociálnej ekonomiky. Medzi podporné programy a produkty patria:

- **Program pre neziskové organizácie a subjekty sociálnej ekonomiky** poskytuje financovanie formou úverov a bankových záruk organizáciám, ktoré majú pozitívny sociálny alebo ekologický dopad na spoločnosť. Subjekty sociálnej ekonomiky majú možnosť získať úver s EaSI zárukou so zvýhodnenou úrokovou sadzbou a bez nutnosti zakladať majetok organizácie. Súčasťou programu je poradenstvo a vzdelávanie.
- **Program pre začínajúcich podnikateľov** vrátane startupov a sociálnych podnikov.
- **Zvýhodnené podmienky vedenia bežného účtu** pre neziskové organizácie.

Núdzové úvery pre subjekty sociálnej ekonomiky⁶⁶ sú určené na preklenutie koronakrízy, na zabezpečenie fungovania prevádzky podniku či na ďalšie investície, ktoré prinesú dodatočný príjem počas obdobia pandémie COVID-19.

3.2 Národné projekty podporujúce sektor SE

• Národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky (ďalej len „NP ISE“)

NP ISE bol implementovaný v roku 2018. Realizuje ho Implementačná agentúra MPSVR SR (v rokoch 2018 – 2022). Je jedným z hlavných projektov z hľadiska rozvoja sociálnej ekonomiky. Jeho cieľom je vytvoriť a pilotne overiť fungovanie podpornej infraštruktúry pre sociálnu ekonomiku, a to prostredníctvom Centrálnnej koordinačnej jednotky SE a Regionálnych centier sociálnej ekonomiky (ďalej len „RC SE“). Z tohto pohľadu je NP ISE obzvlášť významným z pohľadu budovania siete – RC SE, resp. tzv. Poradenských centier, ktorých úlohou je poskytnúť informácie o sociálnej ekonomike v kontexte zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikov pre záujemcov o sociálne podnikanie. NP ISE je zameraný aj na nasledovné aktivity:

- vyhľadávanie potenciálnych záujemcov o založenie sociálnych podnikov,
- organizáciu odborných konferencií,
- vznik a priebežnú aktualizáciu webového sídla obsahujúceho komplexné informácie o podpore subjektov sociálnej ekonomiky,
- prezentácia príkladov dobrej praxe o fungovaní subjektov sociálnej ekonomiky v SR a v zahraničí.

⁶⁶ Slovenská sporiteľňa začala poskytovať núdzové úvery v máji 2020, pričom úroky za poskytnuté úvery za rok 2020 a 2021 prepláca nadácia Slovenskej sporiteľne „Nadácia Erste“. Z dôvodu pretrvávajúcej pandémie bola táto iniciatíva Slovenskej sporiteľne predĺžená do septembra 2021.

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov o NP ISE

Regionálne centrá sociálnej ekonomiky (RC SE)

RC SE postupne vznikali v priebehu rokov 2018 a 2019. V rámci NP ISE funguje osem regionálnych centier SE v každom samosprávnom kraji spolu so zastúpením aj v Bratislave.

Okrem informácií o právnej úprave sociálneho podnikania, RC SE informujú o možnostiach priamej a nepriamej podpory pre sociálne podniky a poskytujú poradenstvo v procese ich registrácie.

Zdroj: Spracované na základe údajov o RC SE

• Národný projekt Podpora integračných podnikov (ďalej len „NP PIP“)

MPSVR SR začalo realizovať koncom septembra 2019 národný projekt Podpora integračných podnikov, v rámci ktorého sú podporované aj malé a stredné podniky. Projekt je zameraný na podporu registrovaných integračných sociálnych podnikov. NP PIP napĺňa ciele OP Ľudské zdroje v zmysle Prioritnej osi 3 Zamestnanosť, pričom celková alokácia zo zdrojov EŠIF a štátneho rozpočtu je na úrovni takmer 50 mil. Eur. V regiónoch sa prostredníctvom Úradov práce, sociálnych vecí a rodiny implementujú aktívne opatrenia trhu práce (AOTP), ktoré sú zamerané na podporu zamestnanosti a zníženie nezamestnanosti znevýhodnených osôb prostredníctvom dvoch opatrení:

- Opatrenie 1 – **Poskytovanie umiestňovacieho príspevku integračnému podniku**⁶⁷. Cieľom jeho poskytovania je motivácia integračného podniku zabezpečiť svojmu zamestnancovi, ktorý bol znevýhodnenou osobou, zamestnanie, resp. pomoc pri hľadaní zamestnania u zamestnávateľov, ktorí nie sú integračnými podnikmi (ÚPSVaR). Podľa § 53 písm. f zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti sa príspevok poskytuje integračnému podniku, ak o príspevok písomne požiada. Ďalšou podmienkou je, že sa poskytuje takému integračnému podniku, ktorý skončí dohodou pracovný pomer najneskôr do dvoch rokov od vzniku pracovného pomeru so zamestnancom, ktorý bol

⁶⁷ § 53f zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti.

znevýhodnenou osobou, a ktorému do jedného mesiaca odo dňa skončenia pracovného pomeru vznikol pracovný pomer u zamestnávateľa, ktorý nie je integračným podnikom, závislou osobou integračného podniku a ani chránenou dielňou. Zároveň zamestnávateľ nesmie poberať na pracovné miesto, na ktoré príjme do pracovného pomeru zamestnanca, ktorý bol znevýhodnenou osobou, príspevok podľa predmetného zákona, ktorý je poskytovaný na mzdové náklady. Príspevok sa poskytuje integračným podnikom počas trvania pracovného pomeru, najdlhšie počas 12 kalendárnych mesiacov odo dňa skončenia pracovného pomeru v integračnom podniku. V prvom až treťom mesiaci poskytovania príspevku je jeho mesačná výška pre rok 2021 najviac 54,80 Eur. Vo štvrtom až šiestom mesiaci poskytovania príspevku je pre rok 2021 maximálna výška príspevku najviac 164,4 Eur, v siedmom až desiatom mesiaci poskytovania príspevku je jeho mesačná výška najviac vo výške 274 Eur. V desiatom až dvanástom mesiaci je pre rok 2021 jeho maximálna mesačná výška najviac vo výške 383,6 Eur.

- Opatrenie 2 – **Poskytovanie vyrovnávacieho príspevku integračnému podniku**⁶⁸. Cieľom poskytovania príspevku je podpora zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb v rámci integračných podnikov. ÚPSVaR SR poskytuje príspevok integračnému podniku podľa § 53 f zákona č. 5/2004 Z. z. na základe písomnej žiadosti na:
 - a) mzdové náklady spojené so zamestnávaním znevýhodnených osôb alebo zraniteľných osôb,
 - b) dodatočné náklady spojené so zamestnávaním osôb, ktoré sú znevýhodnenými osobami z dôvodu spočívajúcim v ich zdravotnom stave,
 - c) náklady vynaložené na pomoc zamestnaným znevýhodneným osobám okrem osôb, ktoré sú znevýhodnenými osobami z dôvodu spočívajúcim v ich zdravotnom stave.

- **NP Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka**

Cieľom projektu je zlepšiť prístup k zamestnaniu a posilniť zamestnanosť prostredníctvom podpory subjektov SE vo väzbe na potreby trhu, zamestnávaniu znevýhodnených a zraniteľných osôb. Bližšie informácie k projektu sú uvedené v časti 2.2 Ostatné sledované zmeny v sociálnom podnikaní.

- **Podpora sociálnej ekonomiky v rámci NP NPC v regiónoch**

Patrí medzi významné projekty, ktorých realizátorom je **Slovak Business Agency (SBA)**. SBA ponúka programy/aktivity pre sociálne podniky v dvoch úrovniach: a) tie, ktoré nie sú priamo určené pre SP, ale po splnení základných podmienok, ktoré sú stanovené pre subjekty spĺňajúce kritériá veľkostnej kategórie MSP, môžu využiť širokú škálu poskytovaných služieb v rámci účelových programov; b) tie, ktoré sú priamo určené aj pre sociálne podniky.

- a) **Nefinančné služby, ktoré nie sú priamo určené pre sociálne podniky**, ale po splnení stanovených základných podmienok môžu služby využívať a zvýšiť tak mieru prežitia, rozvoja a udržateľnosti sociálnych podnikov

Krátkodobé individuálne poradenstvo formou priamej konzultácie (fyzicky), ale tiež aj elektronickou formou, ktoré sa realizujú s odborníkmi a expertmi spolupracujúcich s NPC. Tento druh podpory je primárne zacielený na budovanie vzťahu k podnikaniu, zvyšovanie motivácie pre vstup do podnikania, ako aj na rozvoj podnikateľských zručností (v rámci akceleračného programu) a podporu potenciálneho rastu, inovovania a rozširovania podnikania

⁶⁸ § 53g zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti.

a trhového podielu (v rámci rastového programu). Odborné poradenstvo je okrem odborných konzultácií poskytované aj vo forme tzv. mentoringu, lektoringu a koučingu.

Dlhodobé individuálne poradenstvo v rámci rastového programu je zamerané na komplexné riešenie individuálnych problémov a dlhodobých potrieb podnikov strategického charakteru najmä v tematických oblastiach. Dominantnými tematickými oblasťami sú najmä marketing, financie, legislatíva týkajúca sa oblasti podnikania a manažment. Poradenstvo sa realizuje formou opakovaných konzultácií. Podniky sa na dlhodobé individuálne odborné poradenstvo budú prihlasovať prostredníctvom výzvy zverejnenej na webovej stránke NPC. Špeciálny formulár bude dostupný na webovom sídle NPC. Pre oprávnené podniky bude k dispozícii 80 hodín v priebehu 1 roka od dátumu schválenia pomoci. Po jeho uplynutí môže byť tomu istému sociálnemu podniku chválených ďalších max. 40 konzultačných hodín pre ďalší rok.

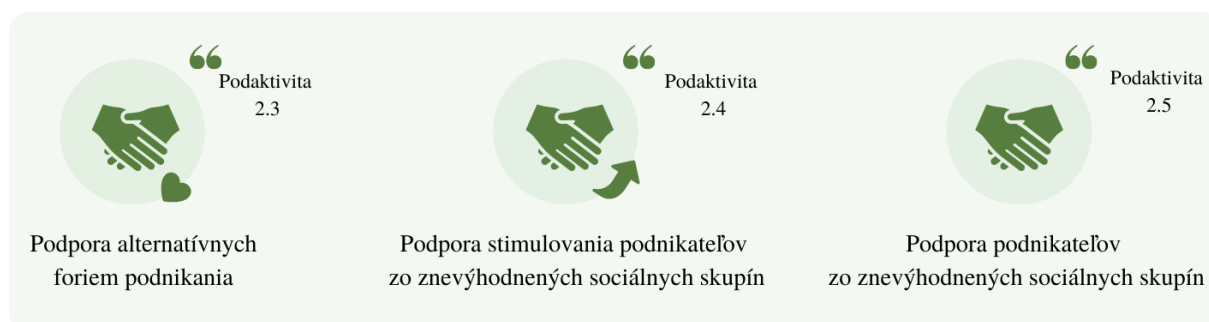
Skupinové odborné poradenstvo je realizované v uzavretých skupinách, pričom sú stanovené maximálne kapacity na jednotlivé odborné poradenstvo. Pre realizáciu skupinového odborného je opäť potrebné, aby sa prihlásili prostredníctvom svojho identifikačného kódu podobne ako v prípade krátkodobého individuálneho poradenstva. Podmienkou skupinového poradenstva je účasť max. 3 osôb uvedených v žiadosti. V prípade zvýšeného záujmu o skupinové poradenstvo pre oprávnených klientov NPC je počas celého trvania poradenstva naplánovaných 6 (2-hodinových) prednášok, odborných seminárov a workshopov v každom regióne. Aktivity môžu byť tiež realizované spôsobom video konferencií.

Inkubátor - fyzické/virtuálne členstvo. V rámci Inkubačného programu sa poskytujú komplexné služby, ktorých cieľom je podporiť začínajúce MSP a zvýšiť ich mieru prežitia, ako aj zvýšiť ich konkurencieschopnosť na trhu. Fyzické členstvo v sebe zahŕňa využívanie kancelárskych priestorov v inkubátore, ako aj individuálne odborné poradenstvo, v rámci ktorého môže inkubovaný podnikateľ požiadať o individuálne poradenstvo z podnikateľských oblastí, ktoré súvisia s jeho individuálnymi potrebami. Súčasťou fyzického členstva sú aj networkingové stretnutia realizované prostredníctvom vzdelávacích podujatí v stanovenom rozsahu. Podniky sa v prípade záujmu využitia príslušnej služby prihlasujú na základe výzvy zverejnenej na webovej stránke NPC. Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného potenciálu rozvoja SE Slovak Business Agency, ktorých cieľom je vytvoriť pre inkubovaných podnikateľov možnosti nadviazania kontaktov v rámci potenciálnych obchodných partnerov, investorov. Zároveň ide aj o vzdelávanie v podnikateľských zručnostiach. Virtuálne členstvo v sebe zahŕňa využívanie virtuálnych priestorov v inkubátore. Virtuálne členstvo je vhodné pre podnikateľov, ktorí nepotrebujú fyzické priestorové riešenie počas doby inkubovania a majú záujem o využívanie služieb online. Virtuálne členstvo ďalej umožňuje využívať rovnako ako v prípade fyzického členstva individuálne poradenstvo a networkingové stretnutia.

Stážové pobyty a účasť na medzinárodných odborných podujatiach. Podniky sa môžu prostredníctvom Stážového programu zúčastňovať stážových programov za účelom získania prístupu k informáciám a skúsenostiam s podnikaním na jednotnom trhu EÚ, alebo trhoch tretích krajín pre zvýšenie ich konkurencieschopnosti a rastu. Služby a aktivity sú zamerané na stážové pobyty v zahraničí, ktoré zahŕňajú pred odletovú prípravu a stážový pobyt vo vybranej krajine s maximálne stanovenou dĺžkou pobytu. Ďalej ide o kombinované stážové pobyty, ktoré sú zamerané na účasť v inkubátore, pred odletovej prípravy, odborné individuálne poradenstvo a účasť na vzdelávacom podujatí, zahraničnej stáži. Ale ide aj o aktivity týkajúce sa účasti na medzinárodných odborných podujatiach.

b) Podpora priamo určená pre sociálne podniky

V rámci implementácie Národného projektu NPC v regiónoch sú ukotvené špecifické podaktivity, do ktorých sa môžu zapojiť sociálne podniky:

Ide o špecifické aktivity, ktorých cieľom je podpora alternatívnych foriem podnikania a stimulovanie podnikateľov zo znevýhodnených sociálnych skupín. V rámci podaktivity 2.3 bola spracovaná terminológia, legislatívne vymedzenie a databáza cieľovej skupiny podnikateľov v rámci alternatívnych foriem podnikania. Odlišujúcim kritériom od „štandardných“ podnikateľov je odlišný postoj k zisku, t. j. primárnym cieľom pre nich nie je dosiahnutie zisku, ale naplnenie verejnoprospešných cieľov. Platí podmienka, že zároveň spĺňajú kritériá pre MSP. Medzi cieľovú skupinu, ktorá bola špecifikovaná patria: **sociálne podniky**, družstvá (výrobné či spotrebné) a ostatné subjekty (bez ohľadu na právnu formu), musí byť však splnená podmienka vykonávania hospodárskej činnosti.

V októbri 2020 bolo zrealizované podujatie (NPC BB) výlučne pre podnikateľov v oblasti sociálnej ekonomiky, kde boli prezentované všetky programy a služby NPC. Na základe spätnej väzby od účastníkov možno konštatovať, že záujem je predovšetkým o oblasť marketingu, využívania sociálnych sietí či trvalej finančnej udržateľnosti podniku.

Pri implementácii podaktivít 2.4 a 2.5 bola vzhľadom k širokej rôznorodosti znevýhodnení, spracovaná užšia špecifikácia za účelom efektívnej pomoci cieľovej skupine. Na základe už realizovaných prieskumov, ako aj súčasnej situácie, sa javia ako najúčinnější nástroje pomoci pre nezamestnaných, ktorí začínajú podnikat'. V rámci toho sa bude pokračovať v nadviazanej spolupráce s ÚPSVaR SR. Pre ostatné skupiny podnikateľov zo znevýhodnených sociálnych skupín budú efektívne nástroje – prezentácie úspešných podnikateľských príkladov. Budú postupne kombinované témy a podnikatelia, ktorých znevýhodnenie nebolo prekážkou, ale cestou k novej hospodárskej činnosti.

Výzva a možnosť expertného poradenstva v rámci podaktivity 2.3.

V I. štvrtroku 2021 bola vyhlásená výzva na podávanie žiadostí pre podnikateľov, ktorí chcú alebo realizujú hospodársku činnosť v oblasti sociálnej ekonomiky. Výzva je zameraná na možnosť získať bezplatné krátkodobé poradenstvo (do 10 hod.). Experti podnikateľom napomôžu pri založení sociálneho podniku a následnom udržaní sa na otvorenom trhu. Experti boli vyberaní výlučne zo zástupcov už existujúcich sociálnych podnikov, nakoľko majú praktické skúsenosti s prevádzkou sociálneho podniku a ich poradenstvo vychádza z reálneho života sociálneho podniku. Podnikatelia však v rámci tejto výzvy môžu využiť aj expertov z iných oblastí (marketing, zmena podnikateľského plánu, účtovníctvo a pod.), nakoľko

subjekty sociálnej ekonomiky fungujú v rámci nastavenej legislatívy či konkurencieschopnosti podľa identických legislatívnych noriem ako štandardní podnikatelia.⁶⁹

Ďalšie aktivity SBA v oblasti podpory rozvoja sociálneho podnikania

SBA sa v kontexte implementácie pilotných projektov na otváranie tém Small Business Act - medzinárodných projektov, venovala téme sociálneho podnikania už pred obdobím prijatia zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikov. V roku 2017 začala SBA implementovať projekt *SENSES, Interreg Danube Transnational Programme*, ktorého cieľom bolo zlepšiť integráciu sociálnych podnikov. V rámci projektu bol vytvorený 60 hodinový digitálny materiál (tzv. e-learning), prostredníctvom ktorého majú záujemcovia možnosť získať bezplatné vzdelávanie v rôznych oblastiach (napr. marketing, manažment, ľudské zdroje atď.).

V súčasnosti je na tému sociálneho podnikania zameraný realizovaný projekt *BRESE, Interreg Europe*, ktorého ambíciou je identifikovať prekážky rozvoja sociálnych podnikov na Slovensku a na základe medzinárodnej skúsenosti a výmeny dobrej praxe prispieť k ich odstraňovaniu. Aktuálne v spolupráci so zástupcami ministerstiev a ďalších relevantných inštitúcií SBA pripravuje Akčný plán, v rámci ktorého je pozornosť venovaná dvom hlavným témam: ďalšie vzdelávanie a odborná príprava v témach súvisiacich so sociálnym podnikaním a taktiež inovatívnym formám financovania sociálnych podnikov, čo vyžaduje aj zapojenie súkromných investorov. Týmto spôsobom by sa zlepšili možnosti sociálnych podnikov k získaniu prístupu k finančnému kapitálu. Ďalším výstupom projektu je *Spoločná Analýza*, ktorá reprezentuje regionálne analýzy partnerov projektu a poskytuje prehľad stavu sociálneho podnikania v partnerských regiónoch projektu *BRESE*. V rámci projektu SBA iniciatívne ponúkla jednotlivým regiónom Slovenska v rámci prípravy integrovaných plánov regionálneho rozvoja s cieľom začlenenia témy sociálneho podnikania do týchto plánov. Z ôsmich regiónov prejavilo záujem 5 z nich.

3.3 Vzdelávanie

Komplexná podpora sociálnych podnikov by mala z dlhodobého hľadiska brať do úvahy aj podporu v oblasti rozvoja vzdelávania a zručností. V sektore sociálnej ekonomiky je ľudský kapitál a jeho rozvoj jeden z najdôležitejších. Táto skutočnosť vyplýva najmä z potenciálu sociálneho podnikania pre napĺňanie priorít v oblasti inteligentného a udržateľného rastu podporujúceho inklúziu a rozvíjanie vzdelávania a odbornej prípravy (Korimová, 2014). Zavádzanie vzdelávacích programov v aplikačnej praxi, ako aj programov a odborov na úrovni vysokoškolského vzdelávania podporuje úspešné etablovanie sociálnych podnikov a rozvoj sektora sociálnej ekonomiky.

Osobitným predpokladom udržateľného konceptu sociálneho podnikania je vzdelávanie z hľadiska viacerých dimenzií. Ide najmä o oblasť odbornej prípravy zameranej na rozvoj zručností manažérov sociálnych podnikov, vzdelávanie lídrov (riadiacich zamestnancov), ale aj záujemcov o sociálne podnikanie.

Sociálne podnikanie vo svojej podstate prináša príležitosti napríklad i pre mladých ľudí a absolventov škôl, ktorí si nedokážu nájsť zamestnanie vo svojom regióne. Sociálne podniky môžu vytvárať pracovné príležitosti a zároveň riešiť aj problém odlevu mladých ľudí (talentu) z regiónov. Z tohto pohľadu je potrebné posilňovať kompetencie a zručnosti so zámerom

⁶⁹ SBA. 2021. *Národný projekt NPC v regiónoch. Poradenstvo pre podnikateľov v sociálnej ekonomike. Výzva na registráciu*. Online. Dostupné na: www.npc.sk/sk/services/poradenstvo-a-konzultacie/poradenstvo-a-konzultacie/poradenstvo-pre-podnikatelov-v-socialnej-ekonomike/

získania kvalifikovaného personálu, ktorý je schopný zakladať sociálne podniky, využiť potenciál regiónu (prírodný a ľudský kapitál) a využiť ho na rozvoj vidieka. Posilňovanie kompetencií a zručností je preto rozhodujúce v ďalšom rozvoji.

V posledných rokoch dochádza k rozvoju vzdelávania v oblasti sociálneho podnikania. Čiastočne to súvisí aj s relatívne vysokým záujmom o tému sociálneho podnikania. Potreba rozvoja vzdelávania v oblasti sociálneho podnikania súvisí aj so špecifickou úlohou manažmentu v sociálnom podnikaní, ale vyplýva aj z charakteru sociálneho podnikania, ktoré sa líši vo viacerých smeroch od bežného podnikania (viac o významných rozdieloch v podnikaní v kapitole 2).

Z pohľadu výučby v oblasti sociálnych podnikov sa napr. na Ekonomickej Univerzite v Bratislave na Národohospodárskej Fakulte realizuje výučba predmetu Sociálne podnikanie. Vzdelávanie v oblasti sociálnej ekonomiky je zamerané na teoretické východiská najmä v oblasti cieľov a úloh sociálnej ekonomiky s prepojením na aktuálnosť trendov v sociálnom podnikaní na úrovni EÚ. V rámci vyučovaného predmetu sa kladie dôraz na manažment v sociálnom podnikaní, ako aj na oblasť marketingu. Ekonomická univerzita v Bratislave je aj partnerom projektu „SEED-Hub“ (Social Entrepreneurship Education and Development Hub), ktorého cieľom je posilnenie ekosystému sociálneho podnikania v prihraničných regiónoch Slovenska a Rakúska. V rámci tohto projektu sú, resp. budú organizované vzdelávacie programy s viacerými modulmi, ktoré sú poskytované v súlade súčasných potrieb sociálnej ekonomiky.⁷⁰

Aj na Ekonomickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici sa realizuje výučba predmetu Sociálne podnikanie, ale aj predmetu Sociálna ekonomika a manažment. Predmety sú zamerané na osvojenie si teoretických vedomostí zo sociálnej ekonomiky a manažmentu a problematiky sociálneho podnikania ako špecifického typu podnikania. Zároveň je vyučovaný predmet zameraný na posudzovanie vývojových trendov v oblasti sociálneho podnikania doma i v zahraničí na makro a mikro úrovni. Po ich absolvovaní sú schopní vytvoriť koncepčné a realizačné podklady pre sociálne podniky rôznych typov a foriem na nižšej a strednej úrovni manažmentu.

Z pohľadu aplikačnej praxe Green Foundation spolu so Slovenskou sporiteľňou a Nadáciou Slovenskej sporiteľne sú zakladajúcimi členmi Akadémie sociálnej ekonomiky, pričom ich zámerom je podpora rozvoja sociálneho podnikania na Slovensku, ako aj poskytovanie pomoci sociálnym podnikom. Pre cieľovú skupinu poskytujú vzdelávanie v rámci uceleného vzdelávacieho programu, ktorý je rozdelený na tri časti („Online kurz“, „Workshopy“ a „Target Inkubátor“). Po registrácii je možné absolvovať Online kurz, ktorý vzdeláva subjekty sociálnej ekonomiky v základných témach spojených so sociálnym podnikaním (definovanie sociálneho podnikania, možnosti podnikania, zostavenie podnikateľského zámeru, financovanie sociálneho podnikania a oblasť spoločenského dopadu). Na stránke sa môžu záujemcovia zaregistrovať na Workshopy, ktoré sú sprevádzané expertmi z praxe. Sú cieľené na osvojenie si praktických zručností.

Kompetencie efektívneho manažmentu sociálnych podnikov posilňuje aj občianskej združenie TENENET, ktoré poskytuje pre sociálne podniky viaceré služby vrátane nastavenia efektívneho manažmentu, marketingu za účelom zvýšenia tržieb z predaja výrobkov a poskytovaných služieb.⁷¹

⁷⁰ INTERREG Slovakia – Austria. European regional development fund. 2020. *Projekt „SEED-Hub“ (Social Entrepreneurship Education and Development Hub)*. Online. Dostupné na: www.sk-at.eu/sk/interreg-project/32-seed-hub

⁷¹ TENENED. 2021. *Podpora zamestnávania*. Online. Dostupné na: <http://tenenet.sk/podpora-zamestnavania/>

4. Príklady dobrej praxe

Základnou charakteristikou sociálneho podnikania je integrácia pozitívneho sociálneho vplyvu (resp. aj pozitívnych sociálnych zmien) do jadra podnikania. Z tohto pohľadu je koncepcia biznis modelu, ako aj filozofia sociálneho podnikania inšpiratívna.

V rámci monitorovania, resp. mapovania vývoja sociálneho podnikania je ďalej kapitola 4 venovaná identifikovaniu rozhodujúci faktorov udržateľného modelu sociálneho podnikania (prioritne integračného charakteru).

Príklady dobrej praxe, ktoré boli identifikované na Slovensku⁷², ale i v zahraničí poukazujú, že podnikanie a vytváranie pozitívneho sociálneho vplyvu je zlučiteľné, resp. neoddeliteľne prepojené. Z tohto hľadiska môžu byť inšpiratívne nielen pre iné sociálne podniky, ale aj pre tvorbu ďalšieho rozvoja podporného prostredia.

Z predmetnej analýzy vyplynulo niekoľko základných faktorov, ktoré môžu byť rozhodujúce pre ďalší rozvoj. Taktiež realizované okrúhle stoly a rozhovory so sociálnym podnikmi a expertami v oblasti sociálnej ekonomiky, poukázali na špecifické predpoklady, ktoré by mali viesť k rovnováhe medzi dosahovaním finančnej udržateľnosti a pozitívnym sociálnym vplyvom.

V širšom zmysle slova patria medzi základné z nich **vnútorné** a vonkajšie faktory, **ktoré majú vplyv na udržateľný model sociálneho podnikania**. Dôležitú úlohu v udržateľnom koncepte sociálneho podnikania (integračného charakteru) zohráva **silná vnútorná motivácia záujemcu o založenie RSP** prispieť k riešeniu problému zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb. Ako sa ukazuje, práve silná motivácia je v sociálnom podnikaní osobitným prvkom, ktorý napomáha k prekonávaniu prekážok, ktorým v podnikaní čelia. Túto osobitosť ešte viac umocnila pandémia COVID-19, v rámci ktorej sociálne podniky, ak to bolo čo i len možné, sa snažili o zachovanie všetkých pracovných miest, resp. čo najväčšieho počtu pracovných miest pre svojich zamestnancov.

Táto skutočnosť nadväzuje na ďalší podstatný prvok, čím je **budovanie vzájomnej dôvery** medzi zamestnávateľom (integračným sociálnym podnikom) a zamestnancom (znevýhodnenou alebo zraniteľnou osobou). V sociálnych podnikoch sa dôvera buduje spravidla postupne. Vzťah medzi zamestnávateľom a zamestnancom je užší v porovnaní s bežným podnikom, aj vzhľadom na ich „misiu“ - tzv. „vyšší zámer“ tohto typu podnikania. Preto taktiež nároky na **oblasť kvality manažmentu** integračného sociálneho podniku sú rozdielne. V tomto prípade je požadovaná značná miera sociálnej, emocionálnej a morálnej vybavenosti jednotlivcov.

Aplikačná prax taktiež poukazuje, že **úspešné sociálne podniky majú v oblasti práce so znevýhodnenými a zraniteľnými osobami nastavené tzv. „minimálne štandardy“**. Pretože zamestnávanie znevýhodnených a zraniteľných osôb má svoje špecifiká, ktoré spočívajú od citlivého pridelovania pracovných pozícií, cez osvojovanie si pracovných návykov až po sledovanie kvality produktov alebo poskytovaných služieb.

Dosiahnutie finančnej udržateľnosti si vyžaduje **v určitej miere aj aktívny prístup sociálneho podniku** napr. v oblasti hľadania odberateľov/zákazníkov. Osobitným

⁷² V roku 2019 sme v analytickom dokumente s názvom Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného potenciálu rozvoja SE prezentovali rad úspešne etablovaných sociálnych podnikov z regiónov Slovenska, ale i zo zahraničia. Pozitívnou skutočnosťou je, že postupom času dochádza k identifikácii ďalších príkladov praxe. Dôkazom toho boli aj zástupcovia integračných RSP, ktoré sa zúčastnili realizovaných podujatí Okrúhlych stolov v Banskej Bystrici a v Trenčíne, ktorých závery prinášame v kapitole 5.

predpokladom udržateľného konceptu sociálneho podnikania je aj **vzdelávanie**, a to z pohľadu viacerých dimenzií. Ide najmä o oblasť odbornej prípravy zameranej na rozvoj zručností manažérov sociálnych podnikov, vzdelávanie lídrov (riadiacich zamestnancov), ale aj záujemcov o sociálne podnikanie.

Na druhej strane, sú nevyhnutnou súčasťou okrem pozitívneho ekonomického a personálneho interného nastavenia integračného sociálneho podnikania aj **vonkajšie faktory** ako napr. prístup k dostupným nástrojom, akými sú napríklad vyrovnávacie príspevky.

V predmetnej kapitole 4 sme vybrali niekoľko príkladov praxe zo zahraničia, ktorých koncepty obsahujú podstatné prvky udržateľného konceptu. Tie môžu byť na jednej strane inšpiratívne, na druhej strane prenositeľné do našich podmienok. Vybrané dimenzie a prvky sociálneho podnikania tak môžu prispieť k stabilizácii podnikov.

Kritériom výberu sociálnych podnikov v rámci krajín V4 (Česká republika, Poľsko, Maďarsko) bola **pracovná integrácia znevýhodnených osôb**, prostredníctvom ktorej majú znevýhodnené osoby príležitosť uplatniť sa nielen v (integračnom) sociálnom podniku, ale aj na otvorenom trhu práce. Navyše sociálne podniky (vrátane integračných sociálnych podnikov) zmierňujú ako regionálne rozdiely, tak aj rozdiely na miestnej úrovni.

Okrem vopred zadefinovaného kritéria boli **identifikované ďalšie činnosti** zodpovedajúce **základným princípom** sociálnych podnikov. Zároveň na príklade jedného z prezentovaných podnikov bol zachytený aj vplyv pandémie COVID-19. Uvedené príklady dobrej praxe slúžia ako inšpirácia nielen pre **vznik (integračných) sociálnych podnikov**, ale aj pre ich **rozvoj smerom k (dlhodobej) udržateľnosti**.

Česká republika

Názov podniku: KABINET CB, s.r.o (re-use centrum)

Krajina: Česká republika, České Budejovice

Cieľová skupina: znevýhodnené osoby na trhu práce (pracovná integrácia, odborná pomoc)

Stručný opis zamerania sociálneho podniku:

Sociálny podnik **KABINET CB, s.r.o**⁷³ vznikol v roku 2016 a ponúka **pracovné príležitosti pre znevýhodnených UoZ (osoby so zdravotným postihnutím, dlhodobo nezamestnané osoby)**. Poskytuje služby súvisiace so zberom a následnou renováciou nepotrebného nábytku a vybavenia domácnosti alebo kancelárskych priestorov. Znevýhodneným zamestnancom sociálneho podniku je okrem pracovnej integrácie poskytovaná aj **odborná psychosociálna podpora**.

Sociálny podnik okrem spomínaného zberu a následnej renovácie nepotrebného nábytku a spotrebičov **pozitívne ovplyvňuje životné prostredie** aj prostredníctvom ich opätovného odosielania do tzv. nábytkovej banky⁷⁴, ktorá prerozdeľuje produkty sociálneho podniku KABINET CB, s.r.o poskytovateľom sociálnych služieb pre zariadenia sociálneho bývania.

Medzi ďalšie aktivity sociálneho podniku, ktoré prispievajú k jeho trvalej **udržateľnosti** patrí organizácia vzdelávacích aktivít pre materské, základné a stredné školy a tiež komunitných aktivít v podobe tematicky zameraných seminárov, workshopov a prenájmania priestorov v rámci zdieľanej dielne. Okrem spolupráce so zákazníkmi, podnik spolupracuje aj s rôznymi zainteresovanými stranami ako napríklad miestnymi podnikmi, vrátane obcí, mimovládnych organizácií či miestnych úradov práce.

⁷³ Kabinet cb. Nový příběh vašeho starého nábytku. 2021. *O nás*. Online. Dostupné na: www.kabinetcb.cz

⁷⁴ Dialog CB. 2021. *Materiální banka*. Online. Dostupné na: www.dialogcb.cz/projekt/materialni-banka

Očakávané alebo dosiahnuté výsledky:

V roku 2020 bolo z celkového počtu zamestnancov viac ako 60 % znevýhodnených. Celkovo bolo za rok 2020 prostredníctvom sociálneho podniku ušetrovaných približne 52 ton komunálneho odpadu⁷⁵. Okrem toho zaznamenal spomínaný podnik v medziročnom porovnaní 20-násobný nárast tržieb a tiež zvýšený záujem o spoluprácu zo strany neziskových organizácií. V roku 2021 rozšíril sociálny podnik KABINET CB, s.r.o svoju činnosť v rámci regiónu. Zároveň bol nominovaný na získanie ceny za sociálnu inováciu „SozialMarie“. Snahou podniku na nasledujúce obdobie je rozvíjať, podporovať a spolufinancovať tento koncept sociálneho podnikania prostredníctvom Českej federácie nábytkových bánk a re-use centier, ktorá bola založená v roku 2021.⁷⁶ Okrem toho plánuje podnik v budúcnosti otvoriť predajňu a umožniť zákazníkom obstaráť produkt alebo produkty na vybavenie svojich domácností za ceny nižšie v porovnaní s bežnými obchodnými predajňami. Navyše sa bude usilovať o spoluprácu s podnikom alebo podnikmi za účelom renovácie elektroniky.

Česká republika

Názov podniku: Medoo Silesia s.r.o

Krajina: Česká republika, Šilheřovice

Cieľová skupina: znevýhodnené osoby na trhu práce (pracovná integrácia)

Stručný opis zamerania sociálneho podniku:

Sociálny podnik **Medoo Silesia s.r.o.**⁷⁷ vznikol v roku 2018 a ponúka **pracovné príležitosti predovšetkým pre miestnych znevýhodnených UoZ (osoby so zdravotným postihnutím, hendikepované osoby a dlhodobo nezamestnané osoby)**. V prenajatých (zrekonštruovaných) priestoroch nachádzajúcich sa v areáli šilheřovického zámku vznikla spočiatku manufaktúra (dielňa) na spracovanie medu a medových výrobkov. Následne v priestoroch budovy začal sociálny podnik v roku 2019 prevádzkovať malé bistro resp. kaviareň, kde okrem vlastných produktov ponúka výrobky, ktoré sú výsledkom spolupráce s lokálnymi farmármi.

K trvalej **udržateľnosti** sociálneho podniku prispieva okrem jeho spolupráce s lokálnymi farmármi aj distribúcia vlastných výrobkov firmám a gastro prevádzkam nielen na miestnej, ale aj regionálnej úrovni v ČR. Avšak nepriaznivá situácia spôsobená pandemiou COVID-19 (negatívne) ovplyvnila nielen novootvorenú prevádzku bistra, resp. kaviarne, ale taktiež výrazne obmedzila distribúciu vlastných výrobkov v rámci gastro prevádzok na území celej ČR. Napriek strate 3 zamestnancov sa podarilo sociálnemu podniku Medoo Silesia s.r.o. svoje podnikanie udržať aj vďaka rýchlemu prispôbaniu sa situácii v podobe výdajného okienka.

Očakávané alebo dosiahnuté výsledky:

Sociálny podnik Medoo Silesia, s.r.o od začiatku svojho fungovania realizoval dva projekty. V rámci prvého získal dotáciu na dokončenie a rekonštrukciu priestoru. Prostredníctvom druhého projektu sa podarilo sociálnemu podniku získať finančné prostriedky na vytvorenie pracovných miest pre zdravotne znevýhodnené osoby, ktoré sa podniku darí udržiavať aj po ukončení projektu. V súčasnosti tak zamestnáva päť osôb s prvým stupňom invalidity. Snahou podniku na nasledujúce obdobie je ponúkať exkurzie a služby apiterapie nielen širokej verejnosti, ale tiež škôlkam a školám.

⁷⁵ V roku 2020 zabezpečil sociálny podnik prostredníctvom nábytkárskej banky vybavenie domácností sociálne znevýhodnených osôb v objeme takmer 26 tis. kg. Celkový objem renovovaného a následne predaného nábytku a vybavenia bol v spomínanom roku 2020 na úrovni takmer 13 tis. kg. V rovnakom objeme bol predaný nábytok bez ďalších opráv a dodatočných úprav.

⁷⁶ REUSE CZ. 2021. *Federace nábytkových bank a re-use center*. Online. Dostupné na: www.reusefederace.cz/#page

⁷⁷ Medoo Silesia. 2021. *Až po uši v medu*. Online. Dostupné na: <https://www.medoo.cz/o-medoo>

Poľsko**Názov podniku:** PANATO**Krajina:** Poľsko, Wrocław**Cieľová skupina:** znevýhodnené osoby na trhu práce (pracovná integrácia, školenie).**Stručný opis zamerania sociálneho podniku:**

Sociálny podnik **PANATO**⁷⁸ funguje od roku 2012 a združuje 12 prevádzok po celej krajine (sociálnych družstiev), v rámci ktorých ponúka **pracovné príležitosti pre znevýhodnených UoZ (zdravotne znevýhodnených)**. Podnik poskytuje služby v rámci dvoch oblastí. Prvou z nich je tvorba tašiek, batohov a reklamných doplnkov pre spoločnosti. Okrem nich ponúka kolekciu tzv. streetwear produktov pod vlastnou značkou. V rámci druhej oblasti ponúka podnik výťažky na reklamné výrobky, návrh a tlač grafiky a tiež realizuje workshopy zamerané na sieťotlač. Produkty (tašky a batohy) sú vyrábané z ekologických a recyklovateľných materiálov, čo **pozitívne** ovplyvňuje **životné prostredie**. Súčasťou poskytovania pracovných miest je **odborná príprava zamestnancov** (cieľovej skupiny) v oblasti BOZP a kvality produktov.

Z pohľadu **udržateľnosti** ide sociálny podnik s trvalo udržateľným konceptom, ktorý poskytuje cieľovej skupine podporné pracovné a vzdelávacie prostredie za účelom pracovnej integrácie v sociálnom podniku. Z pohľadu sociálneho podniku ide o viac ako marketingové produkty. Predovšetkým ide o zamestnávanie zdravotne znevýhodnených UoZ s cieľom prispôsobiť sa požiadavkám zákazníka. Napriek tomu, že na trhu reklamných produktov dominujú dodávatelia zo zahraničných krajín, vplyv zákazníkov, ktorí očakávajú vyššiu kvalitu a porovnateľne kratšiu dobu dodania týchto produktov spôsobuje zvýšený dopyt po produktoch miestnych podnikoch (vrátane sociálneho podniku PANATO). K trvalo udržateľnému konceptu sociálneho podniku tak okrem iného prispelo aj zavedenie **digitalizácie** v podobe **automatizácie procesu objednávok**, čo zároveň predstavuje jeden z prvkov Priemyslu 4.0. Hlavná organizácia v rámci PANATO je zodpovedná za propagáciu, reklamu a distribúciu hotových výrobkov, zatiaľ čo samotná výroba je realizovaná v prevádzkach, v rámci ktorých sú zamestnané osoby so zdravotným postihnutím. Zákazníci tak majú možnosť na internetovej stránke sociálneho podniku zvoliť druh materiálu, farbu, typ nosného systému a tiež doplnky. Ide o tzv. personalizovaný predaj. Takto navrhnutý produkt je odsúhlasený a vyrobený zamestnancom (zdravotne znevýhodneným zamestnancom) a následne odoslaný zákazníkovi. Konkurenčná výhoda sociálneho podniku je založená na kvalite a rýchlosti dodania produktov vo veľkom množstve.

Očakávané alebo dosiahnuté výsledky:

Sociálny podnik PANATO zamestnáva v krajine približne 50 zamestnancov. Od začiatku svojho pôsobenia bol v krajine niekoľko krát ocenený a je 4 roky po sebe vlastníkom 2 významných certifikátov. Zavedenie prvku digitalizácie v podobe automatizácie procesu objednávok predstavuje jeden z faktorov, ktorý od roku 2017 prispel k výraznému nárastu objednávok, čo sa následne prejavilo aj na tvorbe nových pracovných miest pre cieľovú skupinu. Výsledkom bol 3 násobný nárast príjmov podniku za obdobie 3 rokov (od roku 2017 do roku 2019)⁷⁹. Snahou sociálneho podniku je na nasledujúce obdobie rozvíjať komunikačné štandardy ako pre zákazníkov, tak aj pre médiá. Centralizácia marketingových procesov v rámci jednej (hlavnej) organizácie za účelom získania objednávok a ich následná distribúcia ostatným prevádzkam v podniku (zatiaľ sú za proces objednávok zodpovedné jednotlivé prevádzky) si bude vyžadovať posilnenie vzájomnej dôvery. Tvorba spoločnej (zdieľanej) databázy kontaktov by umožnila lepší prehľad objednávok, propagačných a predajných procesov.

⁷⁸ PANATO. 2021. *O nas*. Online. Dostupné na: www.panato.org/o-nas

⁷⁹ t.j. zo 174 400 € v roku 2017 na 581 300 € v roku 2019.

Príležitosťou pre sociálny podnik PANATO je stať sa v budúcnosti hlavným výrobcom reklamných tašiek v Poľsku a expandovať na zahraničné trhy.

Maďarsko

Názov podniku: Majer Baráthehy (sociálna farma)

Krajina: Maďarsko, Miskolc

Cieľová skupina: znevýhodnené osoby na trhu práce (pracovná integrácia).

Stručný opis zamerania sociálneho podniku:

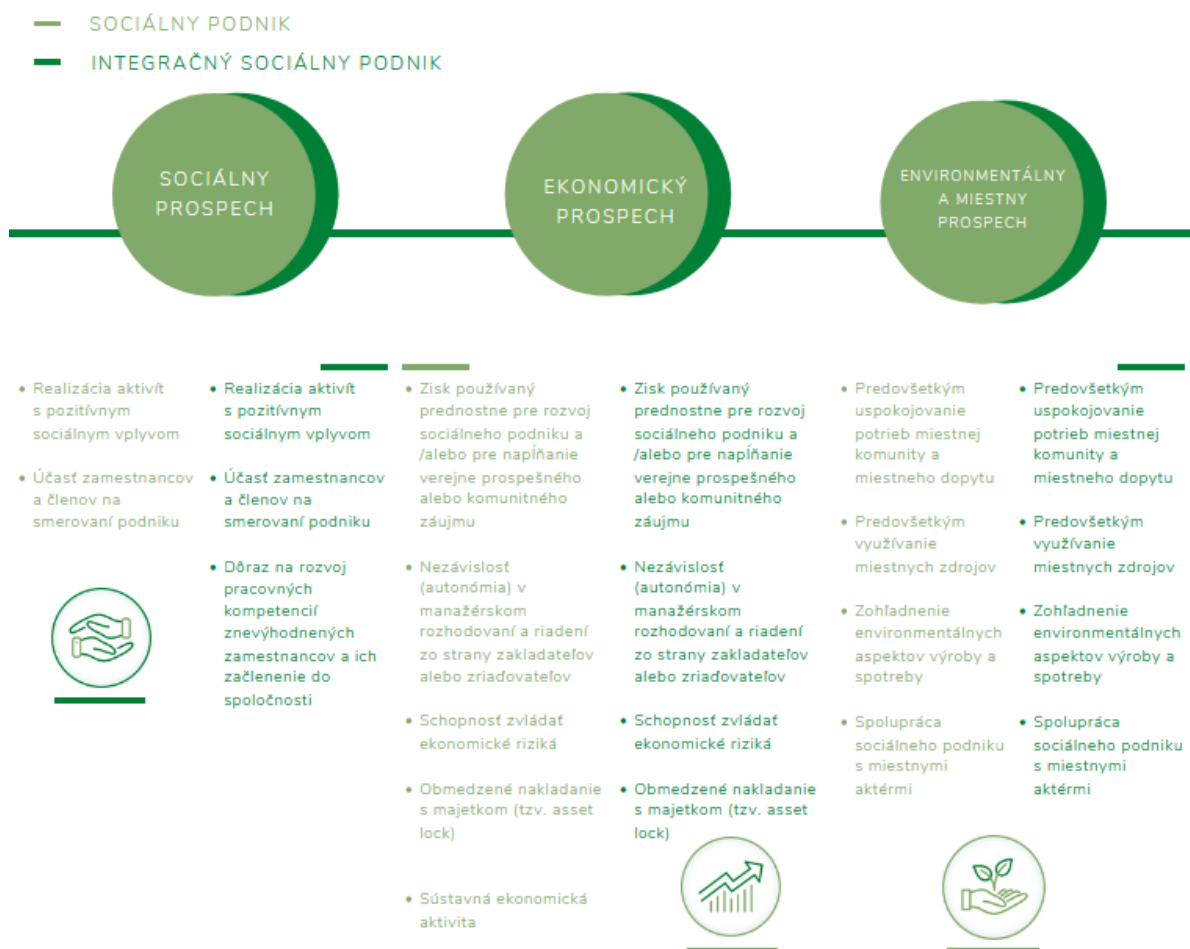
Sociálny podnik **Majer Baráthehy**⁸⁰ fungujúci ako sociálna farma bol založený Nadáciou Szymbiózis a **poskytuje pracovné miesta pre znevýhodnených UoZ (zdravotne znevýhodnených)**. Súčasťou farmy je miestna reštaurácia, ktorá využíva prevažne lokálne a domáce produkty či suroviny. Posilňuje tak postavenie miestnych podnikov, tvorbu nezávadných pracovných miest a tiež eliminuje plytvanie potravin. Okrem zabezpečovania stravovacích služieb ponúka sociálny podnik na predaj aj niektoré vlastné produkty nielen na veľtrhoch či vo vlastnom obchode, ale dokonca aj v niektorých maloobchodných a veľkoobchodných regionálnych predajniach.

V roku 2021 bol na farme vybudovaný rodinný penzión, ktorý okrem poskytovania odpočinku rodinám s deťmi so zdravotným postihnutím ponúka aj rôzne formy terapií (hypoterapiu, terapiu alpakami). Vzhľadom na to, bolo vytvorených ďalších 27 pracovných miest pre zdravotne znevýhodnených UoZ. Zamestnanci podniku tak majú možnosť pracovať v stravovacích a ubytovacích službách, v rámci domácej manufaktúry alebo prevádzky zábavného parku, či miestnej zoo pre deti.

Trvalo **udržateľný** koncept sociálneho podniku je dosahovaný zabezpečením pracovnej integrácie cieľovej skupiny v podniku. Okrem toho k jeho celkovej udržateľnosti prispieva aj spolupráca s lokálnymi a regionálnymi podnikmi, ale najmä domáci ekoturizmus (ekologické hospodárstvo, manufaktúra), ktorý prispieva k modernizácii a štrukturálnej transformácii cestovného ruchu, a v rámci ktorého je sociálny podnik inovatívnym priekopníkom.

Princípy sociálneho podniku (integračného charakteru), ktoré prezentuje nezisková organizácia TESSEA ČR, z.s. zastrešujúca sociálne podniky na území ČR je možné **aplikovať** nielen v **podmienkach Slovenskej republiky**, ale aj v **rámci ďalších krajín V4**. Medzi tieto základné princípy patrí **sociálny prospech, ekonomický prospech, environmentálny a miestny prospech**, pričom ich dosahovanie prostredníctvom rôznych činností vedie k **(dlhodobej) udržateľnosti** sociálnych podnikov.

⁸⁰ Sociálne poľnohospodárstvo. 2021. *Päťhektárová dedinka na majeri, kde sú hosťami ľudia so znevýhodnením*. Online. Dostupné na: <https://socialnepolnohospodarstvo.sk/portfolio/pathektarova-dedinka-na-majeri-kde-su-hostami-ludia-so-znevychodnenim/>

Zdroj: Prevzaté z České sociální podnikání. Dostupné online: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

5. Závěry z okrúhlych stolov

V rámci analýzy boli v septembri 2021 zorganizované dva regionálne okrúhle stoly k problematike sociálneho podnikania na Slovensku. Prvá diskusia sa konala 07. septembra 2021 v Banskej Bystrici a druhá 09. septembra 2021 v Trenčíne. Okrúhlych stolov sa zúčastnili zástupcovia vybraných integračných RSP, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, Implementačnej agentúry MPSVR a Regionálnych centier sociálnej ekonomiky. **Cieľom diskusného stretnutia bolo identifikovať príležitosti a bariéry sociálneho podnikania, vplyv pandémie COVID – 19 na podnikanie RSP a tiež podnikateľské výzvy, ktoré čakajú RSP v krátkodobom a strednodobom horizonte.** Diskusia sa tiež dotkla pripravovaných legislatívnych zmien a ich očakávanému vplyvu na vývoj RSP, ale vzhľadom na neukončené rozporné konania, ani finálnu podobu pripravovaných zmien, túto časť bližšie nepopisujeme.

Príležitosti

Účastníci okrúhlych stolov vidia príležitosti podnikania v sociálnej ekonomike v nasledujúcich oblastiach:

Inklúzia v oblasti zamestnávania. Zúčastnení zástupcovia RSP vidia v zriaďovaní obecných sociálnych podnikov najväčšiu príležitosť v komplexnejšom riešení nezamestnanosti znevýhodnených, resp. ohrozených skupín. Zamestnávanie znevýhodnených UoZ umožňuje zvýšiť okrem sebavedomie cieľovej skupiny v oblasti zamestnania a zlepšenia ich pracovných návykov aj zvýšenie spoločenského statusu, keďže časť z nich sa nachádza na okraji spoločnosti. Tiež majú možnosť osobného a profesionálneho rastu a časom sú schopní zaradiť sa na otvorenom trhu práce. Účastníci diskusie sa zhodli, že z pohľadu riešenia nezamestnanosti v regióne, zamestnávanie znevýhodnených UoZ prostredníctvom RSP je lepším nástrojom ako niektoré doteraz využívané nástroje AOTP.

Regionálny rozvoj. Zástupcovia obecných RSP v rámci diskusie hodnotili možnosť zriaďovať obecné sociálne podniky veľmi kladne, a to aj v nadväznosti na rozvoj regiónu. Prostredníctvom nich majú možnosť zvyšovať zamestnanosť, najmä ohrozených a znevýhodnených skupín obyvateľov. Sekundárnym efektom je zvýšená kvalita života obyvateľstva (čisté obce, zabezpečenie obecných služieb prostredníctvom aktivácie vlastných zdrojov, zníženie miery alkoholizmu obyvateľstva a v niektorých regiónoch aj kriminality a pod.) aj v odľahlejších regiónoch, kde nie je dobudovaná infraštruktúra a nie je veľa príležitostí zamestnať sa. S regionálnym rozvojom súvisí aj **zapájanie RSP do akčných plánov rozvoja okresov.**

Pozitívne aspirácie vyplývajúce z registrácie. Zástupcovia registrovaných SP v rámci diskusie hodnotili možnosť registrácie svojho podniku veľmi pozitívne. Legislatívna úprava sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov, ktorá je účinná od roku 2018 a následné budovanie sociálnej infraštruktúry im umožňujú postupnú stabilizáciu.

Príležitosť podnikania v SE vidia niektorí zúčastnení zástupcovia vybraných RSP aj **v oblasti poľnohospodárstva** a tým spojeného návratu k regionálnej produkcii potravín a iných výrobkov. V tomto smere môže byť výzvou a v tomto duchu aj víziou, produkcia lokálnych potravín, ktoré by boli dodávané do škôl a školských zariadení. Je to príležitosť na posilnenie lokálnej ekonomiky, zvýšenie pracovných príležitostí a rozvoja regiónu bez budovania ďalšej špecifickej infraštruktúry.

Sieťovanie. Z diskusie na tému udržateľnosti sociálneho podnikania vyplynulo, že sieťovanie subjektov sociálnej ekonomiky je významným nástrojom udržateľnosti, a to z viacerých pohľadov. Sieťovanie, resp. spolupráca RSP v oblasti zamestnávania

znevýhodnených a zraniteľných osôb sa v praxi ukázala veľmi prínosná, a to z pohľadu získavania pracovnej sily, referencií o jednotlivých uchádzačoch o zamestnanie, ako aj výmeny skúseností. Príležitosťou na sieťovanie pre RSP je aj členstvo v strešných organizáciách. Zástupcovia vybraných RSP, ktorí sa zúčastnili diskusie pri okrúhlych stoloch hodnotili členstvo v strešných organizáciách kladne a cítia v nich oporu. Tak isto sa zhodli, že pomoc Regionálnych centier sociálnej ekonomiky v procese registrácie sociálneho podniku, ale aj pri riešení rôznych situácií vyplývajúcich z praxe je prínosná. Pozitívne hodnotenými boli zo strany zastúpených RSP aj národné podnikateľské centrá SBA, ktoré poskytujú subjektom sociálnej ekonomiky podporu v oblasti zlepšenia podnikateľských zručností. Z diskusie vyplynulo, že pre obecné podniky má sieťovanie ešte iný rozmer.

Spájanie obecných RSP. A týmto spôsobom zabezpečovať regionálny rozvoj, stabilitu v regióne a zvyšovať kvalitu života obyvateľov. Nie každá obec má možnosť, resp. zdroje na založenie a riadenie obecného registrovaného sociálneho podniku. Z pohľadu udržateľnosti fungovania obecného sociálneho podniku ide o žiadanú skutočnosť a čiastočne aj výzvu do budúcnosti.

V kontexte sociálneho podnikania vyplynuli z diskusie aj isté špecifiká. Práca so zamestnancami s rôznym druhom znevýhodnenia, kladie vyššie nároky na manažérske a podnikateľské zručnosti, ako aj osobnostné predpoklady zamestnávateľov z radov RSP. *Všetci zúčastnení diskutujúci sa zhodli, na základe doterajšej praxe v oblasti sociálnej ekonomiky, že sociálne podnikanie má oveľa väčší rozmer ako len aktívny nástroj zamestnanosti, a to zvýšenie spoločenského a sociálneho statusu znevýhodnených, zvýšenie kvality života, zaradenie sa do spoločnosti, osobný, ale aj profesionálny rozvoj.*

Medzi ďalšiu špecifickú oblasť patrí aj **citlivý prístup k prideleniu jednotlivých pracovných úloh** s ohľadom na typ znevýhodnenia. Niektoré znevýhodnenia práve predurčujú znevýhodneného k výkonu niektorých pracovných činností (monotónnych, opakujúcich sa, pri ktorých ale treba udržať pozornosť napr. pri výrobe, alebo kontrole) lepšie, ako iných zamestnancov.

Bariéry

Predsudky. Problematickou oblasťou, s ktorou sa viaceré registrované sociálne podniky vídajú, je najmä spájanie súčasného konceptu sociálneho podnikania s negatívnymi skúsenosťami z minulosti. S tým sa spájajú aj negatívne konotácie pojmu sociálny podnik. Ako vyplynulo z diskusie, niektoré RSP sa stretávajú v aplikačnej praxi aj s predsudkami v oblasti kvality produktov/ poskytovaných služieb. Taktiež sa v praxi stáva, že odberatelia tlačia na cenu poskytovaných produktov RSP. V tomto zmysle ide teda o nepochopenie súčasného konceptu sociálnych podnikov. V nadväznosti na uvedené predsudky v oblasti kvality poskytovaných produktov/služieb, ako aj tlaku na cenu produktov sa registrované sociálne podniky v niektorých prípadoch stávajú skrytými podnikmi v dodávateľsko-odberateľských reťazcoch.

Nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily. Diskutujúci zástupcovia RSP poukázali na to, že zamestnávatelia okrem samotného zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb zabezpečujú častokrát množstvo ďalších mimopracovných aktivít spojených so zamestnávaním (administratívne, právne, finančné, zdravotné záležitosti, atď.). Časová náročnosť zosúladenia týchto aktivít s pracovnými a manažérskymi aktivitami predstavuje ďalšiu z vnímaných bariér. Riešením by bolo zamestnať profesionálne vyškoleného pracovníka (sociálneho asistenta), ktorý by bol interným zamestnancom, a ktorý by si získal dôveru cieľovej skupiny zamestnancov, pretože ako bolo uvedené už vyššie, budovanie dôvery je dlhodobý proces. Toto

riešenie by malo tiež vplyv na podporu stabilizácie a udržateľnosti konceptu sociálneho podnikania.

Exekúcie a zamestnávanie. Exekúcie patria medzi špecifickú bariéru v sociálnom podnikaní. Z diskusie zúčastnených zástupcov RSP vyplynulo, že bariérou v získavaní zamestnancov sú v niektorých prípadoch práve ich exekúcie. Keďže v mnohých prípadoch ide o podporu zamestnávania najohrozenejších skupín obyvateľstva, získavanie zamestnancov, ktorí sú v exekúcii je náročné. Zamestnávateľia, teda v tomto konkrétnom prípade registrované sociálne podniky, sa častokrát o exekúcií dozvedajú od zamestnancov až v procese zamestnávania.

Individuálne zlyhania pri posudzovaní zákonných podmienok, napr. pri posudzovaní zdravotného stavu, ale aj iné individuálne zlyhania, ktoré majú dopad na fungovanie RSP. To nadväzuje aj na návrh inštitútu ombudsmana, ktorý by zastával funkciu nezávislého orgánu, a na ktorého by sa mohli v prípade potreby sociálne podniky, resp. subjekty SE obrátiť.

Vplyv pandémie na fungovanie a rozvoj RSP

Z uskutočnených diskusií vyplynulo, že pandémia mala na RSP (tak ako MSP vo všeobecnosti) rôzny vplyv, čo úzko súviselo najmä na naviazanosť podnikateľských aktivít s najviac ohrozenými odvetvami. Taktiež čelili zatvoreniu alebo obmedzeniu prevádzok či zníženiu tržieb. Sociálne podniky, ktorých model podnikania neumožňuje zmenu v poskytovaní služieb (resp. poskytovať digitálnu alternatívu), alebo ktorých model podnikania neumožnil poskytovať alternatívnu službu/produkt, takéto podniky boli vo všeobecnosti zasiahnuté koronakrízou výraznejšie. Závěry skúseností s podnikaním počas pandémie, ktoré opísali zástupcovia OS, ktorí sa zúčastnili diskusných stretnutí pri okrúhlych stoloch sú nasledovné:

- Pre tie RSP, ktoré mali možnosť, resp. dokázali sa flexibilne prispôbiť situácii, nemala pandémia COVID-19 výraznejšie, resp. žiadne dopady.
- Pre tie RSP, ktoré výraznejšie prišli o zákazky vplyvom vzniknutej situácie spojenej s COVID-19, resp. aj tie, ktoré pôsobili v najviac ohrozených sektoroch, tieto subjekty zasiahla pandémia výraznejšie.
- Čiastočne aj niektoré obecné registrované sociálne podniky boli zasiahnuté dopadmi pandémie. Ide najmä o tie, ktorým boli krátené dotácie od samospráv, a súčasne ako obecné podniky boli vylúčené z prijímania finančných kompenzácií v rámci mechanizmu tzv. Prvej pomoci.
- Na druhej strane pre niektoré RSP bola pandémia príležitosť.

Výzvy

Z diskusných stretnutí vyplynuli aj viaceré výzvy, ktoré čaká sociálne podnikanie, resp. sociálne podniky v blízkej budúcnosti.

Stabilizácia a odolnosť. Za najväčšiu výzvu považujú zástupcovia RSP v krátkodobom horizonte stabilizáciu v prostredí pretrvávajúcej pandémie a z nej vyplývajúcej určitej miery neistoty. Z rozhovorov však vyplynul konsenzus, že aj napriek zvýšenej miery neistoty sú odhodlaní vo svojej činnosti pokračovať ďalej. Sú poháňaní najmä silnou motiváciou pokračovať v zamestnávaní cieľenej skupiny znevýhodnených a zraniteľných osôb, čo poukazuje aj na samotné predpoklady úspešného konceptu sociálneho podnikania, ako aj na ich nezastupiteľné miesto v spoločnosti.

Zvyšovanie kvalifikácie, resp. možnosť stáží v sociálnom podniku. Po vzore Českej republiky, ktorá prostredníctvom OP zamestnanosť (Výzva: podpora sociálneho podnikání

v ČR) ponúka stáť v sociálnych podnikoch. Hlavným cieľom je najmä posilnenie (resp. osvojenie) kompetencií potrebných na založenie alebo riadenie sociálnych podnikov.

Marketing. Zo stabilizáciou RSP súvisí aj zvyšovanie marketingových aktivít za účelom získavania ďalších zákaziek a rozvoja podniku. Z diskusie vyplynulo, že realizácia cielených marketingových aktivít je pre nich výzvou, keďže v tejto oblasti majú rezervy. Ako ďalšiu výzvu v oblasti marketingu identifikovali zástupcovia RSP zviditeľnenie sa a propagáciu tak vlastného podniku, ako aj sociálneho podnikania ako takého.

Servisné poukážky. Aj keď v aplikačnej praxi dochádza k ich využívaniu, stále existuje priestor pre ich výraznejšie využívanie v praxi. Zároveň sa účastníci diskusie v zmysle zastúpených RSP zhodli na tom, že do budúcnosti by sa mohol rozšíriť aj okruh služieb v zmysle ich využitia.

Investičná pomoc. S investičnou pomocou sa spája aj administratívna náročnosť, ako aj zdĺhavé posudzovanie žiadostí o investičnú pomoc. Vzhľadom na vyčlenenú alokáciu finančných zdrojov bude v krátkom období kľúčová dynamickejšia podpora MSP aj v kontexte udržateľnosti a ďalšieho rozvoja sektora sociálnej ekonomiky, resp. registrovaných sociálnych podnikov.

Medzi ďalšie výzvy v kontexte rozvoja sociálneho podnikania patrí aj: medzirezortné riešenie otázok sociálneho podnikania, výraznejšia mediálna kampaň sociálneho podnikania (t. j. zvýšenie povedomia o súčasnom koncepte sociálneho podnikania aj v spoločnosti ako celku) a **oblasť verejného obstarávania.** Na okrúhlych stoloch odznel aj návrh na zriadenie inštitútu ombudsmana pre sociálne podniky, ktorý by zastával funkciu nezávislého orgánu, a na ktorého by sa mohli v prípade potreby sociálne podniky, resp. subjekty SE obrátiť.

6. SWOT analýza: Súčasné predpoklady rozvoja SE (aj s ohľadom na COVID-19)

Na hodnotenie faktorov ovplyvňujúcich ďalší rozvoj sociálneho podnikania, resp. sektora SE je využitá SWOT analýza, ktorá kompletizuje silné a slabé stránky sociálneho podnikania, ako aj vonkajšie príležitosti a hrozby, ktorým sú, resp. môžu byť sociálne podniky vystavené.

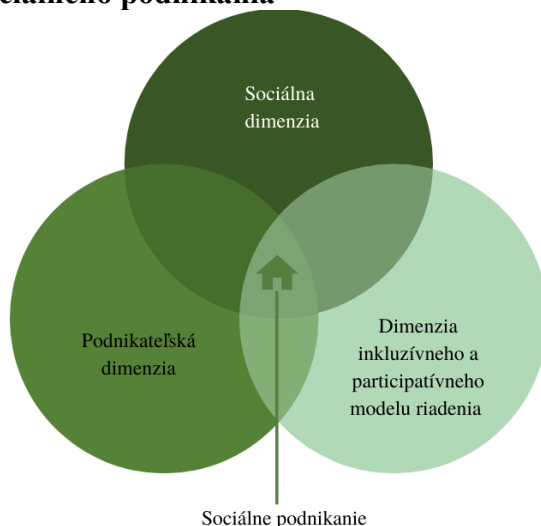
Prostredníctvom SWOT analýzy je možné identifikovať predpoklady ďalšieho rozvoja, ktoré sú špecifikované na základe analyzovania súčasného stavu sociálneho podnikania, a ktorých východiskom sú skutočnosti a zistenia vyplývajúce z dielčích výsledkov jednotlivých kapitol (po podrobnom rozbere vnútorných a vonkajších faktorov).

Východiskové predpoklady rozvoja sektora SE boli načrtnuté už v analýze s názvom Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného rozvoja SE ⁸¹. Tie tvoria fundamentálny základ pre definovanie ďalších perspektív a rizík súvisiacich s ďalším rozvojom sektora SE, resp. sociálneho podnikania.

Sociálne podniky naplňajú tzv. „vyšší zámer“, resp. majú spoločenské poslanie, pričom značnú časť svojho zisku ďalej reinvestujú do naplňania spoločenských alebo environmentálnych cieľov (t. j. prispievajú k pozitívnej spoločenskej zmene, tzn. socializujú zisk). Registrované sociálne podniky sledujú dosiahnutie rovnováhy medzi finančnou udržateľnosťou a dosahovaním spoločensky prospešného cieľa. Vo všeobecnosti sú spájané princípy klasického podnikania (t. j. dosahovanie zisku) a princípy spoločenskej prospešnosti.

Medzi **ďalšie preukázateľné špecifiká sociálneho podnikania** patrí aj oblasť manažmentu a zamestnávania. V rámci registra sociálnych podnikov, dominantná časť z nich je z hľadiska druhu RSP integračným podnikom. Z toho hľadiska patria registrované sociálne podniky medzi kategórie zamestnávateľov, ktoré zamestnávajú znevýhodnené a zraniteľné osoby. Podpora zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb nespočíva len v dosiahnutí nových zručností a návykov, ale najmä vo výraznom zlepšení kvality života a spoločenského uplatnenia znevýhodnených osôb. Okrem toho v prípade registrovaného sociálneho podniku sú zamestnanci zapojení do rozhodovacieho procesu alebo definovaniu cieľov podniku. Sociálne podnikanie má svoje špecifiká aj z hľadiska osobnostných predpokladov a nárokov na úroveň manažmentu v sociálnom podniku, ktoré zároveň patria medzi základné predpoklady udržateľnosti. Manažment sociálneho podnikania kladie dôraz na sociálnu, emocionálnu vybavenosť jednotlivcov, resp. spočíva v porovnaní s bežným manažmentom v kvalitatívnej osobnostnej zmene (Martinkovičová, 2014). Z tohto hľadiska možno povedať, že vnútorné faktory v podniku tiež zohrávajú významnú rolu v úspechu sociálneho podniku.

⁸¹ SBA. 2019. Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného potenciálu rozvoja SE.

Infografika 2 **Dimenzie sociálneho podnikania**

Podstatnou súčasťou vzniku a rozvoja sociálneho podnikania je aj existencia podporných schém, resp. nástrojov a opatrení, ktoré kompenzujú ich konkurenčnú nevýhodu. Medzi silné stránky sociálnej ekonomiky na Slovensku patrí z tohto dôvodu aj **vytváranie priaznivého podnikateľského prostredia** pre sociálne podnikanie **vrátane komplexnej právnej úpravy**, ktorá umožňuje vznik a rozvoj sektora SE. Súčasná právna úprava vytvára predpoklady pre ďalší rozvoj nielen v zmysle podpory zakladania sociálnych podnikov, ale aj prostredníctvom vytvárania **prístupu k finančným (a nefinančným) nástrojom**, ktoré rovnako patria medzi kľúčové predpoklady budúceho rozvoja sektora sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania na Slovensku.

V roku 2018 postupne vznikali prostredníctvom NP ISE, ktorý je implementovaný prostredníctvom Implementačnej agentúry MPSVR SR, **Regionálne centrá sociálnej ekonomiky**. Pôsobia v každom samosprávnom kraji a poskytujú poradenstvo najmä v procese registrácie, ako aj informujú o možnostiach štátnej podpory a financovania z iných zdrojov. Pozitívne je aj pôsobenie národných podnikateľských centier (SBA) na regionálnej úrovni, ktoré poskytujú okrem všeobecnej podpory aj špecifickú podporu pre subjekty v oblasti sociálnej ekonomiky. Záujem je predovšetkým v oblasti marketingu, využívania sociálnych sietí či trvalej finančnej udržateľnosti podniku.

Silné stránky

- Osobitný typ podnikania s tzv. „vyšším zámerom“ (dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu) a preukázateľnými špecifikami.
- Vytváranie priaznivého podnikateľského prostredia pre sociálne podnikanie (komplexnosť právnej úpravy).
- Kreovanie celkového ekosystému pre sociálne podniky.
- Existencia viacerých podporných opatrení, ktoré majú napomôcť k stabilizácii podnikov.
- Existencia RC SE v regiónoch.
- Existencia NPC v regiónoch.
- Dynamicky narastajúci počet registrovaných sociálnych podnikov.
- Transformácia chránených dielní na registrované sociálne podniky.
- Relatívne vysoká alokácia finančných prostriedkov určená na podporu sociálnych podnikov zo zdrojov EÚ aj štátneho rozpočtu.
- Existencia inšpiratívnych registrovaných sociálnych podnikov.

Na Slovensku stále pretrváva slabá informovanosť o súčasnej podobe sociálneho podnikania a ich význame v spoločnosti. V tejto súvislosti je problematickou oblasťou, s ktorou sa viaceré registrované sociálne podniky vídajú, najmä spájanie súčasného konceptu sociálneho podnikania s negatívnymi skúsenosťami z minulosti. S tým sa spájajú aj negatívne konotácie pojmu sociálny podnik. S ohľadom na uvedené skutočnosti je výzvou zmena spoločenského vnímania. V odborných analýzach sa ako jedno z odporúčaní uvádza tvorba komunikačnej stratégie, ktorá by bola zameraná na vysvetlenie a lepšie pochopenie kontextu sociálnej ekonomiky. Ako vyplynulo už aj z východiskovej analýzy⁸², existuje mnoho sociálnych podnikov nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí, ktoré disponujú cennými skúsenosťami v súvislosti s vytváraním pozitívneho sociálneho vplyvu a riešením miestnych sociálnych a environmentálnych otázok. Existencia dobrých príkladov praxe v kontexte udržateľných konceptov môže byť preto z pohľadu osvedčených postupov, ako aj z pohľadu komunikačnej stratégie taktiež významnou.

Sociálne podniky potrebujú aj väčšiu mieru podpory nielen z pohľadu lokálnej úrovni, ale aj z pohľadu EÚ. V nasledujúcich rokoch je predpoklad, že budú zohrávať kľúčovú úlohu pri dosahovaní cieľov trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030 (SDGs⁸³). Z pohľadu väčšej zainteresovanosti je priaznivé, že sociálne podnikanie je súčasťou aj Programového vyhlásenia vlády SR na roky 2021 - 2024. Konkrétne sa v ňom zaväzuje k podpore vzniku a fungovaniu sociálnych podnikov aj na regionálnej úrovni s cieľom zvyšovania zamestnanosti a pracovných návykov občanov z marginalizovaných skupín. Zámerom je aj zvyšovanie sociálnej súdržnosti. Taktiež sa zaväzuje k aplikovaniu inovatívnych programov podpory sociálnych inovácií smerujúcich k oživeniu, udržaniu a rozvoju komunít. V oblasti zamestnanosti, resp. sociálnej ekonomiky, sa vláda SR zaviazala najmä k tomu, že:

- bude podporovať rozvoj SE a tvorbu sociálnych politík,
- zlepšiť stav zamestnávania ťažko zdravotne postihnutých osôb na otvorenom trhu práce, s dôrazom na vzdelávanie a zvyšovanie kvalifikácie a s cieľom dosiahnuť zvýšenie ich konkurencieschopnosti na trhu práce,
- podporí systém medzitrhu práce s možnosťou súbehu dávky v hmotnej núdzi a mzdy,
- zavedie včasnú profiláciu uchádzačov o zamestnanie a odborné a individualizované poradenské služby,
- v rámci AOTP zabezpečí presun z menej účinných programov na účinnejšie.

Aj oblasť vzdelávania a podnikateľských zručností hrajú obzvlášť dôležitú úlohu v úspešnom rozvoji sociálneho podnikania. Naďalej pretrváva potreba dynamickejšej podpory v oblasti vzdelávania. V zmysle snahy dosiahnuť udržateľnosť medzi finančnou stabilitou a dosahovaním pozitívneho sociálneho vplyvu sú nemenej dôležité podnikateľské a manažérske zručnosti. V opačnom prípade predstavujú nedostatočné podnikateľské zručnosti pri vstupe do sociálneho podnikania isté riziko. Najmä z pohľadu tvorby podnikateľských plánov a riadenia. Taktiež sa ukazuje ako riziková oblasť marketingu. Prístup k tzv. mäkkej podpore v podobe poradenstva podnikateľských zručností a mentorstva je pre udržateľnosť a ďalší rozvoj obzvlášť významným.

⁸² SBA. 2019. *Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného potenciálu rozvoja SE*. Online. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/socialne_podnikanie_na_slovensku_v_kontexte_sucasneho_potencialu_rozvoja....pdf

⁸³ Ciele udržateľného rozvoja.

Slabé stránky

- Nie všetky nástroje na podporu sociálneho podnikania sú aj v praxi využívané.
- Slabé podnikateľské zručnosti.
- Tranzitný charakter zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb.
- Nedostatočné povedomie v spoločnosti o význame sociálnych podnikov a SE.

Hrozby

- Narušenie procesu stabilizácie r.s.p. a/alebo sociálnych podnikov v zmysle výziev, ktoré so sebou prináša pandémia COVID-19.
- Nízka znalosť legislatívy zo strany podnikov.
- Nízka znalosť tvorby podnikateľských plánov.
- Náročnosť nachádzania vhodných dodávateľov.
- Náročnosť v prístupe na nové trhy a nových zákazníkov.
- Aktívne vs. neaktívne subjekty.

Medzi významné príležitosti rozvoja sociálnej ekonomiky a sociálneho podnikania patrí aj regionálny rozvoj. Okrem toho prispieva k širšiemu spektru trhových príležitostí, rozvoja služieb na regionálnej úrovni.

V nadväznosti na regionálny rozvoj boli identifikované aj príležitosti v oblasti zakladania obecných podnikov. Dosiahnutie zisku by malo v tomto prípade byť použité na tvorbu ďalších pracovných miest so zámerom zabezpečenia ďalšieho rozvoja v obci. Obecné podniky prioritne zabezpečujú služby, ktoré sú prospešné pre obec a jej rozvoj, a ktoré sú zároveň žiadané aj zo strany jej obyvateľov. V podmienkach SR je obecné sociálne podnikanie rozšírené, resp. v poslednom období dochádza k výraznejšiemu zapájaniu obcí do sociálneho podnikania (z viacerých dôvodov). Aj z pohľadu znižovania regionálnych disparít, ktoré patria na Slovensku medzi najvýraznejšie⁸⁴, môžu byť obecné sociálne podniky významné. Najmä v regiónoch s nízkou mierou podnikateľských aktivít, čo môže viesť k ešte väčšiemu zaostávaniu najmenej regiónov, resp. k zaostávaniu rozvojových aktivít. Na druhej strane existuje v prípade obecných sociálnych podnikov riziko ich zvyhodňovania pred inými sociálnymi podnikmi, napr. pri získavaní verejných zákaziek, ktorých obstarávateľom je obec.⁸⁵

Pozitívnu skutočnosťou je aj **prebiehajúce sieťovanie (tzv. networking) subjektov SE**, ktoré sa v súčasnosti združujú aj do strešných organizácií SE. Sieťovanie podnikateľských subjektov prispieva k vzájomnej spolupráci združených subjektov, ktoré majú v tomto prípade rovnaký cieľ (t. j. dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu). Vytváranie podnikateľských sietí v rámci subjektov sociálnej ekonomiky môže byť nápomocné aj v prípade hľadania zamestnancov v rámci cieľovej skupiny znevýhodnených osôb. Okrem toho vytváranie sietí môže združeným subjektom sociálnej ekonomiky priniesť viaceré výhody, medzi ktoré patrí napríklad spolupráca s inými subjektami, alebo možnosť informovať ostatných o svojom podnikaní.

Sieťovanie taktiež prispieva k rozvoju SE aj z toho pohľadu, že strešné organizácie SE reprezentujú záujmy združených subjektov a zároveň môžu byť reprezentatívnym partnerom pri vytváraní legislatívneho prostredia. V súčasnosti existujú dve strešné organizácie sektora

⁸⁴ SBA. 2021. *Atlas MSP na Slovensku: Mapovanie vývoja MSP v priestore a čase*. Online. Dostupné na: monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/01/Atlas-MSP.pdf

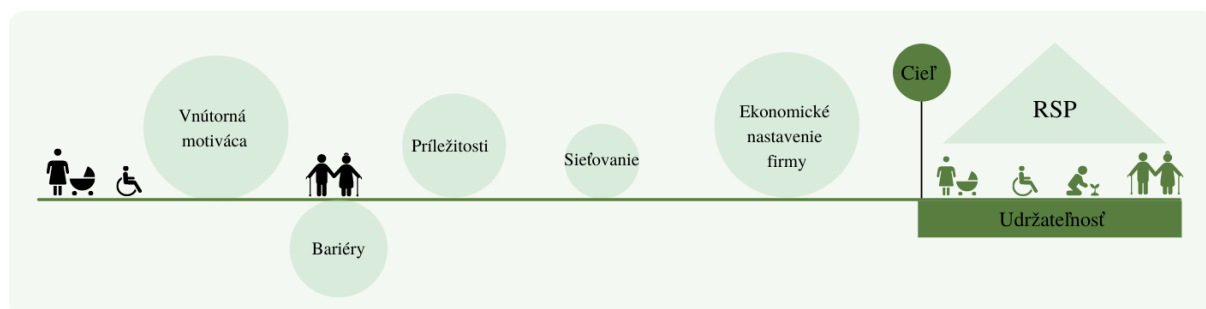
⁸⁵ Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR Národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky. 2020. *Kontext a výzvy sociálneho podnikania na Slovensku*. Online. Dostupné na: www.prog.sav.sk/sites/default/files/2021-03/Kontext%20a%20vzvyv%20socialneho%20podnikania%20na%20Slovensku%20ONLINE.pdf

SE (Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky; Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku), ktorým MPSVR SR priznalo tento štatút, resp. toto postavenie. Členstvo v strešných organizáciách je založené na základe dobrovoľnosti. To znamená, že **pre registrované sociálne podniky nevyplýva zákonná povinnosť vstupu do strešnej organizácie**. Z právnej úpravy organizácií sektora SE, ktorá je definovaná v zákone č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch v § 26 vyplýva pre strešné organizácie podmienka, že najmenej 50 % jej členov musia tvoriť registrované sociálne podniky. Z realizovaných okrúhlych stolov vyplynulo, že v aplikačnej praxi môže dochádzať, resp. aj dochádza aj k tomu, že jeden registrovaný sociálny podnik môže byť, resp. je združený v oboch strešných organizáciách sektora SE.⁸⁶ V súčasnosti nie je priznaný štatút najvyššej strešnej organizácií sektora sociálnej ekonomiky.

Potenciál rozvoja sociálneho podnikania v oblasti poľnohospodárstva (vrátane sociálnych fariem). Sociálne podnikanie na jednej strane podporuje lokálne zdroje, ale prináša na vidiek aj pracovné príležitosti a otvára možnosti zamestnať znevýhodnené a zraniteľné osoby. Takýto koncept má okrem zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb ďalšie prínosy. Umožňuje poskytovať (a aj rozširovať) sociálne služby v konkrétnej oblasti (napr. pracovné rehabilitácie, služby aktivizácie). Okrem toho ponúka aj príležitosti v oblasti vzdelávania (napr. poskytovanie odbornej sociálnej starostlivosti, sociálnych služieb a príprava na zamestnanie). Tento model môže mať pozitívny vplyv aj na samotné životné prostredie. Taktiež môže byť prínosný z pohľadu vytvárania väzieb medzi viacerými aktérmi na lokálnej a regionálnej úrovni.

Príležitosti

- Rozvoj sektora SE ako celku
- Regionálny rozvoj
- Sieťovanie subjektov SE a vytváranie partnerstiev
- Podpora rozvoja SE aj prostredníctvom Programového vyhlásenia vlády SR
- Spustenie národného projektu Investičná pomoc pre sociálne podniky – nenávratná zložka
- Zlepšenie prístupu k financiám (v zmysle dobudovania viacerých finančných nástrojov vrátane budovania dlhových a záručných nástrojov)
- Potenciál rozvoja sociálneho podnikania v oblasti poľnohospodárstva (aj v kontexte potravinových púští a riešenia podpory lokálnej produkcie)
- Sociálne podniky majú potenciál v oblasti oživenia po kríze COVID-19 vzhľadom na skutočnosť, že riešia zlyhania trhu prostredníctvom zamestnávania najzraniteľnejších skupín obyvateľstva, ktoré sú najviac ohrozené dopadmi COVID-19

⁸⁶ Na webovej stránke Asociácie subjektov sociálnej ekonomiky nie sú verejne dostupné informácie o členoch. Na webovej stránke Aliancie pre sociálnu ekonomiku na Slovensku sú dostupné verejné informácie o členoch (právnických osobách).

Záver

Sociálne podnikanie predstavuje osobitý model podnikania, ktorého hlavným motívom je dosahovanie sociálnych, resp. spoločenských cieľov a zvyšovanie verejného alebo komunitného prospechu. V tomto prípade dosahovanie zisku je takpovediac skôr nástrojom na dosiahnutie uvedených zámerov. V užšom zmysle sociálne podniky zamestnávajú osoby so sťaženým prístupom na trh práce, čím podporujú inkluzívnu ekonomiku.

Sociálne podniky zohrávajú dôležitú úlohu v oblasti tvorby pracovných miest, pracovnej integrácie, ako aj v oblasti inkluzívneho a udržateľného rastu. Fundamentálnym pojmom v oblasti sociálnych podnikov je dosahovanie pozitívneho sociálneho vplyvu, prostredníctvom napĺňania verejného alebo komunitného záujmu.

Sociálna ekonomika je na území Slovenska postavená na troch základných pilieroch, medzi ktoré patrí legislatívne prostredie, poradenská infraštruktúra a finančná podpora. Posilňovanie integrity sociálnych podnikov na rôznych úrovniach ekonomického, sociálneho, finančného, kultúrneho či politického prostredia zvyšuje ich ekonomickú výkonnosť a umožňuje naplňať ich nezastupiteľné miesto v spoločnosti. Posilnenie integrity tak môže prispievať k širšiemu spektru trhových príležitostí, rozvoja služieb a rozvoja podporného sieťovania sociálnych podnikov v rámci viacerých dimenzií.

Kontinuálne od prijatia zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch narastá záujem o sociálne podnikanie, o ktorom svedčí aj počet registrovaných sociálnych podnikov na Slovensku. Pozitívnou skutočnosťou v zmysle monitorovania stavu a vývoja sociálnej ekonomiky na Slovensku je, že záujem o sociálne podnikanie sa posilňuje a postupne pretvára aj do strategických dokumentov vrátane *Vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030*.

Na Slovensku pôsobí v rámci registrovaných sociálnych podnikov, ktoré boli registrované k 31. augustu 2021 celkovo 407 RSP. Takmer 77 % z nich sú mikropodnikateľmi. Sociálne podniky sú priamo zapájané do výroby a poskytovania služieb. Poskytovanie služieb reprezentuje ich hlavné zameranie. Na Slovensku sú najviac zastúpené v obchodných službách a v priemysle. Aj z hľadiska právnej formy sú sociálne podniky rôznorodé. Kvantitatívna analýza registrovaných sociálnych podnikov ukázala, že najviac registrovaných sociálnych podnikov je podľa právnej formy spoločnosťami s ručením obmedzeným. V zmysle hodnotenia trendu, ich zastúpenie v čase narastá.

V zmysle stavu a rozvoja sociálneho podnikania na Slovensku sa regionálne disparity prejavili aj na zastúpení RSP v regiónoch. V rámci regiónov s vyššou mierou nezamestnanosti je zastúpenie registrovaných sociálnych podnikov vyššie. Podľa druhu registrovaných sociálnych podnikov prevažujú integračné RSP, čo súvisí s primárnym vnímaním zámeru sociálnych podnikov. Ale súčasná právna úprava sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov má oveľa väčšie možnosti a príležitosti.

Na vývojový trend vplýva v posledných dvoch rokoch aj zvýšený záujem obcí o sociálne podnikanie. Registráciu významného počtu sociálnych podnikov ovplyvnili viaceré sledované faktory. K 31. augustu 2021 bolo takmer 40 % všetkých RSP s právnou formou spoločnosť s ručením obmedzeným práve obecným⁸⁷ registrovaným sociálnym podnikom. Pričom 1/3 zo všetkých RSP, ktoré sa registrovali v posledných dvoch rokoch ako s.r.o. bolo obecnými RSP. Zvýšený záujem o registráciu obecných RSP čiastočne vysvetľuje vývoj pandémie COVID-19 a viaceré pozastavené nástroje aktívnej politiky trhu práce.

⁸⁷ vrátane mestských a krajských RSP ako vyplynulo z Registra sociálnych podnikov.

Z hľadiska fázy rozvoja sú registrované sociálne podniky taktiež rôznorodé. Podľa údajov z Registra organizácií ŠÚ SR v rámci dátumu vzniku subjektov (registrovaných) takmer 40 % z nich vznikla pred rokom 2018 (t. j. pred existenciou právnej úpravy sociálnej ekonomiky a sociálnych podnikov⁸⁸). Expanzívny rast počtu registrovaných sociálnych podnikov nastal až v roku 2020.

Sociálne podniky, podobne ako ostatné podniky, čelia bariéram v rôznych oblastiach, ktoré sú v kontexte sociálneho podnikania posilnené o špecifické oblasti. Táto skutočnosť vyplýva z charakteru podnikania, ako aj v dôsledku tzv. znevýhodneného postavenia na trhu práce v dôsledku zníženej produktivity (napr. v prípade integračných sociálnych podnikov).

Dopady pandémie COVID-19 sa premietli aj do ekonomickej výkonnosti sektora MSP, vrátane sociálnych podnikov. Na druhej strane priniesla pre sociálne podniky viaceré príležitosti, ale aj výzvy do budúcnosti. Súčasnú dobu, v ktorej dochádza k prechodu na udržateľnejšie hospodárstvo, vytvára príležitosť pre modely sociálneho podnikania a sociálne inovácie, aby dosiahli svoj potenciál. To znamená, že môžu, resp. budú napomáhať k dosahovaniu cieľov v oblasti udržateľného rozvoja.

Príklady dobrej praxe, ktoré sú identifikované na Slovensku, ale i v zahraničí poukazujú, že podnikanie a vytváranie pozitívneho sociálneho vplyvu je zlučiteľné, resp. neoddeliteľne prepojené. Z tohto hľadiska môžu byť inšpiratívne nielen pre iné sociálne podniky, ale aj pre tvorbu ďalšieho rozvoja podporného prostredia. Z analýzy vyplynulo niekoľko základných faktorov, ktoré môžu byť rozhodujúce pre ďalší rozvoj. Taktiež realizované okrúhle stoly a rozhovory so sociálnymi podnikmi a expertami v oblasti sociálnej ekonomiky poukázali na špecifické predpoklady, ktoré by mali viesť k rovnováhe medzi dosahovaním finančnej udržateľnosti a pozitívnym sociálnym vplyvom. V širšom zmysle slova patria medzi základné z nich vnútorné a vonkajšie faktory, ktoré majú vplyv na udržateľný model sociálneho podnikania. Medzi, ktoré patrí: silná motivácia záujemcu o založenie RSP, ako aj už registrovaných sociálnych podnikov prispieť k riešeniu problému zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb; budovanie vzájomnej dôvery medzi sociálnym podnikom a zamestnancom (t. j. znevýhodnenou alebo zraniteľnou osobou); nastavené minimálne štandardy v oblasti práce so znevýhodnenými a zraniteľnými osobami kvôli viacerým špecifikám zamestnávania cieľovej skupiny; ekonomické nastavenie podniku; oblasť vzdelávania a priaznivé podporné prostredie (t. j. vonkajšie prostredie).

Podstatnou súčasťou rozvoja sociálneho podnikania je aj existencia podporných schém, resp. nástrojov. V tomto ohľade je prístup k finančným a nefinančným nástrojom (priaznivé vonkajšie prostredie) rozhodujúci. Komplexná právna úprava vytvára predpoklady pre ďalší rozvoj nielen v zmysle zakladania nových subjektov sociálnej ekonomiky, ale aj rozvíjania už etablovaných sociálnych podnikov a sociálnej ekonomiky ako celku. V zmysle mapovania zmien je priaznivou skutočnosťou, že v aplikačnej praxi postupne dochádza k odstraňovaniu bariér a posilňovaniu príležitostí a silných stránok smerom k stabilizácii sociálnych podnikov a rozvoju sociálnej ekonomiky ako celku.

Na rozvoj sociálneho podnikania pozitívne vplyvajú aj Regionálne centrá sociálnej ekonomiky, strešné organizácie sektora SE, ako aj národné podnikateľské centrá na úrovni jednotlivých regiónov.

Sociálne podniky prispievajú k regionálnemu rozvoju. Primárne ide o zvyšovanie zamestnanosti najviac ohrozenej skupiny obyvateľstva na trhu práce. Sekundárnym efektom je

⁸⁸ Týka sa zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch.

zvýšená kvalita života obyvateľstva. S regionálnym rozvojom súvisí aj zapájanie sociálneho podnikania do akčných plánov rozvoja nielen na regionálnej úrovni.

V podmienkach SR je obecné sociálne podnikanie rozšírené, resp. v poslednom období dochádza k výraznejšiemu zapájaniu obcí do sociálneho podnikania (z viacerých dôvodov). Aj z pohľadu znižovania regionálnych disparít, ktoré patria na Slovensku medzi najvýraznejšie, môžu byť obecné sociálne podniky významné. Najmä v regiónoch s nízkou mierou podnikateľských aktivít. Na druhej strane existuje v prípade obecných sociálnych podnikov isté riziko ich zvýhodňovania pred inými sociálnymi podnikmi napr. pri získavaní verejných zákaziek, ktorých obstarávateľom je obec.

Z pohľadu mapovania vývoja v oblasti sociálneho podnikania je priaznivé aj prebiehajúce sieťovanie subjektov SE, ktoré sa v súčasnosti združujú aj do strešných organizácií SE. Sieťovanie podnikateľských subjektov prispieva k vzájomnej spolupráci združených subjektov, ktoré majú v tomto prípade rovnaký cieľ (t. j. dosahovanie merateľného pozitívneho sociálneho vplyvu).

Sieťovanie taktiež prispieva k rozvoju SE, aj z toho pohľadu, že strešné organizácie SE reprezentujú záujmy združených subjektov, a zároveň môžu byť reprezentatívnym partnerom pri vytváraní legislatívneho prostredia. V súčasnosti existujú dve strešné organizácie sektora SE (Asociácia subjektov sociálnej ekonomiky; Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku), ktorým MPSVR SR priznalo tento štatút, resp. toto postavenie. Členstvo v strešných organizáciách je založené na základe dobrovoľnosti. To znamená, že pre registrované sociálne podniky nevyplýva zákonná povinnosť vstupu do strešnej organizácie.

Potenciál rozvoja sociálneho podnikania je v oblasti poľnohospodárstva (vrátane sociálnych fariem). Sociálne podnikanie na jednej strane podporuje lokálne zdroje, ale prináša na vidiek aj pracovné príležitosti a otvára možnosti zamestnať znevýhodnené a zraniteľné osoby. Takýto koncept má okrem zamestnávania znevýhodnených a zraniteľných osôb ďalšie prínosy. Umožňuje poskytovať (a aj rozširovať) sociálne služby v konkrétnej oblasti (napr. pracovné rehabilitácie, služby aktivizácie atď.). Okrem toho ponúka aj príležitosti v oblasti vzdelávania (napr. poskytovanie odbornej sociálnej starostlivosti, sociálnych služieb a príprava na zamestnanie). Tento model môže mať pozitívny vplyv aj na samotné životné prostredie, čo predstavuje ďalší rozmer sociálneho podnikania. Taktiež môže byť prínosný z pohľadu vytvárania väzieb medzi viacerými aktérmi na lokálnej a regionálnej úrovni.

Vzdelávanie a podnikateľské zručnosti hrajú taktiež dôležitú úlohu v úspešnom rozvoji sociálneho podnikania. Naďalej pretrváva potreba dynamickejšej podpory v oblasti vzdelávania. V zmysle snahy dosiahnuť udržateľnosť medzi finančnou stabilitou a dosahovaním pozitívneho sociálneho vplyvu sú nemenej dôležité podnikateľské a manažérske zručnosti. V opačnom prípade predstavujú nedostatočné podnikateľské zručnosti pri vstupe do sociálneho podnikania isté riziko. Najmä z pohľadu tvorby podnikateľských plánov a riadenia. Taktiež sa ukazuje ako riziková oblasť marketingu. Z tohto dôvodu prístup k tzv. mäkkej podpore v podobe poradenstva podnikateľských zručností a mentorstva je pre udržateľnosť a ďalší rozvoj obzvlášť významným.

Za najväčšiu výzvu považujú zástupcovia RSP, ktoré sa zúčastnili OS, v krátkodobom horizonte stabilizáciu v prostredí pretrvávajúcej pandémie a z nej vyplývajúcej určitej miery neistoty.

Na Slovensku stále pretrváva slabá informovanosť o súčasnej podobe sociálneho podnikania a ich význame v spoločnosti. Medzi identifikované výzvy patrí rovnako aj spájanie obecných RSP vo vzťahu k zabezpečovaniu regionálneho rozvoja a stabilizácie, resp. udržateľnosti.

Problematickou oblasťou, s ktorou sa viaceré registrované sociálne podniky vídajú, je najmä spájanie súčasného konceptu sociálneho podnikania s negatívnymi skúsenosťami z minulosti. S tým sa spájajú aj negatívne konotácie pojmu sociálny podnik. Ako vyplynulo z OS, niektoré RSP sa stretávajú v aplikačnej praxi aj s predsudkami v oblasti kvality produktov/ poskytovaných služieb.

Časová náročnosť zosúladenia aktivít v spojitosti so zamestnávaním znevýhodnených a zraniteľných osôb a s tým spojených aktivít, ktoré sa priamo nedotýkajú vždy len pracovného, ale aj mimopracovného prostredia, vo vzťahu s pracovnými a manažérskymi aktivitami predstavuje ďalšiu z vnímaných bariér.

Analýza poukázala aj na potrebu vytvárania medzirezortných a medziodvetvových partnerstiev. Medzi ďalšie identifikované výzvy patrí: výraznejšie využívanie servisných poukážok, dynamickejšia podpora sociálnym podnikom prostredníctvom investičnej pomoci a zníženie administratívnej náročnosti, ktorá je s ňou spojená, zvýšenie povedomia o súčasnom koncepte sociálneho podnikania aj v spoločnosti ako celku.

Z diskusií na OS vyplynulo aj niekoľko návrhov. Ide o návrh zriadenia štatútu sociálneho asistenta, ktorý by ako interný zamestnanec mohol čiastočne odbremeniť sociálne podniky od aktivít, ktoré sa viažu na mimopracovné prostredie. Ďalším návrhom je zriadenie inštitútu ombudsmana, ktorý by zastával funkciu nezávislého orgánu, a na ktorého by sa mohli v prípade potreby sociálne podniky, resp. sociálne ekonomiky obrátiť.

Z analýzy vyplynuli aj ďalšie návrhy. V kontexte zvyšovania kvalifikácie je návrhom po vzore Českej republiky (ale aj iných krajín) vytvoriť priestor a umožniť realizácie stáží v sociálnom podniku. A týmto spôsobom posilniť kompetencie potrebné na založenie alebo riadenie sociálnych podnikov. V zmysle vedenia registra sociálnych podnikov je na zváženie zverejňovanie informácie, ktoré z registrovaných sociálnych podnikov sú obecnými sociálnymi podnikmi.

Za najväčšiu výzvu považujú zástupcovia RSP v krátkodobom horizonte stabilizáciu v prostredí pretrvávajúcej pandémie a z nej vyplývajúcej určitej miery neistoty. Z rozhovorov však vyplynul konsenzus, že aj napriek zvýšenej miery neistoty sú odhodlaní vo svojej činnosti pokračovať ďalej. Sú poháňaní bezpodmienečnou vôľou pomôcť znevýhodneným a zraniteľným osobám.

Zoznam použitej literatúry

Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku. 2021. *Stanovy občianskeho združenia Aliancia pre sociálnu ekonomiku na Slovensku*. Online. Dostupné na: http://www.ases-slovensko.sk/wp-content/uploads/2020/05/stanovy_ASES.pdf

Analytici ÚMS. Národná banka Slovenska. 21.máj 2020. *Rýchly komentár - Miera evidovanej nezamestnanosti: V apríli nezamestnanosť vzrástla historicky najvyšším tempom*. Online. Dostupné na: www.nbs.sk/_img/Documents/_komentare/2020/1194_rk_nez_20200521.pdf

Analytici ÚMS. Národná banka Slovenska. 21. január 2021. *Rýchly komentár - Miera evidovanej nezamestnanosti: Druhá vlna pandémie zvyšuje počty ľudí bez práce*. Online. Dostupné na: www.nbs.sk/_img/Documents/_komentare/2021/1222_rk_nez_20210121.pdf
Dialog CB. 2021. *Materiální banka*. Online. Dostupné na: www.dialogcb.cz/projekt/materialni-banka

Dialog CB. 2021. *Materiální banka*. Online. Dostupné na: www.dialogcb.cz/projekt/materialni-banka

EUROSTAT. 2021. *Štatistika nezamestnanosti*. Online. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Unemployment_statistics

Euclid NETWORK. European Social Enterprise Monitor: The State of Social Enterprise in Europe 2020-2021. Dostupné na: <https://knowledgecentre.euclidnetwork.eu/2021/05/25/european-social-enterprise-monitor-report-2020-2021/>

iDnes. 2020. Online. Dostupné na: https://www.idnes.cz/ceske-budejovice/zpravy/kabinet-cb-dana-michal-kalistovi-nabytek-sberny-dvur-re-use-centrum-renovace.A201106_121802_budejovice-zpravy_khr

Implementačná agentúra Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR Národný projekt Inštitút sociálnej ekonomiky. 2020. *Kontext a výzvy sociálneho podnikania na Slovensku*. Online. Dostupné na: www.prog.sav.sk/sites/default/files/2021-03/Kontext%20a%20vyzvy%20socialneho%20podnikania%20na%20Slovensku%20ONLINE.pdf

INTERREG Slovakia – Austria. European regional development fund. 2020. *Projekt „SEED-Hub“ (Social Entrepreneurship Education and Development Hub)*. Online. Dostupné na: www.sk-at.eu/sk/interreg-project/32-seed-hub

Kabinet cb. Nový príbeh vašeho starého nábytku. 2021. *O nás*. Online. Dostupné na: www.kabinetcb.cz

Korimová, Gabriela. Sociálna ekonomika a podnikanie. SOCIAL ECONOMICS & ENETREPRENEURSHIP. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belanium, Ekonomická fakulta, 2014. 214 s. ISBN 978-80-557-0695-5.

Medoo Silesia. 2021. *Až po uši v medu*. Online. Dostupné na: <https://www.medoo.cz/o-medoo>

Ministerstvo práce a sociálnych vecí. České sociální podnikání. 2021. *Principy a definice*. Online. Dostupné na: <https://ceske-socialni-podnikani.cz/socialni-podnikani/principy-a-definice>

MPSVR SR– Odbor sociálnej ekonomiky. Máj 2020. *Výklad zákona o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch s vybranými metodickými usmerneniami vrátane konkrétnych príkladov*. Verizia I. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/praca-zamestnanost/soc-ekonomika/vyklad-zakona-112-2018-vybranymi-metodickymi-usmerneniami.pdf>

MPSVR SR. 2021. *Register sociálnych podnikov*. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/register-sp/>

MPSVR SR. 2014. *SCHÉMA POMOCI DE MINIMIS na podporu zamestnanosti (schéma DM č. 16/2014)*. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/esf/op-ludske-zdroje/statna-pomoc/dm16-2014/schema-dm16-2014-d6.pdf>

MPSVR SR. 2021. *SCHÉMA POMOCI DE MINIMIS na podporu registrovaných sociálnych podnikov poskytujúcich služby starostlivosti o domácnosť a záhradu pre fyzické osoby prostredníctvom servisných poukážok (DM-4/2021)*. Online. Dostupné na: https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/praca-zamestnanost/soc-ekonomika/schema_dm_4_2021.pdf

MPSVR SR. 2021. *Sociálna ekonomika*. Online. Dostupné na: <https://www.employment.gov.sk/sk/praca-zamestnanost/socialna-ekonomika/>

Nariadenie komisie EÚ č. 651/2014 zo 17. júna 2014 o vyhlásení určitých kategórií pomoci za zlučiteľné z vnútorným trhom podľa článkov 107 a 108 zmluvy. Článok č. 14, č. 17, č. 22

Novela zákona č. 539/2008 Zbierky zákonov, z júla 2021, o podpore regionálneho rozvoja v znení neskorších predpisov

PANATO. 2021. *O nas*. Online. Dostupné na: www.panato.org/o-nas

REUSE CZ. 2021. *Federace nábytkových bank a re-use center*. Online. Dostupné na: www.reusefederace.cz/#page

Prieskum o adrešnosti záchranných opatrení a dopadoch pandémie COVID-19 na fungovanie sociálnych podnikov. Závery dostupné napr. na: <http://www.ases-slovensko.sk/2020/07/12/dopady-krizy-na-socialne-podniky/>

SBA. 2021. *Atlas MSP na Slovensku: Mapovanie vývoja MSP v priestore a čase*. Online. Dostupné na: monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/01/Atlas-MSP.pdf

SBA. 2021. *Malé a stredné podnikanie v číslach*. Online. Dostupné na: <http://monitoringmsp.sk/wp-content/uploads/2021/07/Male-a-stredne-podnikanie-v-cislach-2020.pdf>

SBA. 2021. *Národný projekt NPC v regiónoch. Poradenstvo pre podnikateľov v sociálnej ekonomike. Výzva na registráciu*. Online. Dostupné na: [www.npc.sk/sk/services/poradenstvo-a-konzultacie/poradenstvo-pre-podnikatelov-v-socialnej-ekonomike/](http://www.npc.sk/sk/services/poradenstvo-a-konzultacie/poradenstvo-a-konzultacie/poradenstvo-pre-podnikatelov-v-socialnej-ekonomike/)

SBA. 2019. *Sociálne podnikanie na Slovensku v kontexte súčasného potenciálu rozvoja SE*. Online. Dostupné na: http://www.sbagency.sk/sites/default/files/socialne_podnikanie_na_slovensku_v_kontexte_sucasneho_potencialu_rozvoja....pdf

Sociálne poľnohospodárstvo. 2021. *Päťhektárová dedinka na majeri, kde sú hosťami ľudia so znevýhodnením*. Online. Dostupné na: www.socialnepolnohospodarstvo.sk/portfolio/pathektarova-dedinka-na-majeri-kde-su-hostami-ludia-so-

SozialMarie. Prize for SOCIAL INNOVATION. 2021. Online. Dostupné na: <https://www.sozialmarie.org/sk/projects>

SEEDING. Social Economy Enterprises addressing Digitalisation, Industrial relations and the European Pillar of Social Rights. 2020. Dostupné online: <https://seedingproject.eu/>

Štatistický úrad Slovenskej republiky. 2021. Register organizácií

TENENED. 2021. *Podpora zamestnávania*. Online. Dostupné na: <http://tenenet.sk/podpora-zamestnavania/>

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. 2021. *Nezamestnanosť – mesačné štatistiky*. Online. Dostupné na: https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky.html?page_id=1254

Vyhláška MPSVR SR č. 115/2019 Zbierky zákonov, z 19. apríla 2019, ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov upravujúce servisné poukážky.

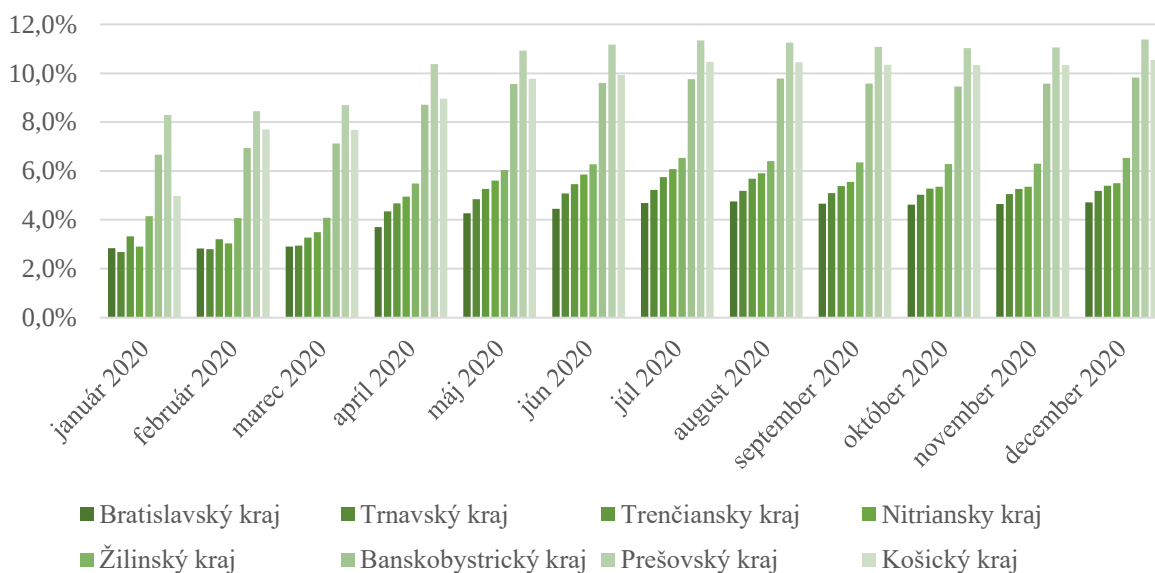
Zákon č. 5/2004 Zbierky zákonov o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 112/2018 Zbierky zákonov o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 94/2020 Zbierky zákonov, z 22.4.2020, ktorým sa dopĺňa zákon č. 112/2018 Z. z. o sociálnej ekonomike a sociálnych podnikoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 374/2019 Z. z.

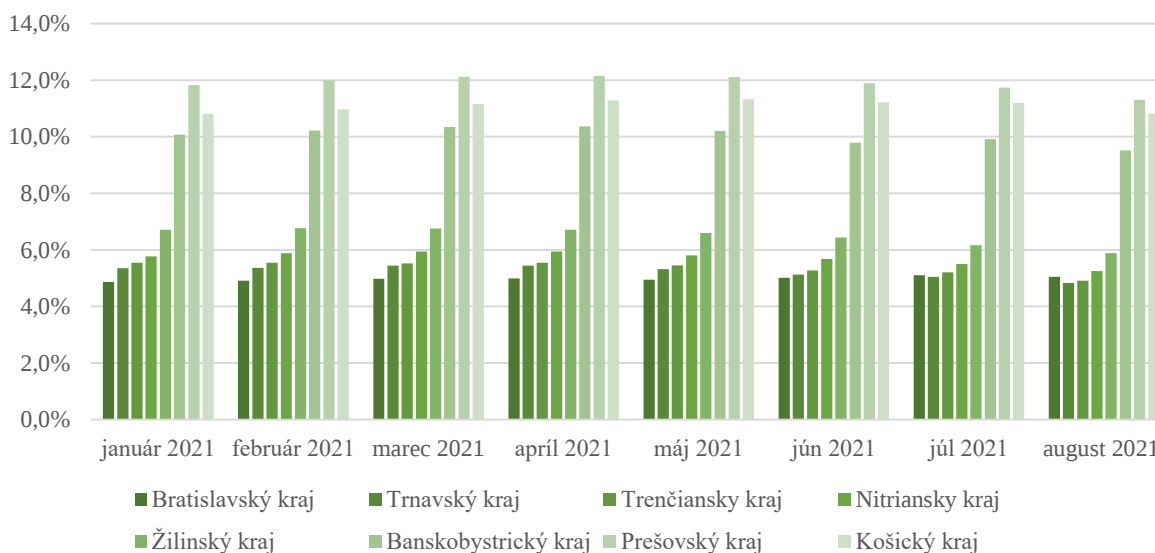
Príloha

Príloha 1 Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v SR v roku 2020 (podľa krajov)

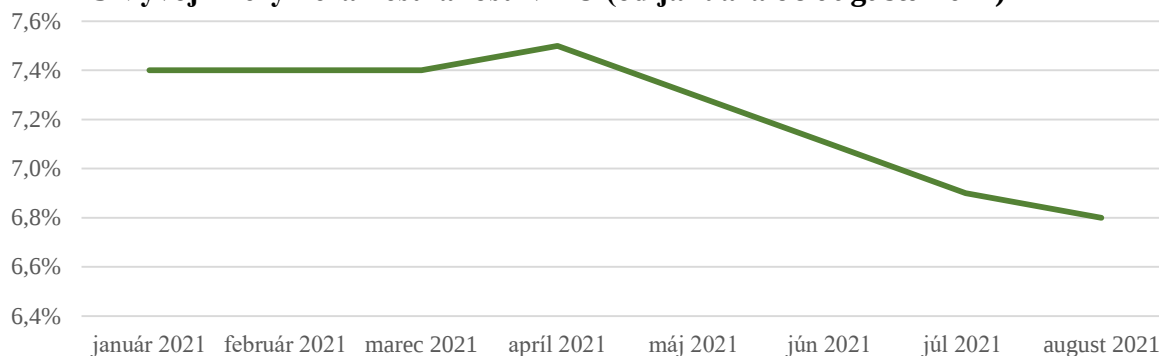
Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík ÚPSVaR SR

Príloha 2 Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v SR (od januára do augusta 2021)

Zdroj: SBA, spracované na základe mesačných štatistík ÚPSVaR SR

Príloha 3 Vývoj miery nezamestnanosti v EÚ (od januára do augusta 2021)

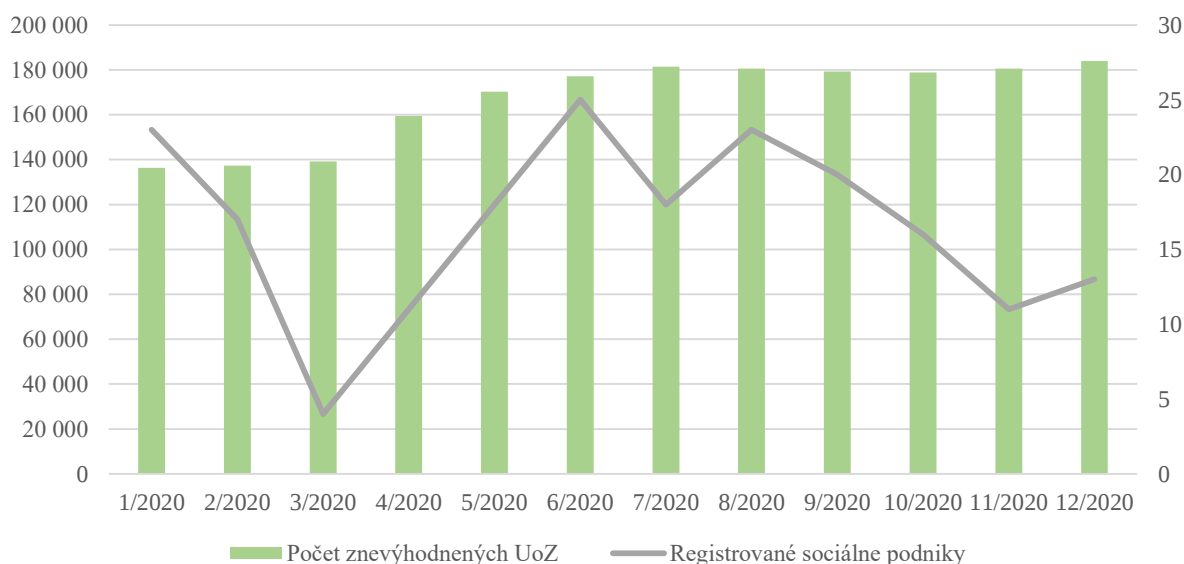
Zdroj: SBA, spracované na základe údajov z Eurostatu

Príloha 4 Vývoj počtu registrovaných sociálnych podnikov podľa krajov do roku 2020

	2018	2019	2020
Bratislavský kraj	1	0	10
Trnavský kraj	0	1	17
Trenčiansky kraj	0	2	38
Nitriansky kraj	0	2	13
Žilinský kraj	0	5	31
Banskobystrický kraj	0	4	32
Prešovský kraj	3	9	22
Košický kraj	3	18	36

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov z Registra sociálnych podnikov (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR)

Príloha 5 Vývoj počtu RSP a celkového počtu znevýhodnených UoZ v roku 2020

Zdroj: SBA, spracované na základe údajov z Registra sociálnych podnikov (Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR) a mesačných štatistík ÚPSVaR SR

Príloha 6 Odvetvová štruktúra RSP

HL.SKNACE_odvetvie	Počet	v %
Obchodné služby	115	28,3%
Priemysel	98	24,1%
Ostatné služby	55	13,5%
Stavebníctvo	51	12,5%
Obchod	34	8,4%
Ubytovanie a stravovanie	23	5,7%
Pôdohospodárstvo	19	4,7%
Doprava, informácie	12	2,9%
Spolu	407	100,0%

Zdroj: Register sociálnych podnikov, Register organizácií ŠÚ SR, k 31.8.2021

Príloha 7 Prehľad mesačnej výšky poskytovaného vyrovnávacieho v závislosti od typu znevýhodnenia

Typ znevýhodnenia	Doba poskytovania vyrovnávacieho príspevku	Výška príspevku	Maximálna výška príspevku pre rok 2021
dlhodobá nezamestnanosť alebo dosiahnuté najnižšie vzdelanie	Počas 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, ak ide o znevýhodnenú osobu; ak ide o značne znevýhodnenú osobu ⁸⁹ , najviac počas 24 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, počínajúc kalendárnym mesiacom, v ktorom pracovný pomer vznikol	vo výške 50 % oprávnených nákladov skutočne vynaložených na zamestnanca, najviac vo výške 50 % z celkovej ceny práce vypočítanej z priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve SR za prvý až tretí štvrtrok kalendárneho roka, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa príspevok poskytuje	740,89 Eur
Iné znevýhodnenie ako nezamestnanosť a dosiahnuté najnižšie vzdelanie	Počas 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, ak ide o znevýhodnenú osobu; ak ide o značne znevýhodnenú osobu, najviac počas 24 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, počínajúc kalendárnym mesiacom, v ktorom pracovný pomer vznikol	40 % oprávnených nákladov skutočne vynaložených na zamestnanca, najviac vo výške 40 % z celkovej ceny práce vypočítanej z priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve SR za prvý až tretí štvrtrok kalendárneho roka, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa príspevok poskytuje	592,71 Eur

⁸⁹ Za značne znevýhodnenú

Znevýhodnená osoba z dôvodu zdravotného stavu	Počas zamestnávania zamestnanca	75 % oprávnených nákladov skutočne vynaložených na každého takého zamestnanca, najviac 75 % z celkovej ceny práce vypočítanej z priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve SR za prvý až tretí štvrtrok kalendárneho roka, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa príspevok poskytuje	1 111,33 Eur
Zraniteľná osoba	Počas 12 po sebe nasledujúcich kalendárnych mesiacov, počínajúc kalendárnym mesiacom, v ktorom pracovný pomer vznikol	25 % oprávnených nákladov skutočne vynaložených na zamestnanca, najviac vo výške 25 % z celkovej ceny práce vypočítanej z priemernej mzdy zamestnanca v hospodárstve Slovenskej republiky za prvý až tretí štvrtrok kalendárneho roka, ktorý predchádza kalendárnemu roku, v ktorom sa príspevok poskytuje	370,44 Eur

Zdroj: SBA, spracované na základe § 53g zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti